

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ANNENİN BAĞLANMA ÖZELLİKLERİ İLE EBEVEYN TUTUMLARI VE
ÇOCUKLARIN RUHSAL, DAVRANIŞSAL DURUMU ARASINDAKİ
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Parvin AHMADOVA

**Psikoloji Ana Bilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Mesut Yavuz

Temmuz, 2019

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ANNENİN BAĞLANMA ÖZELLİKLERİ İLE EBEVEYN TUTUMLARI VE
ÇOCUKLARIN RUHSAL, DAVRANIŞSAL DURUMU ARASINDAKİ
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Parvin AHMADOVA

**Psikoloji Ana Bilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Mesut Yavuz

Temmuz, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.270062 numaralı öğrencisi **PARVIN AHMADOVA**'nın “**Annenin Bağlanma Özellikleri ile Ebeveyn Tutumları ve Çocukların Ruhsal, Davranışsal Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 19.06.2019 tarih ve 2019/14 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 17.07.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Mesut YAVUZ	İstanbul Aydın Üniversitesi
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Hatice GÜNEŞ	İstanbul Gelişim Üniversitesi
YEDEK ÜYELER			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Engin EKER	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Doç. Dr.	Muhammed Tayyib KADAK	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Annenin Bağlanma Özelliği İle Ebeveyn Tutumları Ve Çocukların Ruhsal, Davranışsal Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (...../...../2019..)

Parvin AHMADOVA

ÖNSÖZ

Aile, çocuğun duygusal ve davranışsal anlamda sağlıklı gelişmesinin temelidir. Özellikle anne ile kurulan ilişki çocuğun bireysel ve sosyal yaşamını etkileyen önemli etkenlerden biridir. Buradan yola çıkarak, annenin bağlanma özelliklerinin ebeveyn tutumlarını ve çocuklarının ruhsal, davranışsal durumunu ne şekilde etkilediğini saptamak amacıyla bu çalışmayı gerçekleştirdim.

Çalışmanın tüm aşamalarında, engin akademik ve klinik tecrübesi ile yoluma ışık tutan Dr. Öğr. Üyesi Mesut YAVUZ hocama; çalışmanın araştırma yöntemleri ve istatistik çalışmalarının yapılması aşamasında üzerimde büyük katkıları olan Prof. Dr. Mehmet Ziya FIRAT hocama; yüksek lisans süreci boyunca kıymetli bilgi ve deneyimlerini paylaşan, akademik anlamda çok büyük desteklerini gördüğüm İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ndeki hepsi birbirinden kıymetli hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım ve tez çalışmalarım sırasında her zaman en büyük destekçilerim olan, bana karşı olan güvenlerini dile getirerek beni yüreklendiren sevgili annem, babam, abilerim, ablam ve aile üyelerine; bu süreçte zamanından çokça çalmama rağmen, bana sabır gösteren, her zaman beni destekleyen, anlayış gösteren sevgili eşime; bu alana gelmemde ve tez konumu belirlememde en büyük ilham kaynağım olan biricik kızım Nezrin'e teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Yapılan bu çalışmanın, önemli katkılar sağlaması dileğiyle.

Temmuz, 2019

Parvin AHMADOVA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amaç ve Önemi.....	2
1.1.1 Araştırmanın alt amaçları.....	2
1.1.2 Araştırmanın hipotezleri	3
1.2 Sınırlılıklar	3
1.3 Sayıtlılar	4
1.4 Tanımlar	4
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1 Anne Baba Tutumları	6
2.1.1 Demokratik anne baba tutumu	10
2.1.2 Otoriter anne baba tutumu.....	13
2.1.3 Koruyucu/istekçi anne baba tutumu.....	14
2.1.4 Sağlıklı ve sağlıksız anne-baba tutumları	16
2.2 Bağlanma.....	18
2.2.1 Bowlby'nin bağlanma kuramı.....	20
2.2.2 İçsel çalışan modeller.....	22
2.2.3 Farklı bağlanma modelleri	25
2.2.3.1 Ainsworth'un üçlü bağlanma modeli	25
2.2.3.2 Hazan ve Shaver'ın üçlü bağlanma modeli.....	26
2.2.3.3 Bartholomew'in dörtlü bağlanma modeli	27
2.2.4 İnsan hayatının farklı devrelerinde bağlanma	29
2.2.4.1 .Bebeklik ve çocukluk döneminde bağlanma.....	29
2.2.4.2 Ergenlik döneminde bağlanma.....	31
2.2.4.3 .Yetişkinlik döneminde bağlanma.....	34
2.3 Çocuklarda Duygusal Ve Davranışsal Sorunlar	37
2.3.1 Aile ile ilgili etmenler	37
2.3.2 Sosyal ilişkiler.....	38
2.3.3 Akran ilişkileri	39
2.3.4 Duygusal ve davranışsal sorunlar	40
3. YÖNTEM.....	42
3.1 Araştırmanın Modeli	42
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi	42
3.3 Veri Toplama Araçları	42

3.3.1 Anne baba tutum ölçeği (ABTÖ).....	43
3.3.2 Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri - II (YİYE - II)	43
3.3.3 Güçler ve güçlükler anketi 4/17 (GGA).....	44
3.3.4 Kişisel bilgi formu	44
3.4 Verilerin Toplanması.....	44
3.5 Verilerin Analizi.....	45
4. BULGULAR	45
4.1 Anne ve Çocuklara İlişkin Kişisel Bilgiler.....	46
4.1.1 Annelere ilişkin tanıtıcı bilgiler	46
4.1.2 Çocuklara ilişkin tanıtıcı bilgiler.....	51
4.2 Ölçeklerle İlgili Bulgular.....	53
4.3 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği Genel Puan ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar	57
4.4 Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi İle İlgili Bulgular.....	59
4.5 Ölçeklerin Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının Analiz Sonuçlarına Ait Bulgular	62
5. TARTIŞMA	72
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	77
KAYNAKLAR	79
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	95

KISALTMALAR

ABTÖ	: Anne Baba Tutum Ölçeği
YİYE-II	: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri - II
GGA	: Güçler ve Güçlükler Anketi

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1 : Evde Yaşayan Kişi Sayısının Dağılımı	47
Çizelge 4.2 : Annelerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı.....	49
Çizelge 4.3 : Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	51
Çizelge 4.4 : YİYE-II ölçeğinin maddeleri, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri	54
Çizelge 4.5 : Güçler ve Güçlükler Anketinin maddeleri, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri	55
Çizelge 4.6 : Anne Baba Tutum Ölçeğinin maddeleri, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri	56
Çizelge 4.7 : Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutları arasındaki korelasyon analizi sonuçları	58
Çizelge 4.8 : GGA genel puan ve alt ölçekleri, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite, Duygulanım, Davranım Sorunları, Akran İlişkileri, ve Sosyal Davranışlar üzerine YİYE-II ve ABTO'nun alt ölçeklerinin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları	61
Çizelge 4.9 : Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin medeni durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.	63
Çizelge 4.10: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.	64
Çizelge 4.11: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin iş durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve t testi sonuçları.	65
Çizelge 4.12: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin çalıştığı sektöre göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.	66
Çizelge 4.13: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının ailenin aylık ortalama gelirine göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.	68
Çizelge 4.14: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının çocuğun cinsiyetine göre tanımlayıcı istatistikleri ve t testi sonuçları.....	69

Çizelge 4. 15: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının çocuğun gittiği okul türüne göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.....	70

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1: Ailedeki Çocuk Sayılarının Dağılımı	47
Şekil 4.2: Annelerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	48
Şekil 4.3: Annelerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	48
Şekil 4.4: Annelerin Evlilik Süresine Göre Dağılımı	49
Şekil 4.5: Annelerin Çalıştıkları Sektöre Göre Dağılımı	50
Şekil 4.6: Ailelerin Aylık Ortalama Gelir Dağılımı	51
Şekil 4.7: Çocukların Bulundukları Sınıfa Göre Dağılımı	52
Şekil 4.8: Çocuğun Okul Türüne Göre Dağılımı	53

ANNENİN BAĞLANMA ÖZELLİĞİ İLE EBEVEYN TUTUMLARI VE ÇOCUKLARIN RUHSAL, DAVRANIŞSAL DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Amaç: Bu araştırmada, annenin bağlanma özelliklerinin ebeveynlik tutumları ile çocukların ruhsal ve davranışsal problemleri aralarındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Nicel araştırma desenlerinden çalışmaya uygun olması sebebiyle karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli seçilmiş olan araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini, Antalya ilinde yaşayan 13-17 yaş aralığında çocukları olan anneler ve çocukları oluşturmaktadır. Yöntem: Araştırma 237 anne ve çocukları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan anneler için Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE – II), Güçler ve Güçlükler Anketi 4/17 (GGA 4/17) ve Kişisel Bilgi Formu; çalışmaya katılan annelerin çocukları için Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için Shapiro-Wilk normalite testi, regresyon analizi, ikili karşılaştırmalarda t testi, üç veya daha fazla kategorili değişkenler arasındaki farklılıkları bulabilmek amacıyla Varyans Analizi (F testi), pearson momentler çarpımı kolerasyon testi kullanılmıştır. Çalışmanın tamamında anlamlılık düzeyi olarak $p<0.05$ değeri kabul edilmiştir. Bulgular: Araştırma sonucunda kaygılı bağlanma stili ile otoriter ebeveynlik tutumu arasında pozitif; kaçınan bağlanma stili ile otoriter ebeveynlik tutumu arasında negatif yönde ilişki saptanmıştır. Kaçınan bağlanma stiline sahip ebeveynlerin çocuklarında davranım sorunları yüksek, olumlu sosyal davranış puanları ise düşük bulunmuştur. Otoriter ebeveyn tutumu ile çocukların duygusal ve davranışsal sorunları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Regresyon analizi sonuçlarına göre, otoriter ebeveyn tutumlarının, çocuklarda duygulanım, davranım sorunları ve dikkat eksikliği hiperaktivite belirtileri riskini arttırdığı görülmektedir. Demokratik ebeveyn tutumu çocuklarda olumlu sosyal davranışlar ile ilişkili bulunmuştur. Sonuç: Çalışmanın sonuçları dikkate alındığında, otoriter ebeveyn tutumlarının ergenlik döneminde içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarına yol açabildiği görülmektedir. Ek olarak ebeveynlere tutumları ile ilgili içgörü kazandırma amaçlı terapötik yaklaşımlarda, ebeveynlerin kendi anne babaları ile ilişki biçimlerini ve bağlanma özelliklerini incelemek önemli görülmektedir. Güvensiz bağlanma stillerinin mevcut ebeveynlik davranışları ile ilişkilerini açığa çıkarmak ergenlerin duygusal ve davranışsal sorunlarına dair tedavi programlarında faydalı olabilir.

Anahtar kelimeler: *Bağlanma, Ebeveyn Tutumları, Duygusal Sorunlar, Davranışsal Sorunlar.*

AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN MOTHER'S ATTACHMENT CHARACTERISTICS, PARENTAL ATTITUDES, MENTAL AND BEHAVIORAL STATUS

ABSTRACT

Purpose: In this study, it is aimed to investigate the relationship between parenting attitudes, attachment characteristics of the mothers and psychological and behavioral problems of children. The descriptive study was chosen as a comparative relational screening model because it was suitable for quantitative research designs. The population of the study consists of mothers and their children between the ages of 13-17 who live in Antalya. Method: The study was conducted on 237 mothers and their children. The Experience in Close Relationship Scale- II, Strength and Difficulties Questionnaire and Mother Personal Information Form were applied to the mothers; Parenting Style Scale and Child Personal Information Form were applied to the children of the mothers who participated in the study. Shapiro-Wilk test for statistical analysis of the data obtained, independent sample t test, pearson product moment correlation test, analysis of variance were used. $P < 0.05$ value was accepted as the level of significance in the whole study. Results: As a result of the research, the relationship between anxious attachment style and authoritarian parenting attitude was positive; There was a negative correlation was found between avoidant attachment style and authoritarian attitude. Behavioral problems were found high and positive social behavior scores were low in the children of the parents with avoidant attachment style. There was a positive relationship between authoritarian parent attitude and emotional and behavioral problems of children. According to the results of regression analysis, authoritarian parental attitudes increase the risk of emotional, behavioral problems and attention deficit hyperactivity symptoms in children. Democratic parental attitude was associated with positive social behavior in children. Conclusion: When the results of the study are considered, it is seen that authoritarian parental attitudes may cause internalization and externalization problems in adolescence. In addition, in therapeutic approaches aimed at gaining insight into the attitudes of parents, it is important to examine the parent's relationship with their own parents and their attachment characteristics. Revealing the relationship between insecure attachment styles and related parenting behaviors may be useful in treatment programs for adolescents' emotional and behavioral problems.

Keywords: *Attachment, Parental Attitudes, Emotional Problems, Behavioral Problems.*

1. GİRİŞ

Yaşama atılan ilk adım, havaya verilen ilk nefes aile yanında gerçekleşmektedir. Bireye birey olmayı kazandıran içsel faktörler de ailede yer almaktadır. Çevreden alınan diğer dışsal faktörler de bu konuda önemli etkilere sahiptir. Bebeklik döneminden itibaren aile gözetiminde büyüyen, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini geçiren bireyler ailenin aynası olarak topluma yansımaktadır. Anne ve baba tutumu bu bakımdan önemli bir yere sahiptir.

Toplumun en ufak kurumu olarak görülen aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleriyle de kişinin ruhsal gelişimini, davranışlarını biçimlendirmekte aynı zamanda yönlendirmektedir (Yavuzer, 1996). Aile, çocuğun ruhsal gelişiminde önemli bir toplumsal kurumdur (Hess ve Holloways, 1984).

Bireyin kendisini anlayabilmek için öncelikle yetiştiği ortam ve ailesinin incelenmesi gerekmektedir. Anne baba tutumları anne, baba, çocuk arasındaki bütün etkileşimlerden oluşmaktadır. Bu etkileşimler anne babanın tutum, değer, ilgi ve inançlarının ifadesi ile birlikte bakım ve eğitim davranışlarını da içine almaktadır (Uluğtekin, 1984).

Aynı zamanda kişilerin bağlanma özelliklerinin ilişkilerindeki tutumlarını da önemli ölçüde etkilediği de bilinmektedir. Bağlanma kuramı, ilk olarak Bowlby, daha sonra da Ainsworth tarafından çalışılmıştır. Bowlby (1980)'ye göre, bağlanma kuramı, insanların kendileri için önemli olan kişilerle duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklamak üzere geliştirilen bir kuramdır. Bağlanma duygusal ve fizyolojik bir süreçtir. İnsanlar doğumlarından itibaren bebekliklerinden başlayarak kendilerini koruyan, ihtiyaçlarını karşılayan kişilere duygusal bağ ile bağlanırlar. Bebeklik döneminde bu bağ hayatta kalmak için birine güven duyma ihtiyacını da karşılamaktadır.

Ev içi çatışmaların ve gerilimlerin olduğu bir ortamda büyüyen çocuklarda ilerleyen zamanlarda psikolojik sorunların gözlenmesi, kendilerini başarısız ve

yetersiz hissetmeleri bunun en iyi örneğidir. Aynı zamanda anne ve babanın hatalı tutumları da çocuğun sağlıklı yönden gelişimini engellemekte, büyüyen bireyde uyumsuzluklar meydana getirmektedir. Bu bağlamda erken gelişmeye başlayan kişilik zarar görmekte, topluma kazandırılan birey kendi sorunlarıyla baş etmekte zorlanmaktadır (Yörükoğlu, 2000).

Bu araştırmada annenin bağlanma özellikleri ile ebeveyn tutumları ve çocukların duygusal, davranışsal durumları arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1 Araştırmanın Amaç ve Önemi

Bu çalışmanın ana amacı annelerin bağlanma özellikleri ile ebeveyn tutumları ve ergenlik dönemindeki çocuklarının ruhsal, davranışsal durumu arasındaki ilişkiyi incelenmektir. Bu şekilde, annenin bağlanma özelliklerinin çocuğuna karşı nasıl bir ebeveyn tutumu sergileyeceğine ve sergilediği ebeveyn tutumunun çocuğunun ruhsal, davranışsal sorunlarının oluşmasındaki etkisinin belirlenebilmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Annenin sergilediği bağlanma stilinin annenin ebeveyn tutumlarına etkisinin belirlenmesi ve bu tutumların çocukların ruhsal, davranışsal durumuna ne derecede etkili olduğu bilgisinin ışığında, anne ve çocuk daha kapsamlı olarak değerlendirilebilir ve buna göre bir terapi stratejisi belirlenebilir.

1.1.1 Araştırmanın alt amaçları

- Kaygılı bağlanma özellikleri gösteren annelerin, demokratik ve otoriter ebeveynlik tutumları ile çocuklarının duygusal durumu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, davranış ve akran ilişki sorunları, sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir.
- Kaçından bağlanma özellikleri gösteren annelerin, demokratik ve otoriter ebeveynlik tutumları ile çocuklarının duygusal durumu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, davranış ve akran ilişki sorunları, sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.1.2 Araştırmanın hipotezleri

- Kaygılı bağlanma özellikleri sergileyen annelerin çocuklarının annelerinin tutumlarını otoriter algılayacakları hipotez edilmiştir.
- Kaygılı bağlanma özellikleri sergileyen annelerin çocuklarının annelerinin tutumlarını demokratik algılamayacakları hipotez edilmiştir.
- Kaçınan bağlanma özellikleri sergileyen annelerin çocuklarının annelerinin tutumlarını otoriter algılamayacakları hipotez edilmiştir.
- Kaçınan bağlanma özellikleri sergileyen annelerin çocuklarının annelerinin tutumlarını demokratik algılamayacakları hipotez edilmiştir.
- Kaygılı ve kaçınan bağlanma özellikleri sergileyen annelerin çocuklarında duygusal ve davranışsal sorun görülme olasılığının yüksek olduğu hipotez edilmiştir.
- Otoriter ebeveyn tutumları sergileyen annelerin çocuklarında duygusal ve davranışsal sorun görülme olasılığının yüksek olduğu hipotez edilmiştir.
- Demokratik ebeveyn tutumları sergileyen annelerin çocuklarında duygusal ve davranışsal sorun görülme olasılığının az olduğu hipotez edilmiştir.

1.2 Sınırlılıklar

Mevcut araştırmaya ait bulguların araştırma konusuna katkı sağlayacağını düşünülmesiyle beraber, göz önünde bulundurulması gereken birtakım sınırlılıkları da mevcuttur. İlk olarak örneklem grubunun Antalya'daki ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşması ve daha geniş bir örneklemle çalışılamaması, elde edilen bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Aynı zamanda farklı şehir ve bölgelerde, farklı yaş grupları ile çalışılması bu konudaki bilgileri arttırabilir. Bir diğer sınırlılık ise araştırma yönteminde veri toplama araçlarının öz bildirime dayalı olmasıdır. Bu sınırlama nedeniyle araştırmaya katılanların kendilerini var olan durumdan daha iyi gösterme eğilimleri, verilen yanıtlarda yanlılık sergileme ihtimallerinin olmasıdır. Son olarak, kullanılan ölçeklerdeki maddelerin toplam sayısının fazla olması katılımcıların dikkatinin dağılmasına olanak sağlayarak sınırlılık oluşturabilir.

1.3 Sayıtlar

Araştırmannn değışkenleri, örneklem ve ölçüm araçlarına ilişkin varsayımları aşğıdaki gibidir:

- Araştırmada değışkenlere ilişkin bulguları tespit etmesi anlamında değışkenleri ölçmek amacıyla kullanılan ölçüm araçlarının geçerli ve güvenilir oldukları varsayılmaktadır.
- Örnekleme oluşturan annelerin ve çocukların (13-17 yaş) uygulanan anketleri içtenlikle ve doğru yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.4 Tanımlar

Bağlanma (Attachment): Bağlanma, bireyin başka belirli kişilere karşı geliştirdiğı, güçlü duygusal bağıdır (Bowlby, 1982; Keough ve ark., 2018). Bağlanma kuramı, çocuğun bakım veren ile olan bağına odaklanmaktadır (Bowlby, 1982). Bağlanma, güvenli ve güvensiz bağlanmadan oluşmaktadır.

Güvenli bağlanma: Sıcak ve uyumlu bir bakımın ve ilginin ürünü olarak ortaya çıkan bir bağlanma ilişkisidir (Ainsworth,1978 ; Akt; Erwin, 2000).

Kaygılı bağlanma: Tutarsız ve uyumsuz bir bakım sonucunda ortaya çıkan bir bağlanma ilişkisidir (Ainsworth, 1978 ; Akt; Erwin, 2000).

Kaçınan bağlanma: Çocuğun taleplerine uymayan ve fiziksel temas kurmaktan kaçınan bir annenin verdiği bakım sonucunda ortaya çıkan bağlanma ilişkisidir (Ainsworth, 1978; Akt; Erwin, 2000).

Anne-Baba Tutumları: Anne-baba tutumu; anne ve babaların çocuklarına yönelik genellikle gösterdikleri davranış örüntüleridir (Eldeleklioğlu, 1996). Anne-baba tutumları bu araştırmada demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi tutum olarak ele alınmıştır.

Demokratik Anne-Baba Tutumu: Çocuğa yönelik koşulsuz sevgi ve saygı gösterilen, çocuğun ilgi ve eğilimlerine önem verilen, gelişim dönemine göre çocuğun kendisi ile ilgili olarak bazı kararlar almasında çocuğun desteklenmesine katkıda bulunan, çocuğun fikirlerine saygılı olan, güven sağlayan tutarlı ve kararlı anne baba tutumuna sahip ebeveyn tutumudur (Sezer ve Oğuz, 2010).

Otoriter Anne-Baba Tutumu: Ebeveynlerin çocuklarından kendi arzularına göre davranılmasının istendiği, anne babanın beklentisi haricinde davranılması durumunda sıklıkla ceza yöntemine baş vurulduğu, çocukların gelişim aşamalarının, gereksinimlerinin ve kişilik özelliklerinin önemsenmediği anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu olarak adlandırılır (Sezer ve Oğuz, 2010).

Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumu: Çocukların ebeveynlerince yoğun bir şekilde korunması ve kontrol altında tutulmasını ifade eden bir tutumdur. Çocuklarla ilgili bütün mevzularda haddinden fazla karışmalarından dolayı, çocuklarının öz yeterlilikleri ve özgüvenleri üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Çocukların kendi kendilerine yapabilecekleri şeylerin ebeveynleri tarafından yapılması neticesinde çocukların yaşayarak öğrenmeleri engellenmektedir (Sezer ve Oğuz, 2010).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın ikinci bölümünde, anne baba tutumu, anne baba bağlanma stilleri ve çocukların ruhsal, davranışsal durumu ile ilgili kuramsal açıklamalara ve gerek uluslararası gerekse ulusal yazında konuyla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Anne Baba Tutumları

Doğumdan itibaren ebeveyn bireyin temel gelişiminde duygusal, bilişsel, fiziksel ve davranışsal açılardan temel kaynak olarak görülmektedir (Maccoby, 1984). Çocuğun sosyal becerilerini geliştirdiği, değerlerini edindiği, topluma uyum sağlamayı geliştirdiği bu dönemde çevresiyle sağladığı ilk etkileşim ailede başlamaktadır (Maccoby, 2002). Anne-baba-çocuk etkileşimi gerektiren ve toplumsallaşma olarak adlandırılan karşılıklı gelişen bu süreçte ebeveynler kendi değer yargılarını ve davranış biçimlerini çocuğa aktarmaktadırlar (Maccoby ve Martin, 1983). Toplumsallaştırma süreci, bireyin içinde yaşadığı kültürel ortama ve aileye uyum sağlaması için elde etmesi gereken temel davranışların ve tutumların, eğitim sistemi, çocuk yetiştirme yöntemleri, disiplin ve benzeri yollarla çocuğa aktarılmasını kapsamaktadır.

Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik inanç, davranış, tutum ve beklentilerinin bütünü olan anne-baba tutumları, çocukların sosyalleşme sürecini açıklayan temel yapı olarak belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2006).

İnsanların ve toplulukların temel yapısını meydana getiren aile kavramı, geçmişten günümüze birçok şekilde tanımlanmıştır. Aile; kadın ve erkeğin karşılıklı olarak birlikte yaşama isteğiyle, hukuksal çatı altında düzenlenmiş kuralları temel alarak kurduğu en küçük örgütlenmelerdir (Deniz, 2013). Bir diğer tanıma göre aile; evlilik ve yasal olarak aralarında akrabalık ilişkisi kurulan çoğu zaman aynı mekânda yaşamlarını sürdüren kişilerde meydana gelen; kişilerin karşılıklı olarak cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik olmak

üzere birçok ihtiyacının karşılandığı, toplumun özünü oluşturan temel bir birimdir (akt. Nazlı, 2012).

Toplumun temel yapı taşı olarak adlandırılan aile kurumunun meydana gelmesi için ilk aşama evlilik işlemidir. Tüm kültür ve zamanlara özgü bir deneyim olan çocuk, evlilik sayesinde bir araya gelen aileler için önemli bir dönüm noktasıdır. Kişilerin anne baba olma sebepleri ve bu sebeplere yükledikleri anlam değişiklik gösterse de bu sebepler aşağıdaki iki başlık altında ele alınır:

- Sosyal Gerekçeler:
  - Yetişkin kimliğine geçiş ve bu sayede edinilen sosyal güç,
  - Aile kurumu çatısı altında ve neslin devamının sağlanması ile devamlılık duygusunun oluşması,
  - Çocuğun anne babanın geleceğine dair garanti sağlaması düşüncesiyle oluşan çeşitli sebepler,
  - Evli çiftlerin bebek sahibi olması hususunda çevre tarafından kurulan sosyal baskı.
- Bireysel Gerekçeler:
  - Çocukla oluşturulacak ilişkinin sağlayacağı mutluluk,
  - Biyolojik kökenli dürtüsellik (İşmen, Gazioğlu, 2013).

Evlilikle beraber karı koca rollerine bürünen fertler çocuk sahibi oldukları andan itibaren anne baba rollerine bürünerek yeni sorumluluklar altına girerler (Canel, 2013). Sağlıklı ve uzun soluklu evliliğin şartlarından olan birbirini yeterli düzeyde tanıma durumu, çiftlerin çocuk yetiştirmeleri hususunda çocuğun gelişimi yönünden oldukça mühimdir (Tarhan, 2012). Çiftlerin çocuk yetiştirme noktasında, çocuk sahibi olmadan evvelki düşünceleri çocuklara olan tutumlarını yadsınamayacak düzeyde etkilemektedir. Tutum kavramsal açıdan farklı şekillerde tanımlarla ifade edilmiştir. Çoğu zaman karşılıklı uyum içinde gelişen duygu, düşünce ve davranış tutumun temel yapısını oluşturur ve tutum kişiyi davranışa hazırlar (Kağıtçıbaşı, 2006). Ebeveynler çocuğun yaşamı boyunca en yoğun ve yakın biçimde etkileşim ve iletişim içinde olduğu kişilerdir, aynı zamanda çocukların özdeşim kurdukları en yakın modellerdir.

Çocukluk yıllarının başlarında oluşup gelişen kişilik, anne babaların tutumları ışığında temel özelliklerine sahip olmaktadır (Kuzgun, 2009).

Çocuk varoluş anından itibaren fiziki ve sosyal çevresine uyum sağlama noktasında en ciddi yardımı anne ve babasından görür. Anne babalar çocuk için çoğu zaman özdeşim modelini sağlar ve çocuk ebeveynlerini izleme ve taklit etme yoluyla olaylar karşısındaki tepkilerini geliştirir. Ebeveynler çocuklarının gelişim dönemlerini dikkate alarak onlara verdiği uygun sorumluluklarla çocukların güven duygularının gelişmesinde katkıda bulunur. Eğer bunun tam tersi olarak ebeveynler çocuklarına gelişim dönemlerine uygun olmayan sorumluluklar verirlerse, bu durum çocuğun kendisine olan güvenini desteklemez ve bağımlı, içe dönük bir insan olmasına neden olabilir (Yavuzer, 2006).

Bireyin olumlu bir kimlik ve sağlıklı bir kişiliğe sahip olabilmesinde- gerek sosyo-kültürel ve bilişsel, gerek psikolojik açıdan olsun- bireyin yaşadığı çevreyi nasıl algıladığı ve yorumladığı çok önemlidir (Sarıbayır, 2000).

Çocukluk çağlarında bireyin ailesi ile arasında gelişen iletişim çocuk için oldukça önemlidir. Ebeveyn veya çocuğa bakmakla yükümlü olan kişi ile çocuk arasındaki ilişkinin; çocuğun gelişimine, çevresiyle olan ilişkisine ve psikolojik yönden çevreye olan uyumuna yönelik etkisi olduğu ile ilgili genel bir kabul vardır. Kabul ile alakalı ilk ve en mühim bulgular; Bowlby'nin ebeveynler veya çocuğa bakmakla yükümlü olan kişi ile çocuk arasında gerçekleşen sosyal bağın, çocuğun gelişiminin normal düzeyde gerçekleşmesi yönünden önemini gösteren araştırmalarıdır (Crockenberg ve ark. 1993). Ebeveynin çocukla arasında gerçekleşen ilişkisi çocuğun psikolojik yönden gelişiminde, kişilik yapısının ortaya çıkmasında etkilidir. Ebeveynin çocukla arasındaki tutarlı davranışları, çocuğun ebeveynini rol model olarak görmesiyle kişiliğini olumlu etkiler. Fakat ebeveynin çocuğa karşı tutarsız davranışları, çocuğun ebeveynini rol model almasıyla çocuğun kişiliğinde olumsuz etkiler bırakmaktadır (Tarhan, 2012).

Çocuk yetiştirme tutumları birçok açıdan farklılık gösterir. Toplumdan topluma ya da kültürden kültüre bu farklılık gözlemlenebilir. Her ailenin sahip olduğu kendi değer yargılarına göre farklı çocuk yetiştirme tutumuyla çocuk yetiştirmesi gayet doğaldır. Çocuğa yönelik geliştirilen tutumlar ebeveynler

arasında da değişkenlik gösterebilir ve ebeveynler çocuklara farklı şekillerde yaklaşır, farklı davranışlar sergileyebilirler (Kulaksızoğlu, 2000).

Çocuğun benlik kavramı ve oluşumu, ebeveynlerinin çocuğa yönelik yaklaşımlarının yansımasıyla meydana gelir (Yavuzer, 2003). Çocuğun yüksek benlik saygısına sahip bir birey olabilmesi, daha çok ebeveyninin sunduğu imkânlarla ve sergilediği tutumlara bağlıdır (Yavuzer, 2010). Eğer ebeveyn çocuğa yönelik reddedici bir tutum içine giriyorsa çocuğun benliğinde değersizlik algısı yerleşir. Çocuk ondan beklenen davranışları sergilediğinde eğer desteklenmiyorsa sergilemiş olduğu onay verilen davranış ile onay verilmeyen davranışı ayırtırmada oldukça güçlük yaşar. Çocuk eğer ondan beklenen davranışları sergilediğinde ebeveyni onu desteklerse onay gören davranış ile onay görmeyen davranış daha net ayırtırabilir. Çocuğun özgüven sahibi ve kendi kendine yetebilen bir kişi olmasının temel şartı böyle aile ortamlarında yetişmesidir (Yavuzer, 2003).

Çocukların dünyasında çok önemli yeri olan ebeveynlerin, çocuğa yönelik geri bildirimleri ve verdikleri pekiştirmeler çocuğun özsaygısını biçimlendireceği için ebeveynlerin çocuklarına sıklıkla gösterdikleri tutumlar çok önemlidir (Sezer ve Oğuz, 2010). Anne babasından tavsiyeler alan çocuklar ileride tavsiyeler veren ebeveynler, ebeveyninden sevgi ve alaka gören çocuklar ileriki zamanda sevgi ve ilgi gösteren anne-baba, sorunları daima ebeveynleri tarafından çözüme ulaştırılan çocuklar ise ileriki zamanlarda daha çok çocuklarının yerine sorunları çözümleyen ebeveynler olacaklardır (Sidney, 1984; akt. Yavuzer, 2005).

Çocuk uygun görülen davranış örüntüsünü sert disiplin kurallarına ihtiyaç duymadan, ailesiyle uygun etkileşim yollarıyla kazanabilir. Çocuk sergilemiş olduğu hangi davranışın uygun olup hangi davranışın uygun olmadığını, anne babanın çocuğa yönelik açıklayıcı ifadeleri ile sıcak bir aile ortamında öğrenmektedir ve toplum normlarına ona göre uyum sağlayarak asıl hedef olan kendini yönetmeyi öğrenmektedir (Yavuzer, 2006).

Sıcak aile ortamında büyüyen çocuk yüksek özgüvene, yüksek öz saygıya ve düşük kaygı düzeyine sahip olmaktadır. Sevgisiz bir aile ortamında ve fiziksel cezaya maruz kalarak yetişen çocuk sıcak aile ortamında büyüyen çocuğun tam tersi yüksek kaygı düzeyine sahip olmaktadır. Özellikle cezaya maruz kalan

çocuk toplum normlarına uyum sağlamada ve kendini yönetmede sıkıntılar yaşamaktadır. Sevgi ve ilgiden uzak bir ortamda yetişen çocuğun saldırgan ve hırçın davranışlarının kontrolü çok zordur. Bu davranışlarının kontrolünü sağlamak için şiddete yönelmesi durumunda saldırganlık modelini benimsemesiyle beraber öfke problemleri gibi olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır. Çocuğun öfke nöbetleriyle beraber kendini gösteren saldırgan tutumları, aile ortamında ebeveynine yönelik olmasa da çoğunlukla sosyal arkadaş çevresinde kendini göstermektedir. Ebeveynin aşırı denetimi çocuğun sosyalleşmesine ve kendini yönetmesine nasıl mani oluyorsa, ebeveynin aşırı serbest tutumu da çocuğun sosyalleşmesini ve kendini yönetmesini o derece olumsuz yönde etkilemektedir (Yavuzer, 2006).

2.1.1 Demokratik anne baba tutumu

Çocuğa yönelik koşulsuz sevgi ve saygı gösterilen, çocuğun ilgi ve eğilimlerine önem verilen, gelişim dönemine göre çocuğun kendisi ile ilgili olarak bazı kararlar almasında çocuğun desteklenmesine katkıda bulunan, çocuğun fikirlerine saygılı olan, güven sağlayan tutarlı ve kararlı anne baba tutumuna sahip ebeveyn tutumudur (Sezer ve Oğuz, 2010). Çocukların kişilik gelişimi için en ideal tutum demokratik anne baba tutumudur. Bu tutum neticesinde anne babalar hem çocuklarını kontrol altında tutmakta hem de çocukların ihtiyaçlarını gerçekleştirme olanağına sahip olmaktadırlar. Anne babaların tutarlı davranışlar sergilemesi, kararlı ve güvenli bir ortam sağlar, aynı zamanda bazı sınırlar içerisinde çocuklarına hareketlerinde özgürlük tanımak yoluyla çocukların sorumluluk bilincinin gelişmesine imkân tanımış olurlar (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

Demokratik tutum sayesinde çocuk bazı sorumlulukları almaya ve bu sorumlulukları gerçekleştirmeye sevk edilmektedir. Çocuğa kendisine güven duyulmadığı hissi veren hareketler kontrol altına alınmalıdır. Ceza istenilmeyen bir durum mevzubahis olduğunda uygulanmakta; cezanın uygulanma sebebi çocuğa anlayacağı şekilde açıklanmaktadır. Çocuğa yönelik uygulanan sınırlamalar tutarlı olmakta; çevresel etkenlere göre farklılık göstermemektedir. Bu tutumla birlikte ebeveynler çocuklarını ayrı bir birey olarak görmekte, onlara değerli olduklarını hissettirmekte ve hür bir karakter geliştirmelerine

olanak tanıyarak çocukların davranışlarının daha mantıksal bir şekilde yönlendirilmesi sağlanmaktadır (Karadeniz 1994, Tuzgöl 1998, Çıkrıkçı 1999).

Ebeveynler karşılıklı olarak tutarlı ve güven verici davranışlar sergilerler. Çocuklarına sorumluluk duygusunun aktarılmasına yardımcı olacak uygun alanların geliştirilmesi için belli kurallar dahilinde bazı davranışları sergilemelerine izin verilmektedir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012). Denetim ve duyarlılık olguları demokratik tutumda birbiri ile paralel şekilde ilerlemektedir. Çocuklarla beraber uyulması kararlaştırılan kurallar ortaya konmakta, çocukların gelişim seviyelerine ve yaş durumlarının göz önünde bulundurulmasına önem verilmektedir.

Çocuklar kurallara uyulmadığı zamanlarda duygusal ve fiziksel tarzda şiddeti içermeyen yaptırımlar devreye sokulmakta, çocuğa seçme imkânı veren kesin sınırları olan seçenekler sunulmaktadır.

İlişkilerin özü birbirine karşı sevgi, saygı ve hoşgörölü bir şekilde davranmaya dayanır. Çocuklara ebeveynler uygun sınırlar dâhilinde özgür bir alan tanımakta, onlara engelleyici şekilde yaklaşmamaktadırlar (Dönmezer 1999). Çocuğun birtakım sorumlulukları edinmesi ve bunları uygulaması demokratik tutumla mümkündür. Çocuğa güvenilmediği izlenimi vermeden, dolaylı şekillerde davranışları kontrol altına alınmalıdır.

Çocuğa yapmaması gereken bir davranış yaptığında önemli davranışlar için ceza verilmekte ve nedeni çocuğa anlatılmaktadır. Bu kısıtlamalar dengeli olmakta ve anne babanın ruh hallerine göre değişkenlik göstermemektedir. Çocukların ayrı bir birey olarak görülmesi, bağımsız ve özgüvenli bir kişilik oluşturmalarına olanak tanınması ve onlara değerli olduklarını hissettirerek davranışlarını daha akılcı göstermelerinin sağlanmasını ebeveynler bu tutum ile sağlamaktadırlar (Karadeniz 1994, Tuzgöl 1998, Çıkrıkçı 1999).

Çocuğa kabul edilebilir düzeyde ebeveynler tarafından hoşgörölü bir şekilde yaklaşılması onun özgüven sahibi ve hayal gücü gelişmiş biri olmasına olanak tanır. Çocuğun aile içinde kendini ait hissettiği bir yer vardır. Diğer aile fertlerinin de aile içinde arzu ve gereksinimlerinin dengeli bir şekilde karşılanıyor olması ile beraber, böyle bir ailede toplumda onaylanan ve onaylanmayan davranışların sınırları bellidir. Aile üyeleri içerisinde sade ve

açık bir iletişim oluşmaktadır. Karşılaşılan problemler hep beraber ve inanarak çözüme kavuşturulup, duygu ve düşünceler net bir şekilde ifade edilmektedir (Örgün 2000, Yavuzer 2000, Özgüven 2001, Tola 2003).

Demokratik anne baba tutumu ile yaklaşılacak çocuklar, kendi kendine kararlar alabilen, sorumluluk sahibi ve özgüveni olan, girişken yapıdaki çocuklar olmaktadır. Bu çocuklar aynı zamanda benlik algısı güçlü, üretken, başarı odaklı, otokontrolü yüksek, vicdan mekanizması gelişmiş bir gelişim dönemi geçirmekte, kendini rahat ifade eden bir insan olarak arkadaş ilişkilerinde dengeli, fikirler üreten ve çok yönlü bir insan olmaktadır.

Kendi değerlerinin farkında olan, kendilerini diğer insanlar nezdinde kabul ettirebilen ve ifade edebilen demokratik bir aile içerisinde yetişen bireyler, sosyal ilişkiler kurmakta ve sürekliliğini sağlamada zorluk çekmemektedir. Diğer insanlara saygı ve sevgi göstermenin manasını kavramaktadırlar (Öztürk 1990, Ekizoglu 1993, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000).

Demokratik ebeveyn tutumu aşırı müsamahalı, her şeye izin veren bir tutum olarak görülmemelidir. Çocuğun onay görme ve kabulleniş arzusunun aile olumlu bir yol bularak gerçekleştiriyorsa, çocuğa kendi kendini rahatlıkla ifade edebilme olanağı tanıyorsa; çocuğun gelişim ve ilerleme süreci olumlu bir şekilde etkilenir. Ebeveynlerin toleransı aşırılığa kaçmadan gerçekleştiği durumlarda; çocuk özgüvenli, sosyal ve yaratıcı bir insan haline gelebilmektedir. Aile ortamında kendine özgü bir yere sahip olan çocuğun arzuları diğer aile fertlerinin istek ve ihtiyaçlarıyla eşit oranda gerçekleştirilmektedir. Bu tip aile ortamlarında, hem ev ortamında hem toplumda onay gören ve onay görmeyen hareketlerin sınırları belirlenmiştir. Aile üyeleri arasında iletişim açık ve nettir; her şey açıkça dile getirilmekte olup sorunlar birlik olarak ve ikna yoluyla çözüme kavuşturulmaktadır (Örgün 2000, Yavuzer 2000, Özgüven 2001, Tola 2003).

Demokratik bir yaklaşımla yetiştirilmiş olan çocukların girişken, kendine güveni olan, bireysel olarak karar alabilen, sorumluluk sahibi oldukları fark edilmektedir. Bununla birlikte bu çocukların başarılı, hayal gücü geniş, kontrol mekanizması yüksek, kendilik algısı ve vicdani açıdan yüksek şekilde bir ergenlik süreci geçirdikleri görülmektedir. Akranlarına göre daha aktif, girişken, savundukları fikirleri kendine özgü olan, kendilerini ifade ederken sorun

yaşamayan, sağlam kişilikli insanlar olduğu fark edilmektedir (Öztürk 1990, İkizoglu 1993, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000).

2.1.2 Otoriter anne baba tutumu

Ebeveynlerin çocuklarından kendi arzularına göre davranılmasının istendiği, anne babanın beklentisi haricinde davranılması durumunda sıklıkla ceza yöntemine baş vurulduğu, çocukların gelişim aşamalarının, gereksinimlerinin ve kişilik özelliklerinin önemsenmediği anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu olarak adlandırılır (Sezer ve Oğuz, 2010). Çocuklarda bağımsız kişilik gelişimine olanak tanımayan otoriter anne baba tutumu, özellikle çocuklarda benlik saygısını fazlaca düşürmekte ve saldırganlık davranışının yoğunluğunun arttığı fark edilmektedir (Sezer, 2010).

Kural ve emirlerin çok yoğun olduğu tutum baskıcı ve otoriter tutumdur. Ebeveynleri bu tutumla çocuklarını sürekli olarak denetlemekte ve çocuklarını sert ve sıkı bir disiplinle terbiye etmektedir. Çocuğun gelişim süreci boyunca önüne birçok engel koymakta ve eğitimde ceza öne çıkmaktadır. Bu şekilde çocuklar her kurala uymak zorunluluğu içinde kalmaktadırlar.

Kaidelerin ve emirlerin yoğun bir şekilde tatbik edildiği otoriter tutumda ebeveynler çok yoğun ve sert bir disiplin uygulamakta ve çocuklarını sürekli olarak kontrol altında tutmaktadırlar. Bu anne ve babalar çocuklarının isteklerine hiçbir zaman onay vermeyen ve bu yüzden devamlı olarak çocuklarıyla sorunlar yaşayan, katı ve sert ebeveynlerdir.

Kişilik gelişimine olumsuz yönde etki eden saydığımız bu özellikler ergenlikte ortaya çıkan değişikliklerle beraber, değersizlik duygusunu ortaya çıkararak ergenin özsaygısını yitirmesine sebep olmakta, ergeni kendisi için uygun olmayan davranış ve arkadaş gruplarına itebilmektedir (Öğretir 1999, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000). Aşırı otoriter ve baskıcı ebeveyn yaklaşımı, ergenlik evresinde ergenin kimlik arayışında kararsız kalmasına ve kendini değersiz görmesine sebep olmakta; aynı zamanda kendine güvensiz olmasına da neden olmaktadır. Bu nedenden ötürü kendisine ve çevresine karşı ergenin saygısı düşük olmaktadır. Bu yaklaşım şeklini benimseyen anne-baba, sevgiyi sadece pekiştirici bir öge olarak kullandığından, bu gibi durumlarda çocuklarına sevgilerini hissettirirler.

Ergen bireylerin iletişim ve etkileşim noktasındaki gelişimlerini bu tutumlar önemli ölçüde etkilemektedir (İkizoğlu 1993, Tuzgöl 1998). Anne-baba, benimsemiş oldukları bu otoriter ve baskıcı tutumda kesin bir şekilde itaat beklemekte ve bu yönüyle toplumsal otoritenin birer temsilcisi olarak ön plana çıkmaktadırlar.

Temel vasıfları katılık ve dogmatik düşüncelerle örülü bir zihin yapısı olan ebeveynler otoriter kişiliğe sahip olduklarından çocuklarına karşı özellikle ergenlik döneminde arzu ve emirleri kabul görmediğinde cezaya başvururlar. Çocuklarıyla pek sık sözel alışverişe girmezler. Çocuklarını yetersiz görüp, onlarla ilgili bütün kararları çocukları adına kendileri almaktadırlar (Aksaray, 1992). Hangi davranışın hangi tepkiye neden olacağı hususunda, “baskıyla denetleme” ve “sevgiden yoksun bırakarak denetleme” tutumlarının baskın olduğu, baskıcı ve otoriter bir tutumla denetimi sağlanan çocuklar olduklarından herhangi bir fikre sahip olamamaktadırlar.

Çocukların belirsizlik ve kaygı içinde yetişmesi, aşırı itaatkâr ya da aşırı isyankâr olmaları durumunu kaçınılmaz hale getirmektedir. İsyankârlıkla birlikte aşağılık duygusu da bu çocuklarda sıklıkla ortaya çıkmakta, suçlayıcı ve ceza yöntemine başvuran ebeveynleri olan ergenlerde ise sıklıkla incinme, küsme ve ağlama davranışları ortaya çıkmaktadır. Dıştan denetimli bir kişilik yapısı geliştiren bu bireyler, denetlenen ergenlerdir.

Baskıcı ve otoriter tutum ile yetişen ergenler sosyal bağlar kurarken de ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çocuklar aynı zamanda maruz kaldıkları aşırı baskı, ceza ve disiplin uygulamaları neticesinde kendilerini şaşkın, engellenmiş ve yetersiz hissetmekle beraber, sevgi ve merak duygularından da yoksundurlar.

Bu tutumla karşı karşıya kalan ve yetişen çocukların en fazla ergenlik çağlarında ortaya çıkan özellikler olan, reddedilme ve kısıtlamalar neticesinde, kendilerini suçlama ve suça yönelme eğiliminde oldukları fark edilmektedir (Gazeloğlu 2000).

2.1.3 Koruyucu/istekçi anne baba tutumu

Çocukların ebeveynlerince yoğun bir şekilde korunması ve kontrol altında tutulmasını ifade eden bir tutumdur. Çocuklarla ilgili bütün mevzularda

haddinden fazla karışmalarından dolayı, çocuklarının öz yeterlilikleri ve özgüvenleri üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Çocukların kendi kendilerine yapabilecekleri şeylerin ebeveynleri tarafından yapılması neticesinde çocukların yaşayarak öğrenmeleri engellenmektedir (Sezer ve Oğuz, 2010).

Ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumu; çocukların ergenlik aşamasında hem psikolojik hem de toplumsal açıdan gelişimlerine bir engel teşkil etmektedir; çocukların özgürce, aktif ve toplumsal davranışlar ortaya koymasına mani olmaktadır (Gazeloğlu 2000, Yavuzer 2000). Çocukların ebeveynlerince aşırı korunması ve denetlenmesi koruyucu /istekçi anne baba tutumunun bir yansımasıdır. Çocuklara genel birçok konuda gereğinden fazla müdahale edildiğinde özgüvenlerini kazanamaz ve yeterli olmayı öğrenemezler. Çocukların yaşayarak öğrenmelerini; yani çocuklarının kişisel tecrübe edinmelerini ve yapabilecekleri birçok şeyi kendileri yaparak engellemiş olurlar (Sezer ve Oğuz, 2010).

Bu tutumu benimseyerek sergileyen ve çocuklarını yetiştirmeye çalışan ebeveynler, çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkilemektedirler. Çocuklar bu durumun bir neticesi olarak güvensiz, duygusal sorunlar yaşayan ve aşırı bağımlı kişilikler haline gelmektedirler ve yaşamları boyunca bu olumsuz durumların etkilerini taşımaktadırlar (Tola, 2003).

Ergenlik çağında psiko-sosyal olgunluğun gelişimini, çocuğun özerk bir yapı geliştirmesini, girişimcilik ve sosyalleşme vasıflarını olumsuz yönde etkileyen, ebeveynlerin aşırı koruyucu tutum ve tavırlarıdır. Çocuğun kendini keşfetme ve tanıma olanağı bulamaması, psiko-sosyal olgunlaşmanın sekteye uğratılmasına ve ailenin istediği yönde bağımlı bir kişilik geliştirmesine neden olmaktadır. Ayrıca bunların haricinde bu tutumla yetiştirilen çocuklarda sinirlilik, dikkatsizlik ve huzursuzluk gibi birtakım özellikler gözlenmektedir. Bu gibi kişilik özellikleri görülen çocuklarda, sorumluluk duyguları yeterince gelişmemekte ve duygu kontrolleri zayıf kalmaktadır (Gazeloğlu 2000, Yavuzer 2000).

2.1.4 Sağlıklı ve sağlıklı anne-baba tutumları

Çocuklar ergenlik dönemlerinde karşılaştıkları sorunları çözüme kavuşturdukça daha etkin bir adaptasyon gücüne sahip olmaktadır (Craig ve Kermis, 1995). Bu adaptasyon aşamasında ve sorunları çözüme kavuşturmada, çevresel etkilerin olumlu yönde olması ve ebeveynlerin sağlıklı ve dengeli bir tutum ortaya koyması çocuğa yardımcı olan unsurlardır (Usta, 2004). Ebeveynlerin çocuğa yönelik sergilemiş olduğu ılımlı ve demokratik yaklaşım, saygı ve sevgi, çocukla olumlu ve rahat bir iletişim oluşturulabilmesi için ortaya konan sağlıklı ebeveyn tutumu olarak görülebilir. Ailenin çocuğa şartlı sevgi gösterdiği, çocuklarla iletişim kurulmasına olanak tanımayan tutum da sağlıklı ebeveyn tutumu olarak görülebilir (Bakırcıoğlu, 2002).

Çocuğun koşulsuz sağlanan bir sevgiyle, anlayışla ve desteklenerek yaşına uygun mesuliyetler verilerek büyümesi aile ortamının çocuğun gelişimi açısından uyumlu ve güvenli bir yapıya sahip olmasıyla olağandır (Candemir, 2000). Bu yüzden çocuğun özgüveni ve özsaygısı yüksek bir şekilde özdeşleşme sağlayarak kendine özgü bir karakter geliştirmesinde aile oldukça önemlidir. Uyumlu ve güvenli bir aile ortamı bu noktada yadsınamayacak düzeyde önem kazanmaktadır (Kaplan, 2003).

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sağlıklı ve dengeli bir tutum sergilemesi, çocuğun duygusal anlamda desteklenmesi ve çocukla etkili ve sağlıklı bir diyalog içinde bulunmaları çocukların sosyal, kişisel ihtiyaçları ile mesuliyetlerini denge altına alan yeterliliğin ilerletilmesi noktasında önemlidir. Çocuğun sorumluluklarının bilincinde bir birey haline gelebilmesi, akranları ve diğer insanlarla diyalog içine girebilmesi, toplumsal olgunluğa erişmesi ve okulda elde ettiği başarıları araçsal yeterliliğin belirleyicileridir (Yavuzer, 2005). Bahsi geçen bu belirleyiciler ile ilgili tüm enformasyon ve yeteneklerin öğrenildiği bir ilk niteliği taşıyan en önemli yer ailedir (Hortaçsu, 2003). Bu yüzden çocuğa yönelik sergilenen sağlıklı bir tutumun, çocuğun kişisel gelişimi yönünden olumsuz bir etkisi olmakta ve çocuk üzerinde hayat boyu olumsuz emareler bırakmaktadır (Craig ve Kermis, 1995).

Ebeveynler ve çocuklar arasında kurulan diyalogun en temel işlevi, çocuğun kazanmış olduğu toplumsal çevre sayesinde oluşturacağı bağların şekillenmesinde de belirleyicidir. Bu sebeple çocuğun psiko-sosyal yönden

sağlıklı bir gelişim süreci geçirmesi adına çocuğun sağlıklı bir aileye sahip olması önemlidir (Aydın, 2004).

Sağlıklı bir aile içerisinde ebeveynler arasında karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü vardır (Bayraktar, 1998). Bu tarz bir aile ortamında meydana gelen sorunlar, aile üyeleri arasında karşılıklı bir şekilde danışma ve konuşma ile çözüme ulaştırılır. Aileyi ilgilendiren konular ele alındığında da ebeveynler çocuğa onun anlayabileceği bir yolla bilgi vermektedirler (Aslan, 1992). Aile üyelerinin birbirlerine karşı sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde muamelede bulunması; anne, baba ve çocukların arasında da sağlıklı bir iletişim gelişmesini aynı zamanda rahat bir diyalog kurulmasını sağlamaktadır (Bayraktar, 1998).

Sağlıksız anne-baba tutumlarında çocuk anne-baba sevgisini yeterince alamadığından kişisel gelişim açısından ciddi sorunlar yaşamaktadır (Ryder, 1995). Aile ortamında sevgi ve saygı yönünden yetersiz ve huzursuz bir algıya sahip olan çocuk, sağlıksız ebeveyn tutumları neticesinde bu huzursuzluğu içselleştirerek ileriye dönük olumlu düşüncelerini de olumsuz düşüncelere çevirmektedir. Sağlıksız tutum neticesinde çocukta çevresi tarafından sevilmediği algısı oluşur; başarısız, güçsüz, yetersiz, sosyal açıdan kendisini yalnız hisseden, mutsuz bir çocuk olarak algılanmaktadır; sağlıklı ebeveyn tutumlarında ise bu durumun tam tersi olarak çocuğun sosyal olarak kabullenilişinin ve özgüveninin yüksek olduğunu görürüz (Sevim, 1995).

Anne babaların çocuklarına yönelik ortaya koyduğu tutum ile aile arasındaki ilişkiler incelendiğinde bunların farklılık gösterebildiği görülmektedir (Candemir, 2000). Tutumlardaki bu farklılıklar çocuklara aileleri tarafından farklı duygusal yaklaşımlar sergilenmesi nedeniyle. Bazı aileler çocuklarına karşı sevgilerini oldukça bariz bir şekilde ifade ederken; bazıları çocuklarına karşı otoriter tavır sergilemekte, bazıları ise bunun tam tersi olarak çocuklarına karşı hoşgörüyle yaklaşmaktadır (Kaplan, 2003). Bu tarz tutumlar aileden aileye farklılık gösterebilmekte; bu tutumlar çocuğun hem kişisel hem de toplumsal açıdan gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir (Yavuzer, 2005). Çocuğa rol modeli olan ebeveynlerin sergilediği tutumlar, çocuğun gelişiminde çok yönlü bir şekilde etkili olmaktadır (Aydın, 2004).

Maccoby ve Martin'in (1983) çalışmalarının sonuçlarına göre ilköğretim çağındaki çocukların hissettikleri sağlıklı ebeveyn tutumu ve desteği çocuğun

özsaygısını olumlu şekilde etkilemektedir. Bir diğer çalışmada ise demokratik tutuma sahip ailelerde yetişen çocukların, otoriter tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklara kıyasla özsaygılarının daha üst seviyede olduğu; kaygı ve depresyon açısından ise daha az seviyede oldukları görülmüştür (Aydın, 1985). Yapılan araştırmalara bakıldığında çocukların davranış ve psiko-sosyal gelişimi ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki vardır. Literatürde kaynaklar incelendiğinde anne-baba-çocuk arasında gelişen ilişki ile çocuğun psikolojik ve sosyal yönden gelişiminin ve tasa boyutunun anlamlı düzeyde ilişkisinin olduğu neticesi birçok araştırma neticesinde görülmüştür (Özgüven, 2001; Özmen, 2004; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994). Ebeveynler ve çocuk ilişkisi açısından yapılan bilimsel araştırmalardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde de ebeveynlerin sağlıklı tutumlar sergilemeleri ile meydana gelen sağlıklı aile ortamı içinde büyüttükleri sağlık sorunu bulunmayan bir çocuğun, sıkıntısız bir psiko-sosyal gelişim ortaya koyduğu neticesi elde edilen bulgularla desteklenmektedir (Özalp, 2006).

2.2 Bağlanma

Bağlanma, çocuk ile bakım veren birey arasında kurulan ilişkide, çocuğun bakım verene yönelik yakınlık kurma arayışı olarak kendini gösteren, sürekliliği olan, stres halinde daha belirgin hale gelen ve tutarlı bir yapıya sahip duygusal bağ şeklinde ifade edilmektedir (Thompson, 2002).

Bağlanma sınırları, sadece çocuklukla son bulmaz. Bağlanma, ömür boyu devam eden bir durumdur. Anne-çocuk ilişkisi, bu bağlamda değerlendirildiğinde ilk temel ilişki olarak kabul görmektedir. Bu ilk temel ilişkide ortaya çıkan yetersizlikler veya sorunlar, bağlanmayı olumsuz şekilde etkilemektedir. Değişmez bir durum olmamakla beraber, bağlanma durumları süt çocukluğu döneminde, güvenli ya da güvensiz olarak bir kez sağlandıktan sonra, daha sonraki dönemlerde çok az değişkenlik göstermektedir. Bu hususta, bozulmuş veya yetersiz bir bağlanma sürecinin ya da bu sürece neden olan etkenlerin sürdürülebilir olmasının, diğer gelişim evrelerine de olumsuz bir etkisi olacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bowlby'nin yaptığı çalışmalar neticesinde, güvensiz bağlanma, ileriki hayat dönemlerinde psikopatolojinin

belirleyicisi olarak görülmüşken, güvenli bağlanma ise tam tersi olarak sağlıklı süreçlerle bağdaştırılmıştır (Webster ve diğ. , 1998).

İnsan yaşamında bağlanma, doğumla birlikte ortaya çıkan, zamana ve şartlara göre farklılaşan bir durumdur. Bağlanma, çevremizdeki özel insanlarla aramızda ortaya çıkan güçlü bir bağdır ve bu bağın sağlıklı bir şekilde oluşması, o kişiler ile birlikteyken mutlu olmamızı ve kendimizi iyi hissetmemizi sağlamaktadır.

Bu bağ kişinin stresli olduğu zamanlarda, kişiye sağaltıcı etki sağlar ve bu özel kişilerin varlığı kişiyi rahatlatmaktadır. Farklılık gösteren ebeveyn-çocuk ilişkilerinin ileriki süreçlerde çocuğun ilişkilerini etkilemektedir. Doğumla varlığını ortaya koyan ve duygusal açıdan önemli bir değişken olan bağlanma durumunun çevre ile kurulan ilişki sonucunda gelişmektedir (Dönmez, 2000).

Bağlanma kavramsal olarak geniş bir alana hitap etmektedir. Bu yüzden bazı araştırmacılar çocuk-bakıcı arasındaki bağlanma ilişkisini, bazıları yetişkinlerde bağlanmayı, bazıları ise bağlanmanın akran ve romantik ilişkileri üzerindeki etkisini araştırmaya yönelmiştir (Amado, 2005).

Bağlanma, kişilere değil, daha çok ilişkilere yönelik bir kavramdır. Kişinin gerçekleştirdiği ilk bağlanma, kişinin içsel ilişki modelinin özünü oluşturmaktadır. Bireyin ileride oluşturacağı ilişkilerin şekil alması, bu modele bağlı gerçekleşmektedir (Bretherton, 1997).

Harlow ve Zimmermann'ın 1958 yılında uygulamış oldukları deneyde, farklı ihtiyaçlara yönelik donatılmış iki tane maket anne maymun oluşturulmuştur. Maket maymunlardan biri yumuşak havluyla kaplı sıcak bir anne maketi iken, diğer maket üzerinde biberon ve yiyecek bulunan sert, soğuk metal bir anne maketidir. Bebek maymunları gözlemlendiğinde biberon olan makete sadece doymak maksadıyla yaklaştıkları fakat bunun dışındaki bütün zamanlarını birinci bahsettiğimiz sıcak anne maketiyle geçirdikleri görülmüştür. Yavru maymunlar ürktükleri zamanlarda hızlıca sıcak anne maketine gitmişlerdir. Maymunların bulunduğu kafese yeni bir oyuncak konulduğunda yavru maymunlar, sıcak ve yumuşak havlu ile kaplı anne maketini güvenli bir yer olarak kullanarak yeni oyuncakları tanımışlardır. Yapılmış olan bu deney, anne bebek arasındaki ilişkide temel etkenin bakımdan öte, duygusal kaynaklı olduğunu ispat eden mühim bir araştırma olmuştur.

2.2.1 Bowlby'nin bağlanma kuramı

Bağlanma, hayatın ilk anından itibaren tüm hayatı olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Bağlanma kavramı, çocuk ve ebeveynler arasındaki duygusal bağı ifade etmek için 1950-60 seneleri arasında Bowlby tarafından geliştirilmiştir. 1970'lerden itibaren Bowlby'nin kuramını temel alarak çalışmalar yapan birçok araştırmacı, yetişkin bağlanması hususunda araştırmalar gerçekleştirmiştir (Hamarta, 2004). Bowlby (1969), açısından bağlanma kavramı, daha güçlü ve olgun olarak algılanan bireylerle sağlanan bağ olarak görülür, bağlanma davranışını da, bağlanılan obje ile yakınlığa imkân tanıyan ve sürdüren davranış şekli olarak tanımlamaktadır (akt. , Paterson ve Moran, 1988). Bowlby, bağlanma objesi olarak genellikle anneyi ele almış, babayı ise ikinci planda değerlendirmiştir. Bunun nedeni, Bowlby'nin babanın asli görevinin annenin annelik görevini sağlayabilmesi için eşine duygusal olarak destek sağlama olduğunu düşünmesidir (Bretherton, 1992).

Bowlby'ye (1977) göre bağlanma davranışının temel özellikleri, aşağıda belirtilmiştir (akt., İmamoğlu, 2003: 46):

- Bağlanma, bir ya da birden fazla insana karşı oluşan ve bu kişilere karşı bağlanmanın neden gerçekleştirildiği bilinen bir davranıştır.
- Bağlanma, yaşam boyu devamlılığı olan bir süreçtir. Kişinin yaşamında erken yaşlarda varlığını hissettirmekte ve ileriki dönemlerde de varlığını devam ettirmektedir.
- Bağlanma eylemi, birçok duygu ile birlikte ortaya çıkmaktadır ve bu duygular, her bağlanma ilişkisinde yinelenmektedir. Kişinin bebeklik döneminde annesi ile arasındaki bağlanma sürecindeki duygular, yetişkinlik döneminde aşık olduğunda da tekrar yinelenmektedir.
- Bağlanma bebeklik döneminin ilk 9 ayında oluşup gelişmektedir. Bebek, arzuladığı bağlanma modeli ile ilişkiler oluştursa, o kişiye yoğun bir şekilde bağlanabilmektedir. Bu sebeple bakım veren birey, bebeğin bağlanma modeli olarak görülmektedir. Bağlanma durumu, üç yaşın bitimine dek çocuğun hayatında önemli bir role sahipken, sağlıklı gelişim sergileyen insanlarda dört yaşından sonra etkinliğini kaybetmektedir.

- Çocuk bağlanma yoluyla ile tanıdık olan ve olmayan kişileri birbirinden ayırtırmayı öğrenmektedir.
- Bağlanma, kişinin hayatında yer etmiş olan, iki taraflı bir davranıştır. Bağlanma yoluyla çocuk kendisini ve diğer kişileri temsilen modeller oluşturmakta, bu modeller devamlı bir iletişim içerisinde olmaktadır. Bağlanma durumu, çocuğun tanımadığı bir insanla aynı yerde kalması gibi durumlarda ortaya çıkmakta ve aktif olmaktadır, birincil bakım verene ya da ebeveyne erişme durumunda ortadan kalkmaktadır.
- Bağlanma davranışı, sadece insanlarda değil bütün memeli canlılarda görülmektedir. Bu davranışlarda türden türe çeşitli farklılıklar görülsün bile amaç değişmemektedir: bağlanılan modele yakın kalarak korunmak ve yaşamını idame ettirmek.

Bowlby (1982) yaptığı araştırmalarında çocukluk ve ergenlik dönemlerinde çalma davranışı gösteren ve hırsızlık eğilimi olan insanların, bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde uzun süre annelerinden ayrı olduklarını fark etmiştir. Sonrasında gerçekleştirdiği çalışmalarla, çocukların kendilerine bakana -yani annelerine- sadece açlık güdülerini giderdiği için sevdikleri gibi ifadeleri reddetmiş ve bağlanma kuramını ortaya koymuştur (Bowlby, 1979). Bowlby açısından bağlanma eylemi, içgüdüsel kaynaklı bir eğilim olmakla beraber, temel hedefi içgüdüsel gereksinimlerin karşılanmasıdır. Çocuğun içgüdüsel olarak gerçekleştirdiği çok etkili davranışsal bir yapıdır ve sosyal ilişkilerin oluşturulmasında en temel belirleyicidir (Bowlby,1998; Bowlby, 1979).

Bowlby (1982), çalışmaları süresince güven dolu ve sevecen bir sosyal etkileşimin çocuğun duygusal yönünün gelişimi açısından oldukça mühim bir etken olduğunu ortaya koymuştur. Bebeklerin ve çocukların anneleri ile geliştirdikleri sevecen, samimi ve devamlılığı olan bir ilişki yaşamalarının ruh sağlıkları açısından olumlu yönde etkisi olduğunu ifade etmiştir. Bowlby, çocukların annelerinden ilk ayrılma durumlarında ağlama davranışı sergileyerek, korku ve üzüntü duyduklarını, ayrılma durumuna mani olabilmek için alışlagelmedik süre ağlama, yapışma ve arayış gibi davranışlar sergilediklerini fark etmiştir. Yetim çocukların anneden uzun zaman ayrı kalmalarından dolayı insanlarla etkileşime geçmede zorlandıkları belirlenmiştir.

Bowlby, bebeğin anneye yönelik duyduğu, yüksek oranda doğuştan olan, biyolojik belirteçlerle yön verilen, sosyal ilişkilerin özünün meydana getiren, emme, gülme, takip etme, ağlama, çağırma, arama, gibi davranışlarla açığa çıkan ve ileriki zamanlardaki ilişkiler açısından şablon niteliğinde bir ilişki tanımlamıştır (Bowlby, 1958).

Meydana getirilen bilişsel şemalardan hareketle, bakım veren kişinin ulaşabilir olması ile verilecek tepkiler tahmin edilmektedir. Bağlanmanın son haline ulaşması ikinci ve üçüncü yılları bulmaktadır. Süreç boyunca bağlanmayı etkileyen diğer etkenler, annenin sosyal yönlü desteği, ebeveynler arasındaki ilişki, babanın büründüğü geleneksel rol ve kültürel kaynaklı farklılıklardır (Bowlby, 1969).

Bowlby'e (1973) göre bağlanma kuramı, insanların önem verdiği kişilerle güçlü, sarsılmaz duygusal bağlar kurma arzusunun nedenlerini açıklamaya çalışan bir yaklaşım olmasının yanı sıra, çocuk ve anne arasında gelişen bağın, çocuğun psikolojik yapısı ve güvenlik hissi açısından önemini de gözler önüne sermektedir.

2.2.2 İçsel çalışan modeller

Bağlanma kuramı denince akla gelen kavramların başında zihinsel modeller gelir, bir başka deyişle içsel çalışan modellerde denir. Bowlby (1973)'e açısından, çocuklar anneleri ile geliştirmiş oldukları bağlanma tecrübelerini özümserler ve bu erken edinilmiş olan tecrübeler çocuğun ileriki dönemde geliştireceği ilişkilerini şekillendirmektedir. Çocuğun gelişimi müddetince bağlanma tecrübeleri “içsel çalışan modelleri” kendisinin ve diğerlerinin zihinsel şemalarını meydana çıkararak özümsemektedir. Özümsenen bu ilk örnek, devamındaki ilişkilerin zemini niteliğindedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Shaver ve Fraley, 2000). Zihinsel şemalar çoğu zaman kendiliğinden işlev gören, bireye diğer kişilerin özellikle de bağlanma ögesinin davranışları ve niyetlerine yönelik varsayımda bulunmada kullanılan öğelerdir. Bu içsel harekete geçen şemaların fonksiyonu; bağlanma ögesine yönelik bireyin kendi davranışlarını yön vermek ve diğer kişinin davranışını yordamaktır (Bretherton, 1989). Bowlby (1973), bağlanma yapısının doğuştan geldiğini, ancak kişiler arası yaşantıların örüntülere evrilmesinin ortalama bebeğin dokuzuncu ayında

yani nesne devamlılığının kazanıldığı zamanda gerçekleşmeye başladığını savunmuştur. Bağlanma örüntülerinin devamlılığında rol oynayan zihinsel modellerin, yaşamın ilk senelerinde daha esnek ve içinde bulunulan duruma bağlı olarak yeni baştan örgütlenebilir, buradan hareketle değişken ve çevresel şartlara karşı duyarlı olduğu ifade edilmektedir.

Çocuk, etrafındaki kişilerle ve nesnelerle devamlı olarak etkileşim içinde etrafındaki dünya ve onun içerisindekilerle, benlik dahil olmak üzere karmaşık içsel çalışan modeller oluşturmaktadır (Bowlby, 1973, 1980). Bowlby (1973), bağlanmanın çalışan modellerinin iki temel özelliğini ifade etmektedir: (a) Bağlanma ögesinin çoğunlukla koruma ve destek için tepkide bulunup bulunmadığını, çocuğun yakınlık gereksiniminin giderilip giderilmediğini (b) Kişinin bağlanma ögesi açısından ne denli iyi ve kıymetli olduğudur. İlk olarak çocuğun diğer kişileri nasıl algıladığı, diğeri ise çocuğun kendi kendini nasıl algıladığıdır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bowlby açısından bu modeller bireyler arası etkileşimler sayesinde elde edilen tamamlayıcılardır. Epstein (1973), benlik kavramının şemalardan meydana gelen hiyerarşik olarak yapılandırılmış bir sistem olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Bowlby’de içsel çalışan modellerin birden fazla hiyerarşik yapıyı bünyesinde barındırdığını ifade etmiştir (Bretherton, 1992). Bahsi geçen hiyerarşinin en alt katmanında somut deneyimlerle sağlanmış olan ilişkisel şemalar bulunmaktadır. Bunun bir üst katmanında bu etkileşimlerle ortaya çıkmış daha genel şemalar vardır. Hiyerarşinin en tepesinde ise “annem sevgi veren bir insandır” gibi şemalar yer almaktadır (Bretherton, 1997).

Bowlby (1982), bebeklerin kendilerinin bakımından sorumlu olan bakıcıları ile içsel çalışan modeller geliştirdiklerini ifade etmiştir. Eğer bağlanma ögesi çocuğun gereksinimlerine hemen karşılık verirken, bebeğin korunma ve rahatlık gereksinimini desteklerse, çocuk; güvenilir ve değerli olduğuna yönelik bir çalışma modeli ortaya koyacaktır. Tersine bir durum olarak aileler biraz önce ifade ettiğimiz hususlarda engellemeye giderse, kendini yetersiz veya değersiz görerek bu doğrultuda bir içsel çalışan modeli ortaya koyacaktır. Çalışma modellerinin katkısıyla çocuk, bağlanma ögesinin olası davranışlarını yordayacaktır (Bretherton, 1992).

Çocuğun annesi ile etkileşimleri neticesinde ortaya çıkan, benliğe ve diğer kişilere yönelik zihinsel modellerin bütünüyle ayrı olmadıkları savunulmaktadır. Bu da bağlanma zihinsel modellerinin yapısal olarak bebeklikten yetişkinliğe bir tutarlılık göstermesini neden olur. Erken gelişim evrelerinde zihinsel modeller, kendilerini bağlanma ögesi veya ögeleri, kendileri ve çevrelerine yönelik yeni bilgilere göre uyarlamak eğilimindedir. Zihinsel modeller sadece var olan zihinsel model ile gerçeklik arasındaki ayrım çok fazla olduğu durumlarda değişme eğiliminde olurlar. Olumsuz deneyim veya reddedilme beklentilerini devamlı olarak desteklemeyen bir tek ilişki dahi güvenli bağlanmaya yönelik bir değişime neden olabilir (Güngör, 2000). Bağlanma ögesi ve benlikle alakalı içsel çalışan modeller bir defa oluştuğunda bilinçdışı çalışma eğilimindedir. Bu sebeple elde edilen yeni bilgiler var olan modellere evirildiğinde, modeller çok temel değişimlere dirençli bir yapıya sahiptirler (Bowlby, 1980).

Benlik ve bağlanma ögesi ile alakalı olarak içsel çalışan modeller karşılıklı ortaya çıkan ilişkilerin ve deneyimlerin haricinde meydana gelse de, ilk başlarda iç içe geçmiş bir yapıdadır. Ben ve diğerlerine yönelik modeller birbirleri içerisinde farklılıklar barındırdıklarında dahi aynı ilişkinin iki yüzünü yansıtmaktadırlar ve birbirlerinden bağımsız olamamaktadırlar (Bretherton, 1997). Örneğin; stres altındaki çocuğun gereksinimleri bağlanma figürü tarafından giderilmezse, çocuk yalnızca ebeveynleri ile reddeden olarak içsel çalışan model oluşturmaz, bununla birlikte kendisiyle alakalı olarak da sevgiye ve ilgiye değer görülmeyen biri olarak model oluşturmaktadır. Bu durumun tam tersi olarak da gereksinimi giderildiğinde, ebeveynlerine yönelik kabul edici bir model oluşturur, kendisini de sevgiye değer olarak algılar (Bowlby, 1973). Benzer bir şekilde Soufe, Fleeson, devamlı etkileşim içinde olan kişilerin bir ilişkinin iki tarafını da öğrenebileceğini veya özümseyeceğini savunmuştur. Bu sayede çocuk ebeveynlerine duygusal destek sağlamaları noktasında güven duyarsa, anababalık rollerini de öğrenmektedir ve daha sonra kendisi yetişkin olduğunda bu durumu kullanmaktadır (Bretherton, 1992).

Aynı zamanda Bowlby, cesaret ve özerklik yetilerini destekleyen bir aileye sahip kişilerin, kararlı ve kendine güvenli bir şekilde yetiştiğine inandığını belirterek, bağlanma yapılarının kuşaklar arası iletilmesinde çalışan modellerinin rolünü de ifade etmiştir (Bretherton, 1997).

2.2.3 Farklı bağlanma modelleri

Farklı bağlanma modelleri olarak literatürde yer alan Ainsworth'un Üçlü Bağlanma Modeli, Hazan ve Shaver'ın Üçlü Bağlanma Modeli ve Bartholomew'in Dörtlü Bağlanma Modeli sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

2.2.3.1 .Ainsworth'un üçlü bağlanma modeli

Bağlanma stilleri ilk defa Ainsworth tarafından ortaya konulmuştur. Ainsworth (1989), “*Yabancı Durum Deneyi*” ile kontrollü bir ortamda annesinden ayrılan ve daha sonraki süreçte anne ile tekrar bir araya getirilen çocukların verdikleri tepkilere bakarak güvenli ve güvensiz bağlanma modellerini yorumlamıştır. Bu bağlanma şekillerini, *kaygılı-kararsız*, *kaçıngan-dirençli* ve *güvenli* olarak üç temel başlıkta ele almıştır:

Güvenli Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren çocuklar, bakım verenle bir arada olduğu zamanlarda ortamı rahatlıkla araştırmışlardır. Bakım veren yanlarında olmadığı çok kaygı yaşamamış, bakım veren yanlarına geldiğinde de yakın temas kurmamışlardır. Temas halinde bir öfke durumu oluşmadan sakince çevreyi keşfetmeye tekrar yönelmişlerdir. Güvenli bebek Ainsworth'a göre annenin gereksinimlerini karşıladığı bebektir. Bu tecrübe de sürekli olarak tekrar eder.

Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren çocuklar, çevreyi keşfetmek için fazla istekli olmamışlardır. Bakım verenin yokluğunda kaygıya kapılmışlar ve bakım veren geri geldiğinde hızlıca sakinleşememişlerdir. Bakıcıları ile yakın temasa geçmeyi arzuladıkları halde öfkelerini yansıtan sert tepkiler sergilemişlerdir. Kaygılı-kararsız bebek, anneye ayrı kaldığı yaşantılarında ağlama eylemini sergiler. Bu ve benzeri durumdaki bebekler ihtiyaçlarının ebeveynlerince karşılanacağından emin olamamaktadırlar. Hissettikleri bu durum onlarda ayrılık kaygısı eğilimine sebebiyet vermektedir.

Kaçıngan-Dirençli Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren çocuklar, bakım verenin eksikliğinde çok kaygı duymadıkları halde, bakım veren geri geldiğinde yakın temasa girmekten kaçınmışlardır. Bakım veren geri geldiğinde, ondan uzak durarak ortamı keşfetmeyi sürdürmüşlerdir. Kaçıngan bebek, annenin kabullenmeyişi şeklini kendince taklit etmekte ve kendi güvenliği

açısından annesinden ayrılma eğilimi göstermektedir. Annesiz bir hayat sürdürmek için uğraş verir.

Ainsworth ve diğerleri (1978), bu bağlanma tiplerindeki çocukların annelerini incelediklerinde aşağıdaki sonuçlara ulaşmışlardır (akt., Sümer ve Güngör, 1999):

- Güvenli bağlanan çocukların ebeveynleri, çocuklarına karşı duyarlı ve taleplerine yanıt veren annelerdir.
- Kaygılı/kararsız bağlanan çocukların anneleri ise tutarlı davranışlar sergilemeyen, çocuklarının aktivitelerini engelleyen ve gereksiz müdahalelerde bulunan annelerdir.
- Kaçınan bağlanan çocukların anneleri mesafeli, yakınlık kurmayı istemeyen ve yakın temastan kaçınan annelerdir.

2.2.3.2 Hazan ve Shaver'ın üçlü bağlanma modeli

Hazan ve Shaver (1987), erişkin bireylerin duygusal ilişkilerinde ortaya koydukları duygu ve davranış değişimlerini araştırarak, Ainsworth'un çalışmalarını temel alarak *üçlü bağlanma modelini* oluşturmuşlardır:

Güvenli Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren erişkinler, diğerlerine yakınlık geliştirip, bağlanmayı oldukça kolay görmektedirler. İnsanlarla yakın ilişkiler geliştirmekten ve terk edilmekten çekinmezler (Shaver ve Brennan, 1992). Güvenli bağlanan bireyler, diğerlerine göre hem duygusal ilişkilerinde hem çocukken bakım verenle geliştirdikleri ilişkilerinde en çok olumlu yönde tecrübe edinen ve olumlu inançları olan bireylerdir (Sümer ve Güngör, 1999a).

Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren erişkinler, diğer insanların kendileri ile ilişki kurmayı reddettiklerini, eşlerinin aslında kendilerini sevmediklerini sanmaktadırlar. Sıkça kıskançlık hissine bürünmekte ve duygusal gelgitler yaşamaktadırlar (Sümer ve Güngör, 1999a).

Kaçınan Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren erişkinler, diğer bireyler ile serbestçe ilişki kuramadıklarını, güven duyamadıklarını, bağlanma problemi yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Shaver ve Brennan, 1992). Kaçınan bağlanma stilinde, bağıllık geliştiren yetişkinler, eşlerine çok az güven duyan, olumsuz

yönde inanç ve gereksinimleri olan ve yakınlıktan kaçınan kişilerdir (Sümer ve Güngör, 1999a).

2.2.3.3 Bartholomew'in dörtlü bağlanma modeli

Kendilik ve diğerleri modelleri, bağlanma stillerinin ana boyutlarıdır (Bartholomew, 1990). Kendilik modeli yönüyle olumlu olan insanlar bağımlı olmayan, benimsenmiş özsaygı ve sevillebilirlik hissi barındıran kişilerdir. Kendilik modeli olumsuz olan insanlar ise özsaygıları düşük, başkalarına bağımlı ve daima başkalarından onay alma ihtiyacı duyan bireylerdir. Diğerleri modeli olumlu olan insanlar, başkalarının erişilebilir ve güven duyulabilir olduğunu düşünen ve ihtiyaç duyulduğunda diğer bireylerden yakınlık ve destek arayışına giren insanlardır. Diğerleri modeli olumsuz olan bireyler ise diğerleri ile yakın ilişki kurmaya yanaşmayan, destek alma noktasında kayıtsız kalan ve ilişkilerinde olumsuz beklentileri bünyesinde barındıran insanlardır (Sümer ve Güngör, 1999).

Bartholomew ve Harowitz, Bowlby'nin içsel çalışan modeller kavramından hareketle dört temel öğeden oluşan bir bağlanma modeli ortaya koymuşlardır. Buradan hareket ederek kendilik ve diğerleri modelleri olumlu ve olumsuz olma durumuna göre dört grupta ele alınmaktadır.

Güvenli Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanan kişilerin kendilik modeli de diğerleri modeli de olumlu şekildedir. Kişi diğerlerinin destekleyici, kendinin ise sevillebilir olduğunu düşünür. Bu kişiler, ilişki sürecinde güvenli ve rahattırlar (Sümer ve Güngör, 1999). Aynı zamanda özgüven ve saygı yönünden de güçlüdürler (Soygüt, 2004). Yürüttükleri ikili ilişkilerde bağımsız ve yakın bir rol benimsemişlerdir. Bu insanlar, dengeli ilişkiler yürütürler. Her şeyin kontrolleri altında olduğunu düşünürler. Strese karşı dayanıklılık katsayıları yüksektir. Aynı zamanda stresli dönemlerde aile ve arkadaş çevrelerinden destek alırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004). Güvenli bağlanan bireyler, kendi şahıslarına ve diğer insanlara pozitif zihinsel modele göre yaklaşım sergilerler. İlişkilerinin özünde güven bulunur ve kendilerinin sevmeye değer olduklarını düşünürler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Saplantılı Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanan kişilerin kendilik modeli olumsuz, diğerleri modeli bunun tam tersi yani olumludur. Daha çok saplantılı ilişkiler yaşarlar (Sümer ve Güngör, 1999). Devamlı olarak diğerlerinin onayına ihtiyaç duyarlar (Bartholomew, 1990). Anne ve babalarından tutarsız ve duyarlı olmayan davranışlara maruz kalmışlardır. Yüksek oranda kaçınma ve değersizlik duygusu barındırırlar. Yakın ilişkiler kurma gayesi içinde oldukları halde aşırı yakın olma gayretleri sebebiyle yalnızdırlar (Soygüt, 2004). Diğerleriyle olan ilişkilerinde tutarlılık barındırmayan, aşırı duygular gösterirler. Duygularını gösterme seviyeleri, ağlama aralıkları, güven düzeyleri yoğundur. Arkadaşlık ilişkilerinde daha çok dengesiz bir rolleri vardır. Stres ve sorunlarla başa çıkma yönünden zayıftırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004). Saplantılı bağlanma stilinde olan kişilerin kendilik algıları olumsuzdur, kendilerini sevmeye değer olarak görmezler. Aynı zamanda yürüttükleri ilişkilerde takıntılı tavırlar sergilerler (Sümer ve Güngör, 1999).

Kayıtsız Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren kişilerin olumlu kendilik modeli ve olumsuz diğerleri modeli ön plana çıkar (Sümer ve Güngör, 1999). Sevgi ve değerlilik duyguları, diğerlerine dair olumsuz tavırlar ile bir bütün haline gelmiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004). Bağlandıkları insan ile mesafeli olurlar. Öz güvenleri oldukça yüksektir. Diğerlerine varlığına ve desteğine ihtiyaçları yoktur ve yakın ilişkiler geliştirmekten kaçınırlar. Bu tutum ve davranışları sadece sosyal ilişkilerinde değil; iş yaşantılarında ve hobilerinde de gösterirler (Bartholomew, 1990). Bu bağlanma stilinde bireyin kendisine yönelik olan algı ve duygu durumu olumlu bir yapıya sahipken, diğer kişilere yönelik duyguları olumsuz bir yapıya sahiptir. Kendilerini oldukça değerli görürler, algıları bu yöndedir. Bu bağlanma stilindeki bireyler bağımsızlıklarına oldukça düşkünlüdürler. Diğer kişilere olan ihtiyacı ve yakın ilişkilerin ne denli önemli olduğunu kabul etmezler. Diğer insanlardan uzak durarak, bağlanma ihtiyacını kabul etmeyerek ilerleyen zamanlarda bir reddedilme durumuna yönelik bir savunma geliştirerek, olumlu benlik stili oluştururlar (Sümer ve Güngör, 1999).

Güvensiz Bağlanma Stili: Bu stilde bağlanma geliştiren insanların hem kendilik hem de diğerleri modelleri olumlu değildir. Bu stil, güvenli bağlanma ile taban

tabana terstir. Bu insanların kendilerini algılama biçimleri tamamen olumsuz olduğu için, kendilerini tamamen değersiz, sevmeye layık olmayan ve desteği hak etmeyen bireyler olarak algırlar. Diğerlerini reddedici ve güven duyulamayan insanlar olarak algırlar (Sümer ve Güngör, 1999). Devamlı olarak diğerlerince onaylanma gereksinimi hissederler (Bartholomew, 1990). Özgüvenleri oldukça düşüktür ve kaygı düzeyleri oldukça yüksektir. Bireyin kendine yönelik algıladığı değersizlik hissi sonucu, kişi kendisini diğer insanlar tarafından değer verilmeye ve sevmeye layık görmez. Bununla birlikte diğer insanları da güvenilmez olarak görür. Bu modeldeki insanlar yakın ilişkiler oluşturmaktan kaçınırlar. Çünkü benliklerinde yoğun bir reddedilme korkusu barındırırlar. Sosyal ortamlarda dışa kapalı ve çekingendirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Mikulincer ve Nachshon, 1991).

2.2.4 İnsan hayatının farklı devrelerinde bağlanma

Yapılan araştırmalar, insan yaşamının farklı devrelerinde bağlanmaların olduğunu göstermiştir. Doğumdan itibaren başlayan bu bağlanmalar üç grupta incelenmiştir. Bunlar; bebeklik ve çocukluk döneminde bağlanma, ergenlik döneminde bağlanma ve yetişkinlik döneminde bağlanma şeklindedir.

2.2.4.1 .Bebeklik ve çocukluk döneminde bağlanma

Kuramcılarının çoğu, ebeveyn ve çocuk arasında geliştirilen ilişkinin çocuğun gelişimi yönünden oldukça mühim olduğunu ifade etmektedir. Çocuk ve ebeveyn arasında gelişen bu ilişkinin yapısı, insandan insana değişmektedir. Bazı çocuklar ebeveynleri ile birlikte iken güvenli ve rahat hissederken, bazıları kaygılı hissedebilmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, çocukluk periyodunda ortaya çıkmış olan bağlanma stilleri şu şekilde listelenmektedir:

Güvenli Bağlanma: Bu stilde bağlanma geliştiren bebekler, bakım vereni destek sağlayıcı, güven verici olarak görmektedir. Bakım verenden ayrı kaldıklarında ağlama veya ağlamama davranışı sergileyebilirler (Ainsworth, Blehar, Waters, 1978). İhtiyaç duyduklarında bakım verenin onları yalnız bırakmayacağına güvenleri tamdır. Stres ve sorun yaşadıklarında kendileri için güvenli bir dayanak olan bakım verene sığınır. Birincil bakım verenin mevcudiyeti ve ilgisi, çocuğun stresli olduğu anlarda yatıştırılması için yeterlidir. Bu stilde bağlanma geliştiren çocuklar özgürce çevrelerini keşfedebilmektedirler. Çünkü

çocuk, bakım verenin ihtiyaç duyduğu zaman yardıma geleceğini bildiğinden ötürü rahat ve korkmadan hareket edebilmektedir (Bowlby, 1982).

Kaçınan Bağlanma: Bu stilde bağlanma geliştiren çocuklar, bakım veren ile birlikteyken tepkisiz görünmektedirler. Bakım verenden ayrıldıkları durumlarda kaygılı görünmez ve çevrelerindeki yabancılara da ebeveyn verdikleri tepki gibi tepkiler ortaya koyarlar. Ebeveyn ortama geri geldiğinde, ebeveyni önemsemez ve alaka beklemez. Bu çocuklar, kişilerden daha çok nesnelere yönelik bir bağlanma geliştirirler (Berk, 2013).

Dirençli Bağlanma: Bu stilde bağlanma geliştiren çocuklara karşı ebeveynler tarafından tutarsız davranışlar ortaya konulmaktadır. Aşırı koruyucu ya da kaygılı ebeveynler, çocuğun dirençli bağlanma geliştirmesine sebebiyet verebilmektedir. Mains ve Solomon'a (1986) göre, bu stilde bağlanma geliştiren çocuk, ebeveyninden ayrı kaldığında aşırılık içeren tepkiler sergilemekte ve ebeveyn geri geldiğinde dahi verdiği tepkiler normalleşmemektedir. Bakım veren geri geldiğinde hem öfkeli davranışlar sergiler hem de ondan ayrılmaz. Aynı zamanda hemen kolayca sakinleşmezler.

Yönelim Sorunlu Bağlanma: Bu stil diğerleri ile kıyas edildiğinde en güvensiz bağlanma stilidir. Ebeveyn ile ortak ortamlarda, donuk ya da depresif tutum ortaya koyan çocuklar, sakinleştikleri anlarda dahi bir anda ağlayabilmektedirler.

Bağlanma, bebek ve çocuklar tarafından bakıldığında oldukça önemlidir. Çünkü bir bebeğin bakım vereni olduğunda, hayatta kalma olasılığı ciddi oranda artmaktadır (Webster, 1998).

Bebek, ilk 6 hafta süresince kendisine güvenli bir ortam ve beslenmesini düzenleyen bakım veren ile olmayı seçer. Fakat diğer insanların yanında olduğunda da rahatsızlık ibareleri göstermez. Mevcut durum, bebeğin bağlanma öncesi evrede olduğunu işaret etmektedir. Bu evreden sonra bebek tanıdığı ve tanımadığı kişileri fark etmeyi öğrenir. Bu evre, bağlanmanın geliştiği evredir. Altıncı yedinci aylar içerisinde bebek, tanımadığı insanlara yönelik temkinli bir yaklaşım içine girer ve bu evre kesin bağlanma evresi olarak ifade edilir. Bu evrede bebek, anne ortamdan ayrılınca üzülür ve kaygı duyar. Bu duygu, anne için de benzer şekilde gerçekleşir. Bebek, anne gibi birincil bakım veren kişiyi

güvenilir bir sığınak olarak algılamaktadır. Bebek çevreyi keşfe çıkmak adına bakım verenden uzaklaşsa dahi her zaman tekrar bakım verene geri döner. Bebeğin bir sonraki evresi, çift taraflı ilişkiler evresidir. Bu evrede çocuk başına buyruk hareket ederek, bakım verenden uzakta bir yerlerde vakit geçirebilmektedir. 18-24 ay aralığında kendini gösteren ve belirginleşen bu evre, hayat boyu devam etmektedir (Amado, 2005: 12-13).

Son dönemlerde dağınık/yönü belirsiz bağlanma stili olarak ifade edilen yeni bir stilden bahsedilmektedir. Bu stilde kaygı kontrol altına alınamaz ve kararsız davranışlar sıklıkla görülür. Bu stilin çoğunlukla, bebeğin bakım vereninin ruh sağlığı bozulduğunda, bebeği istismar ettiğinde ya da herhangi bir rahatsızlık yaşadığında görüldüğü belirlenmiştir (Dönmez, 2000).

Çocukluk döneminde karşılaşılan bağlanma deneyimleri, belli bir zaman içerisinde benlik ve diğerlerine dair içsel modellere dönüşürler. Bu modeller bireyin ileriki zamanlardaki deneyimlerinin özünü oluşturur ve algılarını, tutumlarını ve arzularını şekillendirir (Saymaz, 2003: 50-51).

2.2.4.2 Ergenlik döneminde bağlanma

Kızlar ergenlik dönemine 11-13 yaşlarında, erkekler ise ergenlik dönemine 13-15 yaşlarında girerler ve bu süreç kızlar için 18, erkekler için 20 yaşına kadar devam edebilir (Aydın, 2002). Bu süreç cinsel açıdan bazı değişim ve gelişimlerin ortaya çıktığı, büyüme yönünden çok mesafe kat edilen bir süreçtir (Kulaksızoğlu, 2002). Bu aşamada ergenler bağlanma eylemlerini ve meraklarını ebeveynlerinden kendi akranlarına çevirdiklerinden bağlanma davranışları da farklılaşır. Eğer ergen, erken çocukluk döneminde güvenli bağlanma deneyimlerini yaşamış ise ergenlik döneminde bunun faydasını görür. Bu süreç boyunca ebeveynler, çocuklarındaki gelişimin bilincinde olarak bu değişimlere karşın verdikleri ılımlı tepkilerle kendilerinin sosyal davranışlarını destekleyici davranışlar ortaya koyarlar. Bundan dolayı ergenler, olumlu yaşıt grupları meydana getirerek duygularını düzenlemede çeşitli teknikler geliştirirler.

Ergenlik, gelişimsel açıdan çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasında yer alan net ve bilinçli bir süreçtir. Süreç boyunca günlük hayattaki makul örnekler ve geçmişte büründükleri kendi rolleri ile nasıl bir ilişki kuracağını düşünür. Yine

bu süreçte ortaya çıkan kimlik bunalımı, oldukça sağlıklı ve alışlagelmiş bir dönemdir. Bu kimlik bunalımı ergenin daha önceden onayladığı değerleri, düşünceleri, inanç sistemlerini yeniden içsel olarak sorgulayıp farklı düşünceleri ve yaşam tarzlarını tanımasını kapsar. Ergen yaşamını nasıl devam ettireceğine karar verdiğinde ve hem inanç hem değer sistemlerini de netleştirdiğinde bunalım sona erer. Ergenin kendisi ile uyumlu bir benlik benimsemesi, kimlik gelişiminin tamamlandığı anlamına gelir (Arslan ve Arı, 2010).

Bağlanma kuramı kapsamında bakım sağlayanla zaman içerisinde yoğunlaşan deneyimlerin içsel çalışma stili ile ifade edildiği ve bu modellerin ergenlikle beraber günden güne sağlamlaştığı ifade edilir. Ergenlikte bu modeller, son halini alır. Yine ergenlikte kişinin yeterlilikleri arttığından bebeklik sürecindeki düzeyde yoğun bir bağlanma davranışı sergilenmez. Bu süreç boyunca ortaya çıkan bağlanmalar ele alındığında, bağlanmanın fiziksel yakınlık gereksiniminden ziyade ihtiyaç durumunda duygu, kaygı ve korkuları güvenilir biriyle paylaşmak adına ortaya çıktığı görülür (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002).

Bebeklik ile çocukluk aşamalarını içine alan boylamsal çalışmalarda bu iki süreç arasında bağlanma davranışlarının yüksek düzeyde kalıcı olduğu fark edilmiştir. Buradan hareketle tespit edilen bu yüksek oranda kalıcılığın ergenlikteki bağlanma yapısını etkilemesi gerektiği düşünülse de bu hususta gerçekleştirilen çalışmaların sonuçları birbiriyle tutarlı olmamıştır (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002).

Hamilton (2000), bebeklikte gerçekleşen bağlanma şeklinin ergenlikte farklılaşıp farklılaşmadığını ve bunun sebeplerini araştırmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre bebeklik dönemi içerisinde gelişen bağlanma şekli, ergenlik dönemine de iletilmektedir. Bağlanma şeklinde ortaya çıkan değişimlerin olumsuz yaşam olaylarından dolayı ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Zimmermann ve Becker-Stoll (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada 16-18 yaş kapsayan adolesanlarda bağlanma zihinsel temsillerinin kalıcılık düzeyleri araştırılmıştır. Sonuç olarak bağlanma temsillerinin yüksek düzeyde kalıcı olduğu tespit edilmiştir. Fakat güvensiz bağlanma stilini benimsemiş 16 yaş civarı ergenlerin, ergenliğin bitim aşamasına doğru gelindiğinde güvenli bağlanma geliştirme hususunda bir ilerleme kaydetmeleri, genelde dikkat çeken

bir detay olmuştur. Ergenlik bağlanma açısından oldukça önemli bir dönemdir. Çünkü içsel çalışma modelleri, bu dönem itibariyle gelişimlerini neticelendirir ve bireyler arası ilişkilerde önemli bir kaynak vazifesi üstlenir. Ergenlikte ebeveynler değil, ergenin yaşlıları ve romantik ilişki geliştirdiği insanlar güvenli bağlanma açısından önemli bir yere yerleşirler. Fakat her şeye rağmen ebeveynler ile geliştirilen bağlanma ilişkisi, ergenlik dönemindeki kimlik gelişimi noktasında da hala oldukça önemlidir (Günaydın ve diğ., 2005).

Trinke ve Bartholomew'in (1997) gerçekleştirdikleri çalışmada bir aşk ilişkisi yaşamakta olan ergenlerin bağlanma sıralamasında önceliğin romantik ilişkide bulundukları muhataplarına; daha sonra ise anne-baba, kardeşler ve yakın arkadaşlarına olduğu fark edilmiştir. Romantik ilişki yaşamakta olmayan ergenlerin bağlanma sıralamasında ise ilişki yaşayanlara göre bir sıra değişiklik meydana gelmiş ve bu sıralama ebeveyn, kardeşler ve yakın arkadaşları içine almıştır. Bu sıralamada yaş ile bir ilişki oluşturulamamıştır. Elde edilen bu netice, anne babaların bu aşamada güvenli konumlarını korumayı tercih ettiklerini ancak ergenlerin bu rolü ebeveynlerden daha çok romantik ilişki yaşadıkları partnerleri öncelikli olmak üzere diğerlerine yükledikleri görülmüştür. Ulaşılan bu netice, Hazan ve Shaver'ın (1994) çocukluktaki gelişen bağlanma modelinin yetişkinlik dönemine de taşındığı algısıyla aynıdır. Ergenlik ve erişkinlik aşamalarında bireyin ne yönde bir bağlanma modeli geliştireceği, romantik ve yakın ilişkilerinde kendini gösteren genel yönelim araştırılarak ortaya konmaktadır (Weimer, Kerns ve Oldenburg, 2004).

Colin (1996), erişkinlik evresinde ve ergenlikte ortaya çıkan bağlanmanın zıtlığını partner ya da arkadaşını belirlemede kişinin içgüdüsel yönelimine dayandırmaktadır. Güvenli bağlanma geliştiren ergenler, yaşlıları ve ebeveynleri ile tutarlı ve sağlam temelli ilişkiler geliştirirler, güvensiz bağlanma geliştiren ergenler ise, bunun tam tersi bir şekilde ilişkilerinde bağımlı bir tutum sergilerler ve ebeveynleri ile sorunlu bir ilişkileri vardır.

Allen ve Land'a göre (1999) ergenliğin en temel vazifesi, bağımsızlık ve ayrılma tutumudur. Ergenlik döneminde geliştirilen bağlanma, birçok bağlanma figüründen meydana gelmektedir. Bağımsızlık yönünden ele alındığında güvenli bağlanma geliştiren ergenler diğer bağlanma modellerine göre daha bağımsız olmayı başarabildikleri ve daha az sorun yaşadıkları fark edilmiştir. Sroufe'e

(1999) göre ise erken dönem gelişen bağlanma, ilk ve orta öğretim sürecindeki sosyal yetenekler ile alakalı bir durumdur. Güvenli bağlanma geliştiren çocuk ve ergenler, sağlam ve tutarlı arkadaşlık ilişkileri kurma yönünden oldukça avantajlıdırlar. Diğer bağlanma modellerine göre arkadaşlık ilişkileri, daha samimi ve destekleyicidir (akt. , Hamarta, 2004).

Her farklı bağlanma modeline sahip ergen, geliştirdiği bağlanma modeline göre farklı kişilik özelliklerine sahip olur ve farklı kişisel sorunlar yaşar. Güvenli bağlanma geliştiren ergenler aile ve arkadaş ortamlarında daha uyumlu, güvenli ve daha az sosyal sorun yaşayan ergenlerdir. Kayıtsız bağlanma özelliği gösteren ergenler olumlu benlik algısına sahip olmayan, güvensiz, yakınlık ilişkiler geliştirme ve kendilerini ifade etme noktasında çekingen davranan ve kendi akranlarınca olumsuz algılanan ergenlerdir. Saplantılı bağlanma geliştiren ergenlerin özgüvenleri düşüktür, çevrelerinin destek vericiliğine güvenen fakat güvendiği bu destekten kendileri yarar görecektir şekilde faydalanamayan ve kendilerini açmaktan çekinen ergenlerdir. Güvensiz bağlanma geliştiren ergenler ise daha çok kendilerini insanlara karşı açmaktan çekinen, yakın ilişkiyi reddeden, çevrelerinden yardım istemeyi reddeden, özgüveni düzeyi düşük ve geri planda kalan ergenlerdir (Erözkan, 2004:).

2.2.4.3 .Yetişkinlik döneminde bağlanma

Hazan ve Shaver'a (1987) göre, yetişkinlikteki bağlanma modeli ile çocuklukta bağlanma modeli birbirine benzemekte ve aynı zamanda devamı durumundadır. Hazan ve Shaver, bebeklik döneminde oluşmaya başlayan bağlanma modelinin, bireyin yetişkinlikte bağlanma modelini içsel çalışan modeller vasıtasıyla etkilediğini ifade etmiştir. Hazan ve Shaver'a (1994) göre kişi, bağlanma figürü ile tutarlılık, rahatlık ve güven gereksinimiyle bir bağ geliştirmekte ve bu şekilde çevreyi keşfetmektedir.

Bowlby'a (1982) göre bağlanma çocuklukla sınırlı değildir. Aynı zamanda çocukluk döneminde gelişen bağlanmanın ileriki dönemlerdeki duygusal ilişkilere, evlilikteki huzuruna, nevrotik kökenli belirtilere ve kişiliğe önemli ölçüde etki ettiğini ileri sürmüştür (akt. , Bartholomew, 1990). Yetişkin bir birey hasta olduğunda ya da bir sorunla karşı karşıya kaldığında, çevresindeki güven duyduğu insanların desteğine ihtiyaç duyar ve onlara yakın olur. Bu tip

zamanlarda ve şartlarda, yetişkinlerde bağlanma davranışı normal olarak artış göstermektedir (Bowlby, 1969).

Bowlby (1973, 1979) bireyin çocukluk evresinde kazandığı zihinsel modelin, yetişkinlik evresinde de görev aldığını ifade etmiştir. Yetişkinlik bağlanması üzerine yapılan ilk araştırmalar, 1980'li yıllarda gerçekleştirilmiştir ve bu araştırmalar kapsamında iki farklı ölçüm çeşidi kullanılmıştır: Bunlar; görüşme temelli ve özbildirim temelli ölçümlerdir (akt. , Selçuk ve diğ. , 2005).

Görüşme temelli ölçümlerden olan Yetişkin Bağlanma Görüşmesi kapsamında, Ainsworth'un üç bağlanma modelinin yetişkinler açısından da geçerliliği olduğu ortaya çıkmıştır. Hazan ve Shaver (1987) romantik ilişkileri de bir bağlanma ilişkisi olarak incelemiş ve buradan hareketle Ainsworth'un bağlanma modelleri ile aynı doğrultuda bir gruplama gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir. Güvenli bağlanma geliştiren bireylerin romantik ilişkilerde ve çocukluk döneminde ebeveynler ile ilişkilerinde olumlu yönde tecrübe ve görüşlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bireyler ileriki dönemlerde yapılandıkları ilişkilerde güven duyarak yakınlık kurmakta ve çok yoğun bir kıskançlık duygusu barındırmamaktadırlar. Kaygılı/kararsız bağlanma geliştiren bireylerin çok yoğun bir şekilde kıskançlık duygusu ve duygusal değişimler yaşadıkları tespit edilmiştir. Kaçınan bağlanma geliştiren bireylerin ise diğerleri ile mukayese edildiğinde daha az güven duyan, ilişkilere dair olumlu yönde beklentileri olmayan ve yakınlık kurmaktan uzak duran yetişkinler olduğu fark edilmiştir (akt. , Sümer ve Güngör, 1999).

İnsanların yetişkinlik döneminde geliştirdiği bağlanma modeli, çocuklukta da ebeveynlerin ortaya koydukları tutumlar açısından kıyaslandığında, güvenli bağlanma geliştiren yetişkinlerin ebeveynlerini cana yakın, güvenilir, destekleyici ve duyarlı olarak ifade ettikleri görülmektedir. Kayıtsız bağlanma geliştiren yetişkinlerin, ebeveynlerini duyarlılığı daha düşük, cana yakın ve destekleyici olarak ifade ettikleri, saplantılı bağlanma geliştirenlerin de ebeveynlerini cana yakın ve sevecen olarak ifade etmelerine rağmen her daim ebeveynlerinin ulaşılabilir olmadığını, karşılık göremediklerini ve tutarsız davrandıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Güvensiz bağlanma geliştiren yetişkinler ise ailelerini daha az destekleyici ve aynı zamanda reddedici olarak ifade etmişlerdir. Tüm bu söylenenler, çocuklukta bağlanma figürü ile kurulan

ilişkinin, yetişkinlik dönemindeki bağlanma süreçlerini ne şekilde etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır (Rothbard ve Shaver, 1994).

Yetişkin ve çocuklarda önemli ölçüde benzerlikler gösteren bağlanma örüntüleri dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni, bu örüntünün kuşaktan kuşağa aktarılıyor olmasıdır. Bu sebepten ötürü yetişkinler, diğer insanlarla ilişki kurduklarında, bu ilişki içerisinde ebeveynleri de bulunmaktadır. Ebeveynlerin sosyal yaşantılarındaki tutum ve davranışları ile çocukların yabancılara karşı sergilemiş oldukları tutum ve davranışlar, birbirleri ile fazlasıyla bağlantılıdır. Ebeveyn ve çocukların bağlanma örüntüleri incelendiğinde, güvenli ebeveynlerin kendileri gibi güvenli çocuklar, saplantılı ebeveynlerin ise yine kendileri gibi tutarsız çocuklar yetiştirmeye eğilimli olduğu görülmüştür. Kuşaktan kuşağa çeşitli şekillerde aktarılmakta olan çocuk-ebeveyn ilişkilerinin bilincinde olmak oldukça önemlidir (Bozkurt, 2006).

Hazan ve Shaver (1987), yetişkin dönemindeki bağlanma ilişkilerini romantik ilişkiler adı altında incelemişler ve bu bağlanma ilişkilerinin çocukluktaki bağlanmaya benzediğini ifade etmişlerdir. Tennov (1979) ise, romantik ilişki ve çocuk-aile ilişkisi arasında yadsınamayacak düzeyde farklılıklar olduğunu ifade etmiştir. Bu farklılıkları belirtmek gerekirse: Romantik sevgi çift taraflıdır ve eşler, bazen kaygılı ve güvenlik gereksinimi duyarken, bazen de güven ve bakım gereksinimini sağlayan rolündedirler. Ayrıca romantik ilişki, kesinlikle cinsel ilişkiyi de içine almaktadır (akt. , Hazan ve Shaver, 1987).

Romantik ilişkiler herkes tarafından çeşitli farklılıklarla deneyimlenmektedir, zira her insanın bağlanma geçmişi parmak izi gibi birbirinden farklıdır. Hazan ve Shaver (1987)'a göre, insanlar bebeklik evresindeki kaygılı-kararsız, kaçınan, güvenli bağlanma modellerini, yetişkinlikte ortaya çıkan romantik aşk bağlanma modellerine aktarmışlardır. Güvenli bağlanma geliştiren bir yetişkin, romantik aşk ilişkilerinde olumlu duygular içinde olmaktadır. Kaçınan bağlanma geliştiren yetişkinler ise romantik aşk ilişkilerinde tam tersi olarak olumsuz duygular içinde olmaktadır. Kaygılı-kararsız bağlanma geliştiren yetişkinlerin romantik aşk ilişkilerindeki aşkı algılama şekilleri ise aşkın acıya sebep olduğu ve hayatın devam edebilmesi için savaşılmaması gerektiği yönündedir.

Yetişkinlikteki bağlanma modellerinin kişilerin çevrelerinden ya da yakın olduğu insanlardan destek bekleme şekli üzerinde önemli düzeyde etkisi vardır. Örnek olarak güvenli bağlanma geliştirmiş insanlar, diğer insanlardan çok kolay bir şekilde yardım alabileceklerini hissederler ve bu doğrultuda da çevrelerinden kolayca destek alıp yardım isteyebilirler. Güvenli bağlanma modeli, kişiler arası ilişkilerde fiziksel, duygusal ve psikolojik olmak üzere birçok yönde desteği ifade etmektedir. Kaçınmalı bağlanma geliştiren bireyler, kendilerini diğerlerinden yadsımakta ve yardım isteme konusunda çekingen bir tavra sahiptirler. Kaygılı yetişkinler aslında içten içe çevre ile yakın ilişkiler geliştirmeyi arzulamakta, ama reddedilme kaygısı ile bunu denememektedirler. Güvensiz, kaçınan bağlanma geliştirmiş insanlar, zarara uğramaktan çekindikleri için çevre ile ilişki kurmaktan kaçınmaktadırlar. Sağlıklı ilişkiler geliştirme yönünden güvenli bağlanma, en ideal bağlanma modelidir. Yetişkinlik döneminde sağlıklı ilişkiler geliştirmeyi kolaylaştırmaktadır (Warren, 2009: 11).

Yetişkinlik döneminde bağlanma esaslı yapılan araştırmalarda Hazan ve Shaver'in katkıları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bartholomew (1991), Hazan ve Shaver (1987), kaçınan bağlanma modelinin iki boyutlu olduğu fikrini savunmuşlardır: Güvensiz-kaçınma bağlanması geliştirmiş bireyler, incitilmekten ve reddedilmekten çekindiklerinden dolayı ilişkilerinde süreli olarak kaçınmacı bir yaklaşım sergilerken, kayıtsız-kaçınma modelini benimsemiş bireyler bunu savunmacı olarak kalabilmek ve bağımsızlıklarını, özgüvenlerini muhafaza edebilmek maksadıyla yapmaktadırlar (akt., Hamarta, 2004).

2.3 Çocuklarda Duygusal Ve Davranışsal Sorunlar

2.3.1 Aile ile ilgili etmenler

Çocuğun, doğumundan sonra ilk olarak yüz yüze geldiği toplumsallaşma kurumu ailesidir. Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde, anne-babanın çocuğa karşı eğitim ve bakımını kapsayan ana-baba muameleleri ve çocuğun bu tür davranışa karşın muamelesi, sosyalleşme sürecinin yapı taşıdır (Gander ve Gardiner, 2004).

Bu sosyalleşme zaman kapsamında çocuklarda gözlemlenebilecek sorun davranışların sebebi çoğunlukla çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkiler ile sınırlı olarak izah edilmektedir. Ebeveynin olumlu ve olumsuz tarafları çocuğa etki etmektedir. Çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişki aslında ebeveynin davranış ve tutumlarıyla ilişkilidir. Anne ve babalar evlatlarını yetiştirirken sergiledikleri davranış ve tutumlarıyla çocuğun davranışlarına etki etmekle kalmayıp aynı anda bu davranış ve tutumlarıyla çocukları için bir özdeşim modeli meydana getirmektedirler (Yörükoğlu, 2000).

Çocuk dünyaya geldiği zamandan itibaren ailesiyle etkileşim içine girerek sosyal çevresine adapte olma uğraşı içindedir. Çocuğun aile içerisinde gözlemlediği sosyal yaşantılar, psikolojik ve fizyolojik şahsiyetini meydana getiren duygu ve düşüncelerine etki etmektedir (Campbell, 1995).

Çocuk, içinde dünyaya geldiği aile bireylerinin hareketlerini taklit ve gözlem yolu ile kabullenmekte ve kendi hal ve hareketlerini buna göre şekillendirmektedir. Çocuk için güzel bir vakit geçirmesinde aile fertleri tarafından gördüğü sevgi, ilgi, anlayış, yakınlık ve güvene dayalı ilişki etkilemektedir. Bu pozitif ortamı bulamayan çocuklarda uyum problemleri oluştuğu ve oluşan uyum problemlerinin de davranış problemlerinin çözülemez hale gelmesine sebep olduğu söylenilmektedir (Yavuzer, 2008).

2.3.2 Sosyal ilişkiler

Çocuğun gelişmesindeki en önemli süreçlerden biri çocuğun sosyalleşmesidir. Sosyalleşme, kişilerin, genellikle de çocukların belirli bir topluluğun işlevsel üyeleri haline dönüştükleri ve topluluğun diğer üyelerinin davranışlarını, inançlarını ve değerlerini kazandıkları süreçtir (Gander-Gardiner, 2004). Sosyal-duygusal ilerlemeyi bazı unsurlar etkilemektedir. Bunların içinden en etkili: Aile (anne- baba arasındaki çatışma, kardeş ilişkileri, ana-baba çocuk etkileşimi), öğretmenler, arkadaşlık ve akran ilişkileri, çocuğun geliştirdiği özellikler (dürtü kontrolü, olumlu mizaç, benlik saygısı vd.), genel iletişim vasıtaları olarak sayılabilir.

Çocuğun insanlar ile olan sosyal ilişkisinin nasıl belirleneceği hayatındaki ilk yıllarında öğrendiği unsurlara bağlıdır. İlk senelerindeyse en fazla anne ve babasının hal ve hareketlerini takip etmektedir. Elde ettiği bu gözlemleri diğer

insanlar ile olan sosyal ilişkilerinde göstermektedir. Bu sebepten anne-baba tutumları kişinin hayatının ilk senelerinden itibaren önemli bir yer oluşturmaktadır. Mesela güven duygusu aşılanmış, demokratik bir aile çerçevesinde yetişen bir birey, hayatının ileriki süreçlerinde ailesinde yaşadığı pozitif sosyal ilişkilerini başkaları ile de sürdürecektir. Çocuk ebeveyn ilişkisi çocuğun ömür boyu başkalarıyla ilişki kurma şeklini oluşturan ana bir yoldur (Kulaksızoğlu, 2000).

2.3.3 Akran ilişkileri

Yetişkin davranışlarının oluşturulmaya başlandığı, biyo-psiko-sosyal gelişmelerini hız kazandığı ve şahsın yakınındakilerle kurduğu ilişkilerde değişmelerin yaşandığı ergenlik sürecinde, akran ilişkileri mühim bir öneme sahiptir. Aynı anda akran ilişkileri ergenin hayatında mühim bir rol almaktadır (Tarrant, 2002). Akran ilişkilerinin önemi ergenlik evresi boyunca fazlalaşarak takip etmektedir (Brown, 2008).

Ergenlik evresinde akran ilişkileri, ergenin sosyal becerileri kavraması, ebeveynlerden bağımsızlığını kazanması, kendini tanıması, karşı cins ile ilişki oluşturması ve kimliğinin onaylanması yönünden önemli bir etkene sahiptir (İnanç vd, 2017). Akranları tarafından onaylanmak, kabul görmek, sevilme ve gelişmekte olan benlik duygusuna pozitif açıdan etki etmektedir (Yavuzer, 2005). Akran toplulukları, ergenin kendini bilmesi, başkaları tarafından onu nasıl algıladığının farkına varması ve kendi konumunu fark edebilmesi yönünden ergenin toplumsal gelişimine yardımcı bulunmaktadır (Aydın, 2015).

Akran ilişkileri, karşılıklı bir iletişim şeklidir. Ergenlik evresinde, ergenler, akran ilişkilerini, fikir paylaşımı, deneyim, eşit haklar ve karşılıklı güven bağlamında ele almaktadırlar. Akran ilişkileri, orta ve geç ergenlik evrelerinde, ön ergenlik evresine göre daha çok önem kazanmaktadır. Ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin daha çok önem kazanmasının en mühim sebebi olarak ergenin arkadaş topluluğu ile geçirdiği sürecin daha nitelikli olması ve kendini ifade etme imkanını elde etmesi olaraktan gösterilebilir (Paterson, Field ve Pryor, 1994). Akran ilişkileri, ergenin sosyal ve psikolojik gelişimi ve etrafına uyumu üzerinde önemli bir role sahiptir. Aynı anda ergenin iletişim yeteneklerinin

ilerlemesinde kolay hale getirecek bir etkisi bulunmaktadır (Buhrester ve Furman, 1987; Heaven, Ciarrochi ve Cechaviciute, 2005).

2.3.4 Duygusal ve davranışsal sorunlar

Duygusal bozukluklar; Korku, kaygı, endişe, takıntılı düşünce, uyku-uyanıklık sorunları gibi çocuğu kendisini endişelendirici sorunlar olarak ifade edilmektedir. Bu çocukların büyük bir çoğunluğunun sosyal ilişkilerde güven sorunu yaşadığı, stresli ve utangaç oldukları anlaşılmaktadır. Bu çocuklar karşı karşıya kaldıkları sıkıntıları dışa vurmaktansa, bu durumu kendilerine çeviren kaygılı çocuklar olmaktadır.

Çocukların gerçek olanı değerlendirebilme özellikleri yaşları ile doğru orantılı bir şekilde gelişmekte ve bu da çocukların sahip oldukları korku ve kaygılarını olduğundan daha yoğun bir şekilde hissetmelerine sebep olmaktadır. Korku, görünen veya görülmeyen tehlikelere yönelik kişinin vermiş olduğu tepki olarak ifade edilmektedir (Bakırcıoğlu, 2007). Kaygı ve korkularını özümseyen çocukların devamlı olarak çatışma yaşadıkları ve süreklilik arz eden bu çatışma durumunun da ruhsal dengesizlik yaşamalarına neden olduğu bilinmektedir. Bu tarz sıkıntıları olan çocukların utangaç, içe kapanık davranışlar ortaya koydukları gözlenmektedir (Öztürk ve Uluşahin,1997).

Bastırılmış arzu, korku, ya da çatışma gibi psikolojik sorunlar çocuklarda dil konuşma sorunları olarak kendini gösterebilmektedir. Aynı zamanda genetik uyum, anne babanın sergilediği tutum, henüz küçük yaşlarda çocuğun korkutulması çocuklarda konuşma sorunlarının başlamasına sebep olabilmektedir (Yörükoğlu, 2008).

Çocukların davranışları açısından dengeli yetişmeleri başarılı ve sağlıklı bir grubun yapı taşlarını oluşturur. Fakat genel olarak bütün çocuklar normal gelişimleri boyunca problemleri davranışlar sergilerler (Özgüven, 1998).

Türkçe’de sorun olarak da anlatılan ‘problemin’ temel özelliği ve anlamı şahsı rahatsız eden bir durumun meydana gelmesidir. Kalıtsal olan sebeplerin ilerisinde, genelde şahsın sosyal, psikolojik ve biyolojik açısından olan ana ihtiyaçları karşılandığı takdirde kişinin yaşam biçimi ve davranışları normal sınırlar içinde ilerlemekte, herhangi bir sorun çıkma ihtimali de en aza indirgenmektedir. Ancak şahsın ana ihtiyaçları yeterli seviyede karşılanmaz ve

ihtiyaçlar dengesi şahsın aleyhine olarak uzunca süre bozulmaya uğrarsa kişinin davranış ve gelişimlerinde bazı normalden sapmalar gözlemlenebilir, bunun adına da problem denilmektedir (zgven, 1998).

Gelişim dönemleri ile birlikte görülmeye başlanan doğal zorluklara yakın çevreden kaynaklanan olumsuz etkilerde eklendiğinde, çocukta bu durumlara karşıt bir tepki olarak genellikle duygusal açıdan birtakım bozukluklar ortaya çıkabilir. Bu olumsuz tepkiler ‘uyum ve davranış bozuklukları’ olarak da adlandırılır (Yavuzer, 2003).

Dünya genelinde ve Türkiye’de çocukluk ve ergenlik döneminde kendini gösteren bozuklukların incelenmesine önem verilmekte ve günden güne ocuk ruh sağlığında ortaya çıkan duygusal ve davranışsal problemlerin önemi dile getirilmektedir (Erol, 2009).

Davranış problemleri bireyin ölçülebilen ve gözlenebilen davranışlarını içine alan uyum sorunlarıdır. Birtakım bedensel ve ruhsal sebeplerden ötürü çocuğun içinde yaşamış olduğu çatışmaları davranışlarında göstermesi ile birlikte davranış ve uyum sorunları baş gösterir (Seven, 2008).

Davranış yapı itibari ile dinamik bir süreçtir ve bu süreç bireyin dünyayı nasıl gördüğünü ve yaşamını devam ettirebilme uğraşını ifade etmektedir (Aydın, 2002).

Aile ortamında ve çevresinde olumlu davranışları destek görmeyen çocuklarda davranış bozuklukları görülme ihtimali artmaktadır (Know, 2010).

3. YÖNTEM

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın modeli, evren, çalışma evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizlerinde kullanılacak istatistiksel teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma desenlerinden çalışmaya uygun olması sebebiyle karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli seçilmiş olup araştırma betimsel bir çalışmadır.

3.2 Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Antalya ili 13-17 yaş aralığında olan ortaokul ve lise öğrencileri ve anneleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme ise, bu evrenden Muratpaşa ilçesinden 2'si özel, 2'si devlet ve 2'si imam hatip olmak üzere altı farklı okul seçilmiştir. Bu araştırma için 237 anne ve çocukları örneklem grubunu oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların %50.85'i kız (n=120) ve %49.15'i erkek (n=117) olduğu tespit edilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm çalışmaya katılan anneler tarafından doldurulmuş olup onların demografik özelliklerini öğrenmeye ilişkin yaş, çocuk sayısı, medeni durum, eğitim durumu, evlilik süresi, iş durumu, çalıştığı sektör ve ailenin aylık ortalama gelir düzeyini kapsayan ifadeler yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca yine anneler tarafından doldurulmuş olan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE – II) ve Güçler ve Güçlükler Anketi (GGA) yer almaktadır. İkinci bölümde çalışmaya katılan annelerin çocukları tarafından doldurulmuş olan cinsiyet, yaş, sınıfı ve okul türü gibi çocuk kişisel bilgi formu ve Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

yer almaktadır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları aşağıda açıklanmaktadır.

3.3.1 Anne baba tutum ölçeği (ABTÖ)

Yapılan çalışmada “Anne Baba Tutum Ölçeği” annenin tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçek, çalışmaya katılan çocuklar tarafından doldurulmuştur. 15 madde Demokratik tutumu, 15 madde Koruyucu-İstekçi tutumu ve 10 madde Otoriter tutumu ölçmek üzere toplam 40 maddeden oluşmuştur. ABTÖ ölçeği ilk kez Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiş ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından güncellenmiştir. Demokratik tutumu ölçen maddeler; 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39, koruyucu-istekçi tutumu ölçen maddeler; 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 ve otoriter tutumu ölçen maddeler; 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40 tır. ABTÖ'nin demokratik ve koruyucu-istekçi tutum alt ölçeklerinden alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan ise 15 ve otoriter tutum alt ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur. Yanıtlanan maddeler 5'li derecelendirme yöntemi kullanılarak “Hiç uygun değil” karşılığı 1, “Pek uygun değil” karşılığı 2, “Biraz uygun” karşılığı 3, “Uygun” karşılığı 4, “Çok uygun” karşılığı 5 olarak değerlendirilmiştir.

3.3.2 Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri - II (YİYE - II)

Brennan, Clark ve Shaver (1998) tarafından elde edilen madde havuzundan Fraley ve arkadaşları (2000) yaptıkları bazı analizler sonucunda en yüksek ayırt etme gücüne sahip iki alt boyuttan oluşan Yakın İlişkide Yaşantılar Envanteri II'ni (YİYE-II) geliştirmişlerdir. Bağlanmanın iki temel boyutu olan kaygı ve kaçınmayı ölçmektedir. Nebi Sümer ve çalışma arkadaşları (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan ve geliştirilen “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri - II” toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin tek sayılı 18 maddesi kaçınan bağlanma, geri kalan çift sayılı 18 maddesi ise kaygılı bağlanma boyutlarını ölçmektedir. Bu maddeler ayrı ayrı toplanıp ortalamaları alınarak çalışmaya katılan her katılımcı için kaygı ve kaçınma puanları elde edilmiştir. 7'li derecelendirme yöntemi kullanılarak, “Hiç katılmıyorum” karşılığı 1, “Ne katılıyorum ne katılmıyorum” karşılığı 4, “Tamamen katılıyorum” karşılığı 7 olarak değerlendirilmiştir. Ölçekteki bazı maddeler ters kodlanmaktadır. Bu

maddeler, 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32, 34, 36 numaralı maddelerdir. Kaygı ve kaçınma her ikisinden de düşük puan alanlar güvenli ve her iki boyuttan da yüksek puan alanlar güvensiz bağlanma tarzına sahiptirler. YİYE-II çalışmaya katılan anneler tarafından doldurulmuştur.

3.3.3 Güçler ve güçlükler anketi 4/17 (GGA)

Araştırmada 4 – 17 yaş aralığı çocukların duygusal ve davranışsal sorunlarını taramak için kullanılan “Güçler ve Güçlükler Anketi” de uygulanmıştır. GGA 2008 yılında Güvenir ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Çalışmada GGA’nın ebeveyn formu uygulanmıştır. Araştırmada 13-17 yaş arası gençlerin ebeveynleri GGA ebeveyn formunu işaretlemiştir. Güçler ve Güçlükler Anketi bazıları olumlu bazıları olumsuz davranış özelliklerini sorgulayan 25 soru oluşmaktadır. Bu 25 madde her biri 5 maddeden oluşan 5 alt birime ayrılmaktadır. Bunlar; dikkat eksikliği ve hiperaktivite belirtileri, duygulanım belirtileri, davranım sorunları, akran ilişkileri ve sosyal davranışlar alt birimleridir. Her bir madde ‘doğru değil’, ‘kısmen doğru’ ve ‘kesinlikle doğru’ olarak işaretlenmektedir ve ‘doğru değil’ için 1, ‘kısmen doğru’ için 2 ve ‘kesinlikle doğru’ için 3 olarak puanlanmaktadır.

3.3.4 Kişisel bilgi formu

Kişisel bilgi formu Anne Kişisel Bilgi Formu ve çocuk için hazırlanan Çocuk Kişisel Bilgi Formu olmak üzere iki adet olup araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu hazırlanan bilgi formları çalışmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerini tanımlamak için gereken ve bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen belli başlı bazı bilgileri elde etmek amacı ile kullanılmıştır. Anne ve çocuk yaşı, evde yaşayan kişi sayısı, çocuk sayısı, annenin medeni durumu, eğitim durumu, evlilik süresi, iş durumu çalıştığı sektör, ailenin aylık ortalama geliri, çocuğun gittiği okul türü, cinsiyeti ve bulunduğu sınıfı belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

3.4 Verilerin Toplanması

Veri toplamada örnekleme alınacak annelere Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Kişisel Bilgi Formu;

çocuklara Anne Baba Tutum Ölçeği ve çocuklar için hazırlanan Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından tek tek görüşme yoluyla uygulanmıştır. Anketin uygulama süresi ortalama olarak 25-30 dakika sürmüştür.

3.5 Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SAS 9.4 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın ölçümle belirlenen nicel değişkenleri için tanımlayıcı istatistikler olarak ortalama ve standart sapma, sayımla belirlenen nitel değişkenler için ise tanımlayıcı istatistikler sayı ve yüzde şeklinde gösterilmiştir. Kullanılan verilerin öncelikle normal dağılıma uygunluk testleri Shapiro-Wilk testi ile yapılmıştır. Yapılan testler sonucu verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır ve istatistiksel analizde parametrik testler kullanılmıştır. İki kategorili değişkenler arasındaki ikili karşılaştırmalarda t testi, üç veya daha fazla kategorili değişkenler arasındaki farklılıkları bulabilmek amacıyla Varyans Analizi (F testi) uygulanmıştır. Ölçek ifadelerinin, alt boyutların ve ölçek genel puanlarının ortalama ve standart sapmaları tanımlayıcı istatistik çizelgesi şeklinde sunulmuştur. Ölçek alt boyut ve genel puan ortalamaları arasındaki ilişkiler için korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Çalışmanın tamamında anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ değeri kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılan anne ve çocuklardan anket yoluyla elde edilen verilerin analizi ve analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Elde edilen veriler bir önceki bölümde belirtilen istatistiksel analizlere tabi tutulmuş ve sonuçlar çizelge ve grafik formunda sunulmuştur.

4.1 Anne ve Çocuklara İlişkin Kişisel Bilgiler

Bu çalışmada kişisel bilgi formu Anne Kişisel Bilgi Formu ve çocuk için hazırlanan Çocuk Kişisel Bilgi Formu olmak üzere iki adet olup katılımcıların demografik özelliklerini betimlemek için gereken bilgileri içermektedir. Bu bölümde önce annelere ilişkin tanıtıcı bilgiler, daha sonra da çocuklara ait tanıtıcı bilgiler verilmiştir.

4.1.1 Annelere ilişkin tanıtıcı bilgiler

Araştırma kapsamında 237 adet anket toplanılmıştır. Bu alt bölümde çalışmaya katılan anneler ve ailelerinin tanıtıcı bilgileri sunulmuştur.

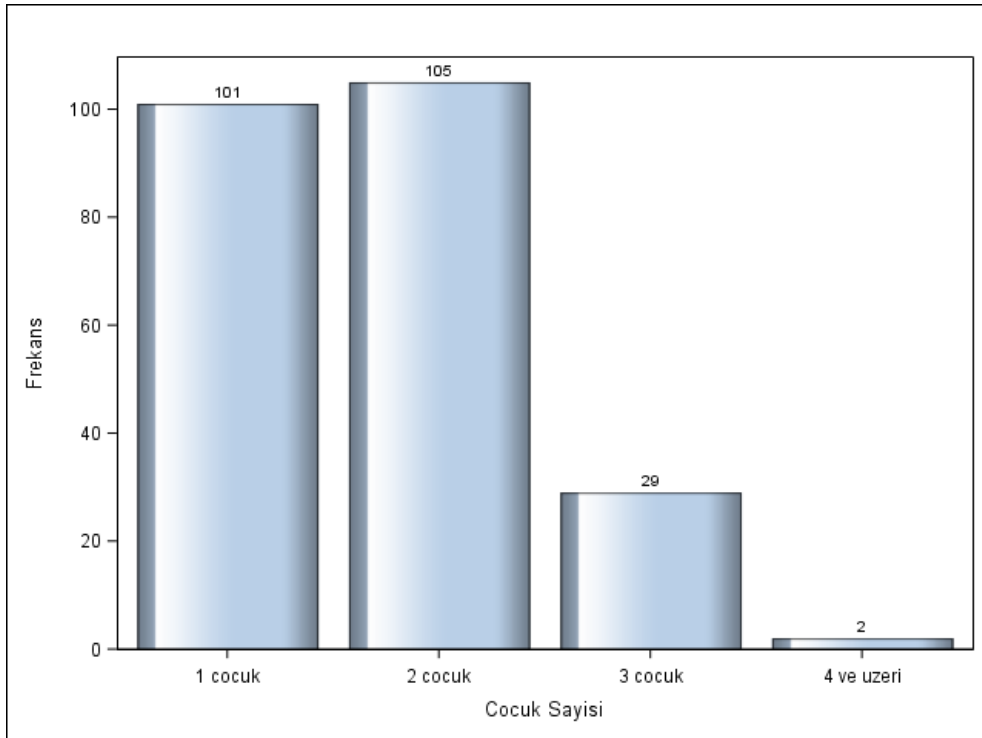
Araştırmaya katılan annelerin yaş ortalamalarının 42.27 ± 6.65 olduğu, en yaşlı annenin 65 en genç annenin ise 24 yaşında olduğu bulunmuştur. Çizelge 4.1.'de ailede yaşayan toplam birey sayısının dağılımı verilmiştir. Bu çizelgeden, çalışmaya katılan ailelerin yaklaşık yarısının ($n=103$; %43.46) 4, %38.82'sinin ($n=92$) 3, %12.24'ünün ($n=29$) 5, %4.64'ünün ($n=11$) 2 ve geri kalan %0.84'ünün ($n=2$) 6 nüfuslu olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.1: Evde Yaşayan Kişi Sayısının Dağılımı

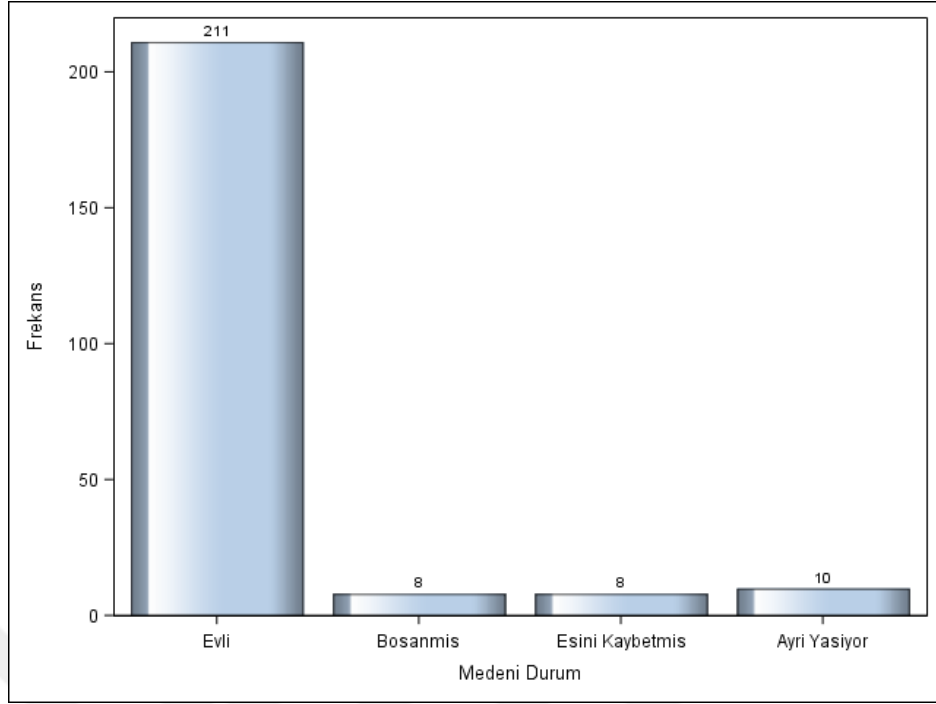
Evde Yaşayan Kişi Sayısı	n	%
2	11	4.64
3	92	38.82
4	103	43.46
5	29	12.24
6	2	0.84

Çalışmaya dahil olan annelerin sahip oldukları çocuk sayılarının dağılımı Şekil 4.1.'de sunulmuştur. Annelerin 105'inin (%44.30) 2 çocuk sahibi oldukları bunu sırasıyla bir çocuklu annelerin (n=101; %42.62), üç çocuklu annelerin (n=29; %12.24) ve 4 ve daha fazla sayıda çocuklu annelerin (n=2; %0.84) izlediği Şekil 1'den görülmektedir.

Şekil 4.2. annelerin medeni durumlarına göre dağılımını vermektedir. Bu şekilden, çalışmaya katılan annelerin büyük çoğunluğunun (n=211; %89.03) evli oldukları, 10 annenin ayrı yaşadığı (%4.22) ve boşanmış ve eşini kaybetmiş olan annelerinin sayısının 8 (%3.38) olduğu görülmektedir.

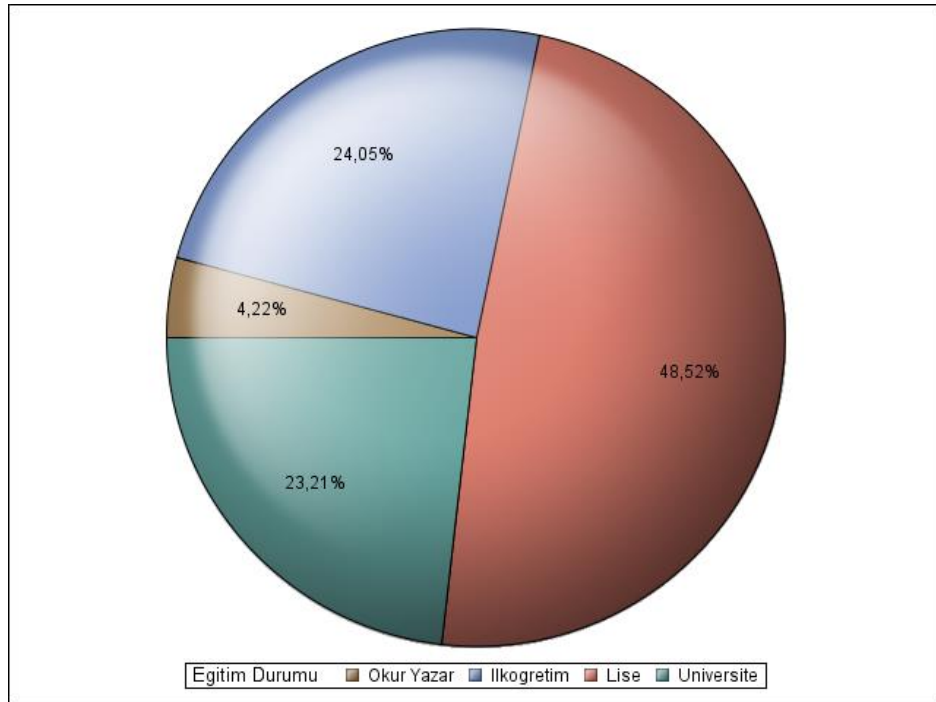

Şekil 4.1: Ailedeki Çocuk Sayılarının Dağılımı

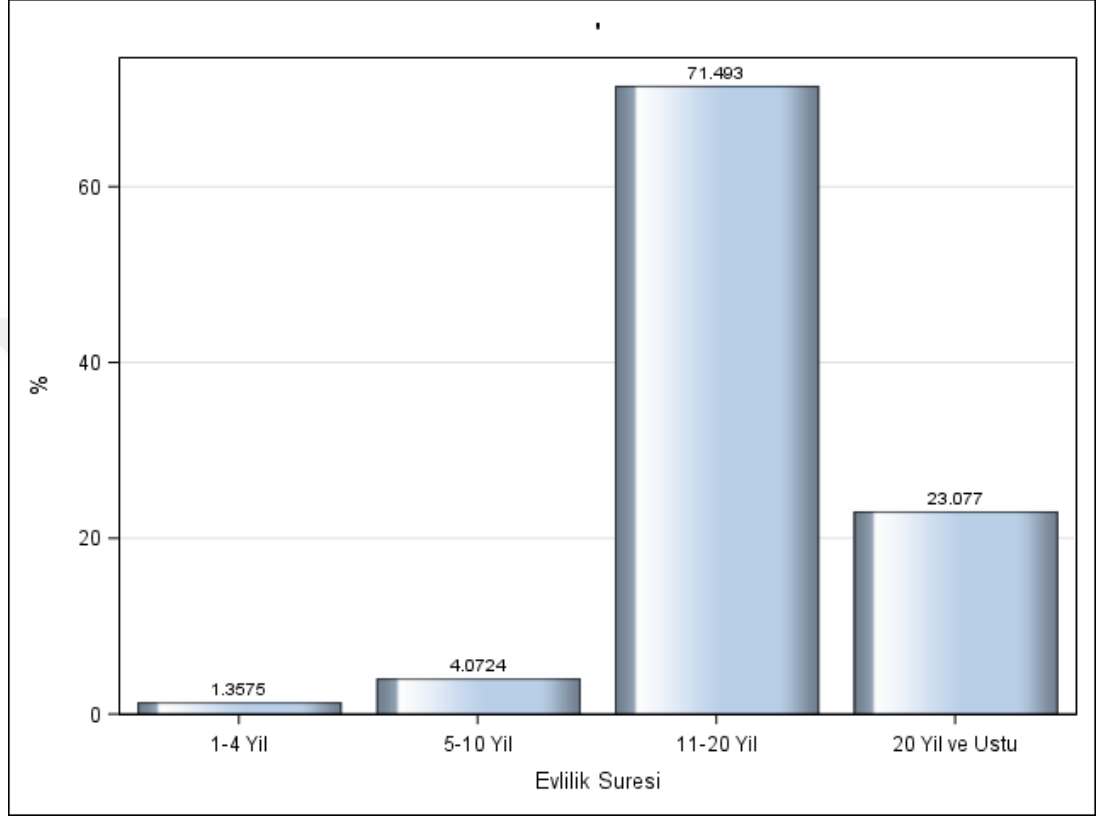
Şekil 4.2: Annelerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan annelerin eğitim durumuna göre dağılımı Şekil 4.3.'de sunulmuştur. Bu şekilden de görüldüğü üzere, annelerin yaklaşık olarak yarısının (n=115; %48.52) lise mezunu olduğu, bunu %24.05 ile ilköğretim mezunu anneler (n=57), %23.21 ile üniversite mezunu anneler (n=55) ve geri kalan %4.22 ile (n=10) okur-yazar olan anneler takip etmektedir.

Şekil 4.3: Annelerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Şekil 4.4. annelerin evlilik süresine göre dağılımını sunmaktadır. Bu şekil incelendiğinde, çalışmaya dahil olan annelerin %71.49 ile büyük çoğunluğunun (n=158) evlilik süresinin 11-20 yıl arasında, %23.08'inin (n=51) 20 yıldan fazla, %4.07'sini (n=9) 5-10 yıl arasında ve geri kalan %1.36'sının (n=3) 1-4 yıl arasında evli oldukları anlaşılmaktadır.

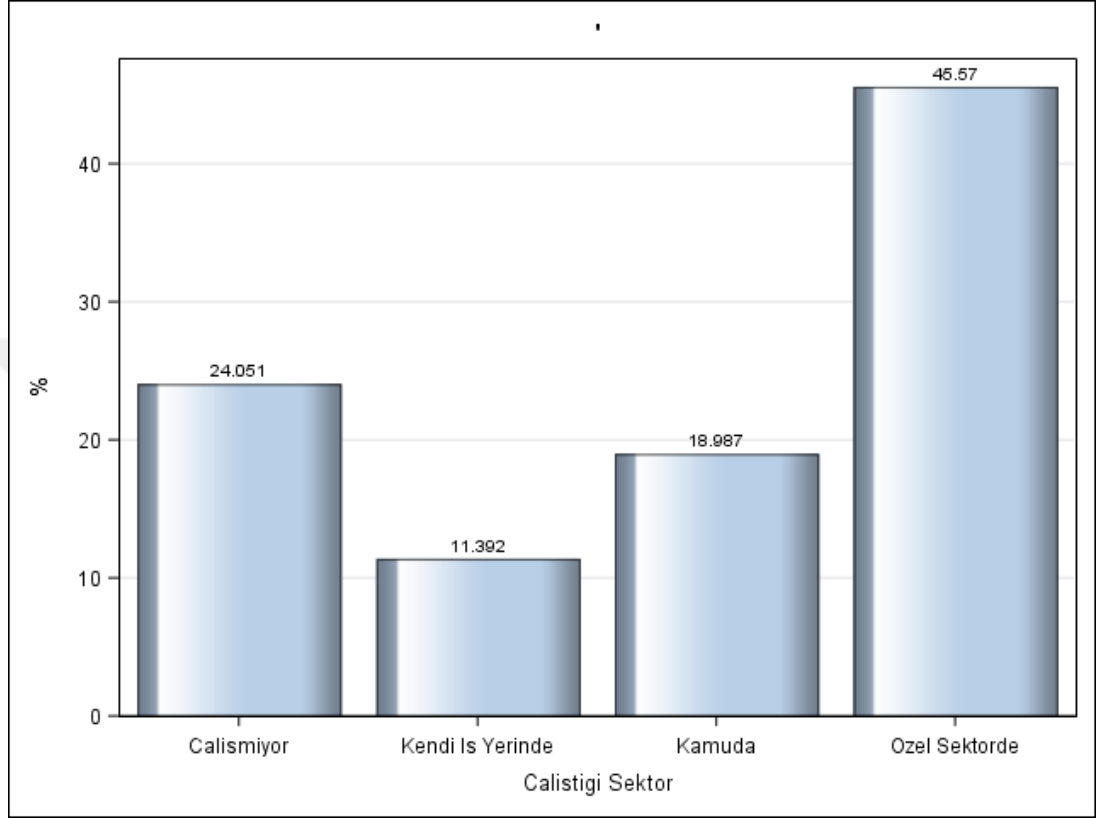
Şekil 4.4: Annelerin Evlilik Süresine Göre Dağılımı

Çalışma kapsamındaki annelerin iş durumuna göre dağılımı Çizelge 4.2.'de verilmiştir. Bu çizelgeden, çalışan annelerin (n=179; %75.53), çalışmayan annelerin (n=58; %24.47) üç katı kadar olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.2: Annelerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

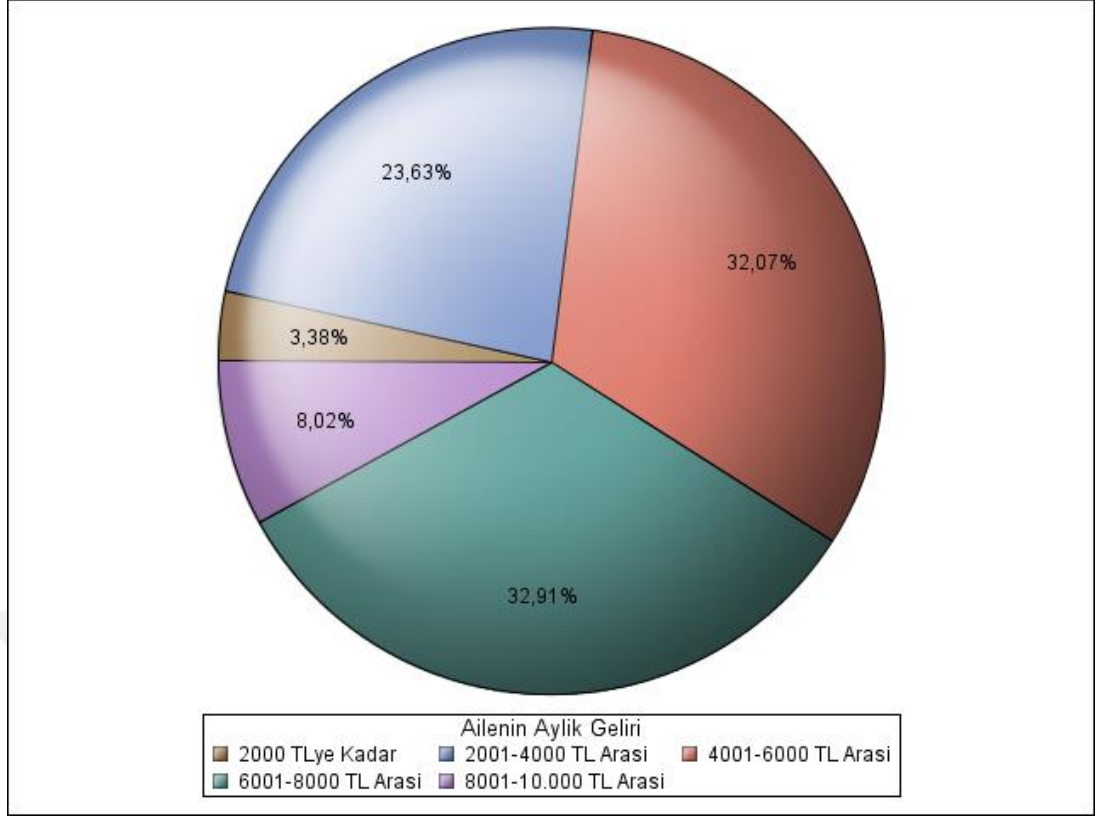
İş Durumu	n	%
Çalışıyor	179	75.53
Çalışmıyor	58	24.47

Çalışma kapsamındaki annelerin çalıştıkları sektöre göre dağılımı Şekil 4.5.'de sunulmuştur. Bu şekilden, çalışan annelerin yarıya yakınının (n=108; %45.57) özel sektörde çalıştığı, %18.99'unun konuda çalıştığı (n=45) ve geri kalan %11.39'unun (n=27) ise kendine ait bir işyerinde çalıştığı görülmektedir.

Şekil 4.5: Annelerin çalıştıkları Sektöre Göre Dağılımı

Şekil 4.6. ailelerin aylık ortalama gelir dağılımını vermektedir. Geliri 2000 TL'ye kadar olanlar (n=8; %3.38) ile 8001-10.000 TL arası olanlar (n=19; %8.02) en düşük yüzdeye sahip gelir gruplarıdır. Diğer gelir grupları oransal olarak birbirlerine çok yakın değerlere sahip olup bunların %23.63'ünü 2001-4000 arası geliri olanlar (n=56), %32.07'sini 4001-6000 TL arası geliri olanlar (n=76) ve %32.91'ini 6001-8000 TL arası geliri olanlar oluşturmaktadır.

Şekil 4.6: Ailelerin Aylık Ortalama Gelir Dağılımı

4.1.2 Çocuklara ilişkin tanıtıcı bilgiler

Bu alt bölümde çalışmaya katılan çocuklara ilişkin tanıtıcı bilgiler sunulmuştur. Araştırmaya katılan çocukların yaş ortalamalarının 15.01 ± 1.41 olduğu, en genç çocuğun 13 ve büyük olanın ise 17 yaşında olduğu bulunmuştur.

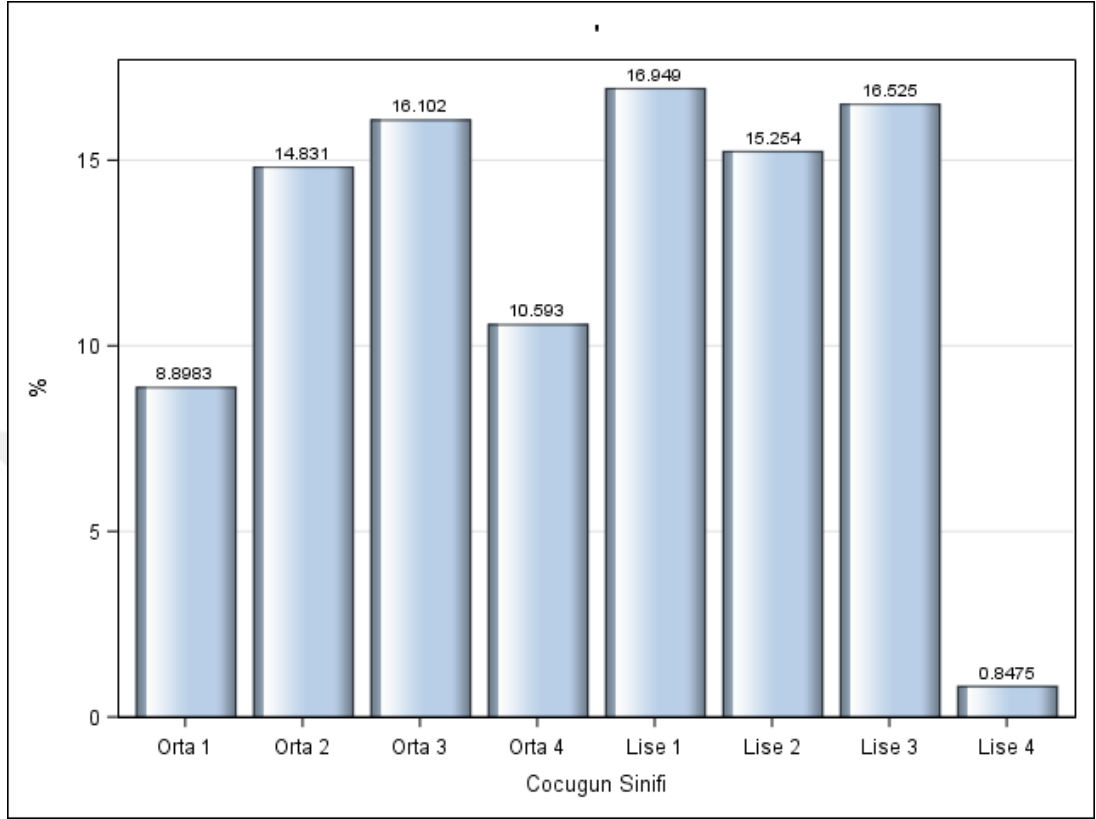
Çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı Çizelge 4.3.'de verilmiştir. Bu çizelgeden çocukların yarısının kız ($n=120$; %50.85) ve yarısının erkek ($n=117$; %49.15) oldukları görülmektedir.

Çizelge 4.3: Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Çocuğun Cinsiyeti	n	%
Kız	120	50.85
Erkek	117	49.15

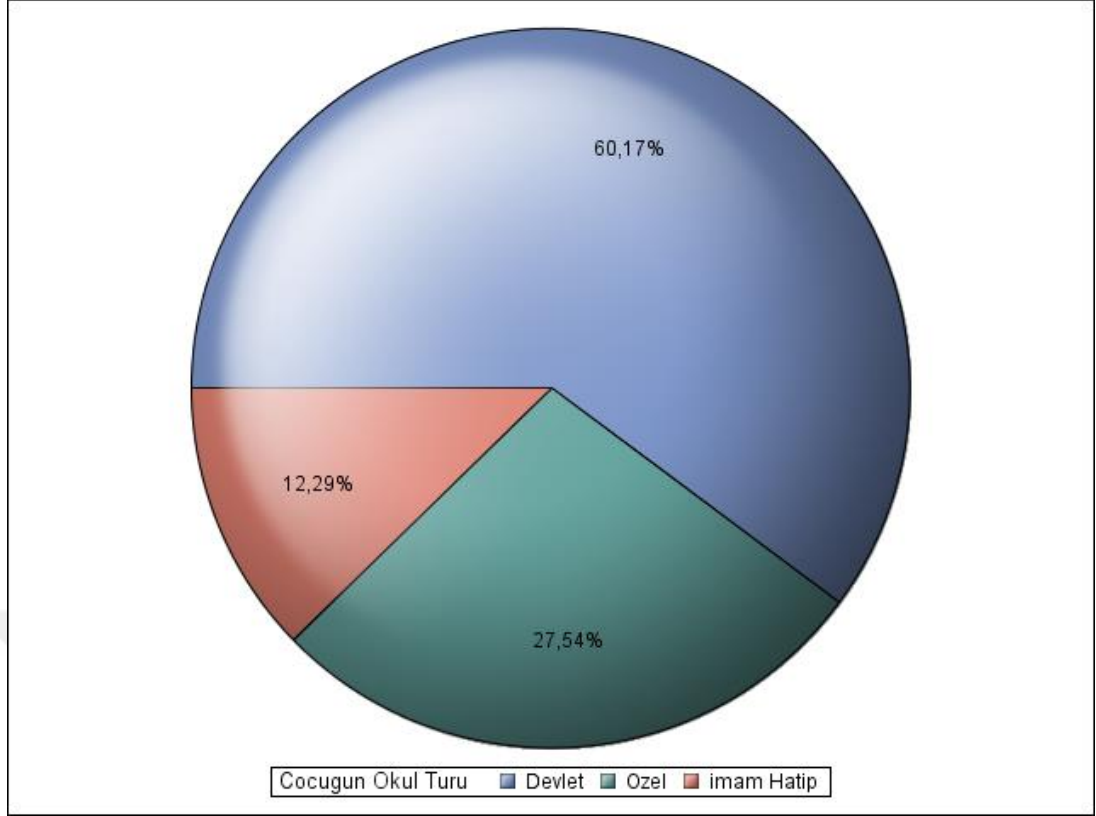
Araştırma kapsamındaki çocuklar ortaokul ve lise öğrenimlerini görmektedirler. Çocukların ortaokul ve liseye dağılımları homojen bulunmuş olup, yarısının ortaokula ($n=119$; %50.42) diğer yarısının ise liseye ($n=117$; %49.58) gittikleri bulunmuştur. Çocukların ortaokul ve lisede bulundukları sınıflara göre

dağılımları Şekil 4.7.'de sunulmuştur. Bu şekilden, ortaokul 2. ve 3. sınıflar ile lise 1., 2. ve 3. sınıflara giden çocukların sayı ve yüzdelerinin aynı olduğu ve en az çocuk katılımcının lise 4. sınıftan olduğu görülmektedir.

Şekil 4.7: Çocukların Bulundukları Sınıfa Göre Dağılımı

Ortaokul ve liseye giden çocukların gittikleri okul türüne göre dağılımları Şekil 4.8.'de verilmiştir. Bu şekilden, çocukların yarısından çoğunun devlet okullarına (n=142; % 60.17), %27.54'ünün (n=54) özel okullara ve geri kalan %12.29'unun (n=29) ise İmam Hatip okullarına gittikleri görülmektedir.

Şekil 4.8: Çocuğun Okul Türüne Göre Dağılımı

4.2 Ölçeklerle İlgili Bulgular

Bu alt bölümde anneler tarafından doldurulan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II ve Güçler ve Güçlükler Anketi ile annelerin çocukları tarafından doldurulan Anne Baba Tutum Ölçeğinin tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerlerine ait bulgulara yer verilmiştir.

YIYE-II ölçeğinin 36 maddesi, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri Çizelge 4.4.'de verilmiştir. Çarpıklık değerlerinin -1.17 ile 1.35 arasında olduğu gözlenmiştir. Normal dağılımın sağlanabilmesi için çarpıklık değerinin ± 3.00 arasında yer almasının yeterli olacağı bilinmektedir. Buradan bu çalışma kapsamında elde edilen YIYE-II ölçeğinin 36 maddesi, genel puanı ve alt boyutlarının çarpıklık değerlerinin ± 3.00 arasında yer aldığı ve dolayısı ile normal dağılım gösterdiği kabul edilebilir.

Çizelge 4.4: YIYE-II ölçeğinin maddeleri, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri

	N	Ort	Ss	Çarpıklık		N	Ort	Ss	Çarpıklık
YIYE1	235	4.15	1.54	-0.59	YIYE21	235	5.62	1.48	-1.17
YIYE2	235	4.09	1.33	-1.04	YIYE22	235	4.03	1.38	0.30
YIYE3	235	4.19	1.51	-0.57	YIYE23	235	4.06	1.29	-0.48
YIYE4	235	3.87	1.48	0.65	YIYE24	236	4.03	1.25	0.58
YIYE5	235	4.14	1.42	-0.64	YIYE25	235	3.86	1.24	-0.73
YIYE6	235	4.20	1.42	-0.66	YIYE26	235	4.10	1.23	0.64
YIYE7	236	4.20	1.53	-0.46	YIYE27	236	3.80	1.36	-0.53
YIYE8	236	3.81	1.46	0.47	YIYE28	235	2.22	1.11	1.23
YIYE9	236	4.32	1.59	-0.44	YIYE29	236	2.18	1.11	1.35
YIYE10	236	4.32	1.43	-0.60	YIYE30	235	4.51	1.26	0.33
YIYE11	235	4.36	1.46	-0.41	YIYE31	236	3.61	1.20	-0.18
YIYE12	236	4.30	1.52	-0.29	YIYE32	235	4.36	1.24	0.09
YIYE13	236	4.29	1.49	-0.29	YIYE33	235	3.66	1.08	-0.40
YIYE14	235	4.21	1.46	-0.42	YIYE34	236	4.42	1.09	0.40
YIYE15	235	4.21	1.54	-0.35	YIYE35	235	3.49	1.08	-0.46
YIYE16	236	3.85	1.50	0.46	YIYE36	235	4.51	1.22	0.05
YIYE17	235	3.83	1.46	0.29	YIYE_GENEL	236	4.02	0.30	-1.02
YIYE18	235	3.85	1.55	0.40	Kaygı	236	4.00	0.82	-1.07
YIYE19	235	4.17	1.51	-0.33	Kaçınma	236	4.04	0.42	0.34
YIYE20	235	3.97	1.53	0.29					

Güçler ve Güçlükler Anketinin 25 maddesi, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri Çizelge 4.5.'de verilmiştir. Çarpıklık değerlerinin -0.17 ile 1.77 arasında olduğu gözlenmiştir. Dolayısı ile bu çalışmadan elde edilen GGA ölçeğinin maddeleri, genel puanı ve alt boyutlarının normal dağılım gösterdiği kabul edilebilir.

Çizelge 4.5: Güçler ve Güçlükler Anketinin maddeleri, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri

	N	Ort	Ss	Çarpıklık		N	Ort	Ss	Çarpıklık
GGA1	237	1.41	0.64	-0.62	GGA17	237	0.95	0.65	0.04
GGA2	237	1.40	0.69	-0.71	GGA18	237	0.42	0.57	1.01
GGA3	237	1.34	0.69	-0.56	GGA19	237	0.25	0.49	1.77
GGA4	237	1.33	0.65	-0.45	GGA20	237	1.11	0.73	-0.17
GGA5	237	1.35	0.70	-0.61	GGA21	237	0.99	0.71	0.01
GGA6	237	1.25	0.71	-0.40	GGA22	237	0.11	0.36	1.62
GGA7	237	0.76	0.70	0.38	GGA23	237	0.82	0.54	-0.11
GGA8	237	1.24	0.69	-0.37	GGA24	237	0.13	0.40	1.35
GGA9	237	1.22	0.72	-0.36	GGA25	237	1.07	0.53	0.08
GGA10	237	1.22	0.71	-0.34	GGA_GENEL	237	0.88	0.20	-0.49
GGA11	237	0.89	0.76	0.20	DEHB	237	1.02	0.24	-0.03
GGA12	237	0.53	0.67	0.89	Duygulanım	237	0.73	0.36	-0.04
GGA13	237	0.52	0.72	1.00	Davranım Sorunları	237	0.63	0.28	0.71
GGA14	237	0.95	0.70	0.06	Akran İlişkileri	237	0.83	0.24	0.25
GGA15	237	0.42	0.57	0.96	Sosyal Davranışlar	237	1.21	0.50	-0.72
GGA16	237	0.40	0.63	1.33					

Çizelge 4.6. Anne Baba Tutum Ölçeğine ait 40 madde, genel puanı ve alt boyutların tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerlerini vermektedir. Bu çizelgeden çarpıklık değerleri incelendiğinde-1.05 ile 1.21 arasında oldukları görülmektedir. ABTO ölçeğinin 40 maddesi, genel puanı ve alt boyutlarının çarpıklık değerleri ± 3.00 arasında yer aldığından dolayı normal dağılım gösterdiği söylenebilir.

Çizelge 4.6: Anne Baba Tutum Ölçeğinin maddeleri, genel puanı ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri ve çarpıklık değerleri

	N	Ort	Ss	Çarpıklık		N	Ort	Ss	Çarpıklık
ABTÖ1	236	3.70	0.80	-0.59	ABTÖ23	236	3.27	1.06	-0.83
ABTÖ2	236	3.72	0.81	-0.58	ABTÖ24	236	3.29	1.10	-0.63
ABTÖ3	236	3.48	0.78	-0.42	ABTÖ25	236	3.24	1.08	-0.75
ABTÖ4	236	3.47	0.82	-0.66	ABTÖ26	236	3.22	1.05	-0.70
ABTÖ5	236	3.50	0.98	-0.80	ABTÖ27	236	3.25	1.00	-0.78
ABTÖ6	236	3.55	0.90	-0.75	ABTÖ28	236	3.27	1.03	-0.53
ABTÖ7	236	3.42	0.89	-0.57	ABTÖ29	236	3.28	0.92	-0.67
ABTÖ8	236	3.27	0.99	-0.67	ABTÖ30	236	3.28	0.96	-0.86
ABTÖ9	236	3.33	1.02	-0.55	ABTÖ31	236	3.19	1.04	-0.70
ABTÖ10	236	3.43	1.06	-0.43	ABTÖ32	236	3.30	1.11	-0.44
ABTÖ11	236	3.38	0.95	-0.56	ABTÖ33	236	3.32	1.01	-0.87
ABTÖ12	236	3.16	0.98	-0.59	ABTÖ34	236	3.21	0.95	-0.87
ABTÖ13	236	3.36	0.80	-0.94	ABTÖ35	236	3.21	1.07	-0.52
ABTÖ14	236	3.54	0.82	-0.40	ABTÖ36	236	3.28	0.99	-0.64
ABTÖ15	236	3.43	0.85	-0.65	ABTÖ37	236	3.18	0.94	-0.64
ABTÖ16	236	3.39	0.89	-0.77	ABTÖ38	236	2.89	0.82	-0.63
ABTÖ17	236	3.41	0.84	-0.93	ABTÖ39	236	2.83	0.83	0.10
ABTÖ18	236	3.22	0.87	-0.55	ABTÖ40	236	1.81	1.00	1.21
ABTÖ19	236	3.39	0.98	-0.57	ABTÖ_GENEL	236	3.30	0.58	-1.05
ABTÖ20	236	3.46	0.99	-0.58	Demokratik	236	3.40	0.53	-0.98
ABTÖ21	236	3.45	0.93	-0.70	Koruyucuİstekçi	236	3.31	0.74	-0.97
ABTÖ22	236	3.46	0.94	-0.94	Otoriter	236	3.12	0.59	-0.89

4.3 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği Genel Puan ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

İki değişken arasındaki ilişki basit korelasyon analizi ile sorgulanabilir. Bir değişkenin iki ya da daha çok değişken ile olan ilişkisi çoklu korelasyonun konusudur. Korelasyon katsayısı, değişkenler arasındaki ilişkinin derecesini, yönünü ve istatistiksel anlamlılığını açıklamada yardımcı olur. Değişkenler arasındaki ilişkiyi ifade eden pearson korelasyon katsayısı yani “r” değerinin 0-0,3 arası çıkması düşük, 0,3-0,7 arası çıkması orta, 0,7-1 arası çıkması ise yüksek derecede bir ilişkinin varlığını ifade etmektedir. Bu durum negatif değerler içinde benzer şekilde geçerlilik arz etmektedir. Ancak negatif r değeri ilişkinin yönünün ters olduğunu göstermektedir. Burada bakılması gereken r değerinden önce p (anlamlılık) değeridir. Bu değer $p < 0.05$ seviyesi ve $p < 0.01$ seviyeleridir. 0,01’den küçük olan değerler korelasyonun anlamlı olduğuna işaret etmektedir.

İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutları arasındaki korelasyon analizi sonuçları Çizelge 4.7.’de sunulmuştur. Bu çizelgeden genel olarak, ölçeklerin genel puan ve kendi alt boyutları arasındaki korelasyonların orta ve yüksek dereceli oldukları görülmektedir. YİYE-II genel ve alt boyutları arasındaki korelasyonlar incelendiğinde, Kaygı alt boyutu ile olan korelasyonunun pozitif yönlü, güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.87821$; $p < 0.001$) olduğu, Kaçınma alt boyutu ile olan korelasyonunun ise negatif yönlü, orta dereceli ve istatistiksel anlamlı ($r=-0.31155$; $p < 0.001$) olduğu görülmektedir.

Araştırmada kullanılan bir diğer ölçek olan Güçler ve Güçlükler Anketi’nin alt boyutları ile olan korelasyonları incelendiğinde, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ile pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ($r=0.47521$; $p < 0.001$), Duygulanım alt boyutu ile pozitif, güçlü ve anlamlı ($r=0.85955$; $p < 0.001$), Davranım Sorunları ile orta dereceli, pozitif ve anlamlı ($r=0.50249$; $p < 0.001$), Akran İlişkileri alt boyutu ile pozitif, orta düzeyli ve anlamlı ($r=0.34534$; $p < 0.001$) ve Sosyal Davranışlar alt boyutu ile pozitif yönlü, orta düzey ve anlamlı ($r=0.72182$; $p < 0.001$) ilişkiler olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.7: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutları arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. YIYE GENEL	1.00000												
2. Kaygı	0.87821 <0.001	1.00000											
3. Kaçınma	-0.31155 <0.001	-0.72807 <0.001	1.00000										
4. GGA GENEL	0.53844 <0.001	0.59898 <0.001	-0.41833 <0.001	1.00000									
5. DEHB	0.04776 0.465	0.06484 0.321	-0.06037 0.356	0.47521 <0.001	1.00000								
6. Duygulanım	0.46983 <0.001	0.49850 <0.001	-0.31704 <0.001	0.85955 <0.001	0.62394 <0.001	1.00000							
7. Davranım Sorunları	0.22216 <0.001	0.16743 0.010	-0.01423 0.828	0.50249 <0.001	0.24565 <0.001	0.37337 <0.001	1.00000						
8. Akran İlişkileri	0.04409 0.500	-0.03423 0.601	0.13120 0.044	0.34534 <0.001	-0.01023 0.876	0.19298 0.003	0.11684 0.073	1.00000					
9. Sosyal Davranışlar	0.57886 <0.001	0.74092 <0.001	-0.64239 <0.001	0.72182 <0.001	0.10152 0.119	0.54982 <0.001	0.00811 0.901	0.01083 0.868	1.00000				
10. ABTÖ GENEL	0.68332 <0.001	0.73308 <0.001	-0.47627 <0.001	0.56453 <0.001	0.13924 0.033	0.43180 <0.001	0.20759 0.001	0.06960 0.287	0.60851 <0.001	1.00000			
11. Demokratik	0.51150 <0.001	0.61015 <0.001	-0.47812 <0.001	0.47387 <0.001	0.09883 0.130	0.32192 <0.001	0.14590 0.025	0.03136 0.632	0.57716 <0.001	0.90053 <0.001	1.00000		
12. Koruyucu İstekçi	0.71324 <0.001	0.74414 <0.001	-0.45546 <0.001	0.53392 <0.001	0.11554 0.077	0.41710 <0.001	0.19334 0.003	0.04816 0.462	0.58736 <0.001	0.95953 <0.001	0.76673 <0.001	1.00000	
13. Otoriter	0.66890 <0.001	0.67414 <0.001	-0.38014 <0.001	0.58763 <0.001	0.19915 0.002	0.48773 <0.001	0.25970 <0.001	0.14157 0.030	0.52233 <0.001	0.93337 <0.001	0.76753 <0.001	0.87899 <0.001	1.00000

Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutları Demokratik, Koruyucu ve İstekçi ve Otoriter arasındaki korelasyonlara bakıldığında, her üçünün de pozitif yönlü, güçlü (sırasıyla $r=0.90053$, 0.95953 ve 0.93337) ve istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmektedir ($p<0.001$).

Çalışmada kullanılan İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puanları arası ilişkilere bakıldığında, YİYE-II ile GGA, YİYE-II ile ABTO ve GGA ile ABTO arasındaki korelasyonların her üçünün de pozitif yönlü, orta düzeylerde (sırasıyla $r=0.53844$, 0.68332 ve 0.56453) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0.001$) oldukları Çizelge 4.7.'den anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.7. dikkatle incelendiğinde, bu çalışmada kullanılan her bir ölçeğin alt boyutlarının diğer bir ölçeğin alt boyutu ile olan korelasyonlarının genelde orta ve düşük düzeylerde oldukları ve bir kısmının istatistiksel olarak anlamlı olmadıkları görülebilir. Aralarında düşük ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmayan alt boyutlar arasında, YİYE-II ile Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ($r=0.04776$; 0.4652), YİYE-II ile Akran İlişkileri ($r=0.04409$; 0.500), Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ile Kaygı ($r=0.06484$; 0.321), Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ile Kaçınma ($r=-0.06037$; 0.356), Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ile Sosyal Davranışlar ($r=0.10152$; 0.119), Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ile Demokratik ($r=0.09883$; 0.130), Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ile Koruyucu ve İstekçi ($r=0.11554$; 0.077), Davranım Sorunları ile Sosyal Davranışlar ($r=0.00811$; 0.901), Davranım Sorunları ile Kaçınma ($r=-0.01423$; 0.828), Akran İlişkileri ile Kaygı ($r=-0.03423$; 0.601), Akran İlişkileri ile Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ($r=-0.01023$; 0.876), Akran İlişkileri ile Sosyal Davranışlar ($r=0.01083$; 0.868), Akran İlişkileri ile ABTO ($r=0.06960$; 0.287), Akran İlişkileri ile Demokratik ($r=0.03136$; 0.632) ve Akran İlişkileri ile Koruyucu ve İstekçi ($r=0.04816$; 0.462) ikili korelasyonları yer almaktadır.

4.4 Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi İle İlgili Bulgular

Bu çalışmada yordanan değişkenler olarak GGA genel puan ve alt ölçekleri ayrı ayrı olarak alınmış ve yordayıcı değişkenler olarak ise YİYE-II ve ABTO ölçeklerinin alt ölçekleri alınmıştır. GGA genel puan ve alt ölçekleri, Dikkat

Eksikliği ve Hiperaktivite, Duygulanım, Davranım Sorunları, Akran İlişkileri, ve Sosyal Davranışlar'ın her birine YİYE-II ve ABTO ölçeklerinin alt ölçeklerinin yordayıcı etkisini bulmak üzere altı ayrı çoklu regresyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.8.'da sunulmuştur.

Çizelge 4.8: GGA genel puan ve alt ölçekleri, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite, Duygulanım, Davranım Sorunları, Akran İlişkileri ve Sosyal Davranışlar, üzerine YİYE-II ve ABTO'nun alt ölçeklerinin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları:

Değişken	GGA GENEL			t	P	%95 GA			R ²
	Parametre Tahmini	Standart Hata	Standart Beta			Alt Limit	Üst Limit	Kısmi R ²	
Sabit	0.26426	0.2234	0	1.18	0.238	-0.1759	0.7044	.	
Kaygı	0.09519	0.0246	0.3893	3.86	<0.001	0.0467	0.1437	0.3544	
Kaçınma	-0.02101	0.0377	-0.0433	-0.56	0.578	-0.0953	0.0532	0.0006	
Demokratik	-0.00272	0.0323	-0.0072	-0.08	0.933	-0.0663	0.0608	0.0188	
Koruyucu İstekçi	-0.05558	0.0329	-0.2027	-1.69	0.093	-0.1205	0.0094	0.0032	
Otoriter	0.16611	0.0381	0.4889	4.36	<0.001	0.0910	0.2412	0.0477	0.4247
<i>DEHB</i>									
Sabit	1.22268	0.3399	0	3.60	<0.001	0.5528	1.8925	.	
Kaygı	-0.04903	0.0375	-0.1679	-1.31	0.192	-0.1229	0.0248	0.0042	
Kaçınma	-0.07082	0.0573	-0.1225	-1.23	0.218	-0.1838	0.0422	0.0004	
Demokratik	-0.04987	0.0491	-0.1102	-1.02	0.311	-0.1466	0.0468	0.0055	
Koruyucu İstekci	-0.05542	0.0502	-0.1692	-1.10	0.271	-0.1543	0.0434	0.0060	
Otoriter	0.20256	0.0580	0.4993	3.49	0.001	0.0883	0.3169	0.0498	0.0658
<i>Duygulanım</i>									
Sabit	-0.23107	0.4301	0	-0.54	0.592	-1.0786	0.6164	.	
Kaygı	0.17435	0.0474	0.4042	3.68	<0.001	0.0809	0.2678	0.2442	
Kaçınma	-0.00147	0.0726	-0.0017	-0.02	0.984	-0.1444	0.1415	0.0043	
Demokratik	-0.10896	0.0621	-0.1629	-1.75	0.081	-0.2313	0.0134	0.0007	
Koruyucu İstekci	-0.12320	0.0635	-0.2547	-1.94	0.054	-0.2483	0.0019	0.0029	
Otoriter	0.33573	0.0734	0.5602	4.57	<0.001	0.1911	0.4803	0.0626	0.3146
<i>Davranım Sorunları</i>									
Sabit	-0.31731	0.3972	0	-0.80	0.425	-1.0999	0.4653	.	
Kaygı	0.06188	0.0438	0.1794	1.41	0.159	-0.0244	0.1482	0.0266	
Kaçınma	0.11062	0.0669	0.1619	1.65	0.100	-0.0214	0.2426	0.0243	
Demokratik	-0.03274	0.0573	-0.0612	-0.57	0.569	-0.1457	0.0802	0.0040	
Koruyucu İstekci	-0.06276	0.0586	-0.1622	-1.07	0.285	-0.1783	0.0527	0.0019	
Otoriter	0.18497	0.0678	0.3858	2.73	0.007	0.0514	0.3185	0.0297	0.0867
<i>Akran İlişkileri</i>									
Sabit	0.26462	0.3446	0	0.77	0.443	-0.4144	0.9436	.	
Kaygı	-0.01556	0.0380	-0.0523	-0.41	0.683	-0.0904	0.0593	0.0012	
Kaçınma	0.08765	0.0581	0.1487	1.51	0.133	-0.0269	0.2022	0.0239	
Demokratik	-0.02980	0.0497	-0.0646	-0.60	0.550	-0.1278	0.0682	0.0066	
Koruyucu İstekci	-0.06458	0.0509	-0.1934	-1.27	0.205	-0.1648	0.0356	0.0026	
Otoriter	0.18943	0.0588	0.4580	3.22	0.002	0.0736	0.3053	0.0419	0.0763
<i>Sosyal Davranışlar</i>									
Sabit	0.38237	0.4685	0	0.82	0.415	-0.5407	1.3055	.	
Kaygı	0.30431	0.0517	0.4997	5.89	<0.001	0.2025	0.4061	0.5455	
Kaçınma	-0.23104	0.0790	-0.1916	-2.92	0.004	-0.3867	-0.0753	0.0233	
Demokratik	0.20776	0.0676	0.2201	3.07	0.002	0.0745	0.3410	0.0213	
Koruyucu İstekçi	0.02804	0.0691	0.0411	0.41	0.685	-0.1082	0.1643	0.0001	
Otoriter	-0.08213	0.0799	-0.0971	-1.03	0.305	-0.2396	0.0754	0.0019	0.5922

2

Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarını veren Çizelge 4.8. incelendiğinde, GGA genel puanı üzerine YİYE-II'nin Kaygı ve ABTO'nun Otoriter alt

ölçeklerinin yordayıcı etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmektedir ($p<0.001$). GGA'nın alt ölçeklerinden Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite üzerine sadece ABTO'nun Otoriter alt ölçeğinin yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($p<0.001$). Duygulanım alt ölçeği üzerine YİYE-II'nin Kaygı ve ABTO'nun Otoriter alt ölçeklerinin yordayıcı etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmektedir ($p<0.001$). Çizelge 4.8.'dan Davranım Sorunları alt ölçeği incelendiğinde, sadece ABTO'nun Otoriter alt ölçeğinin yordayıcı etkisinin olduğu görülebilir (0.0068). Akran İlişkileri alt ölçeğine bakıldığında, yine sadece ABTO'nun Otoriter alt ölçeğinin yordayıcı etki bulunmaktadır (0.002). Yordanan değişken Sosyal Davranışlar üzerine YİYE-II'nin her iki alt ölçeği Kaygı ($p<0.001$) ve Kaçınma (0.004) ve ABTO'nun sadece Demokratik (0.002) alt ölçeklerinin yordayıcı etkisinin olduğu Çizelge 4.8.'den anlaşılmaktadır.

4.5 Ölçeklerin Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının Analiz Sonuçlarına Ait Bulgular

Bu bölümde ortaokul ve lise öğrencileri ve annelerine uygulanan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeğinin genel puan ortalamaları ve alt boyut ortalamaları ile medeni durum, annenin eğitim durumu, iş durumu, çalıştığı sektör, ailenin aylık ortalama geliri, çocuğun cinsiyeti ve okul türü arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeylerine bakılmıştır.

Annelerin Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II ve Güçler ve Güçlükler Anketinden ve öğrencilerin Anne Baba Tutum Ölçeğinden algıladıkları puan ortalamalarının genel ve alt boyutlar bazında medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan varyans analizi sonuçları ve tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.9.'da sunulmuştur. Bu çizelge incelendiğinde; medeni duruma göre GGA'nın sosyal davranışlar alt boyutu ($F=5.88$; 0.010), ABTO genel puanı ($F=5.33$; 0.001), demokratik ($F=5.97$; 0.00064), koruyucu ve istekçi ($F=4.25$; 0.006) ve otoriter ($F=3.73$; 0.012) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Puan ortalamaları incelendiğinde, evli ve ayrı yaşayan annelerin puan

ortalamalarının boşanmış veya eşini kaybetmiş annelerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.9: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin medeni durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.

	Medeni_Durum									
	Evli		Boşanmış		Eşini Kaybetmiş		Ayrı Yaşıyor		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
YİYE_GENEL	4.04	0.29	3.88	0.23	3.80	0.31	4.01	0.34	2.26	0.082
Kaygı	4.03	0.80	3.63	0.89	3.89	1.13	3.87	1.01	0.74	0.527
Kaçınma	4.04	0.40	4.13	0.45	3.72	0.57	4.15	0.46	2.00	0.114
GGA GENEL	0.89	0.20	0.76	0.13	0.75	0.18	0.85	0.17	2.59	0.054
DEHB	1.03	0.23	0.93	0.32	0.90	0.11	1.00	0.38	1.18	0.317
Duygulanım	0.74	0.36	0.55	0.28	0.53	0.30	0.68	0.17	1.74	0.160
Davranım Sorunları	0.64	0.29	0.60	0.24	0.73	0.28	0.52	0.23	0.85	0.467
Akran İlişkileri	0.83	0.25	0.80	0.15	0.88	0.15	0.82	0.29	0.14	0.939
Sosyal Davranışlar	1.23	0.51	0.93	0.41	0.70	0.26	1.24	0.41	3.88	0.010
ABTÖ GENEL	3.34	0.57	2.86	0.49	2.66	0.46	3.23	0.73	5.33	0.001
Demokratik	3.44	0.51	3.01	0.51	2.78	0.30	3.31	0.65	5.97	0.001
Koruyucu İstekçi	3.36	0.72	2.82	0.57	2.60	0.60	3.25	0.99	4.25	0.006
Otoriter	3.15	0.59	2.71	0.35	2.59	0.55	3.10	0.50	3.73	0.012

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları Çizelge 4.10.’da sunulmuştur. Öncelikle, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite, Davranım Sorunları ve Akran İlişkileri, alt ölçek puan ortalamalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Çizelge 4.10.’dan; eğitim durumuna göre YİYE-II genel puanı ($F=4.49$; 0.004), Kaygı ($F=9.77$; $p<0.001$) ve Kaçınma ($F=9.26$; $p<0.001$) alt ölçekleri, GGA genel puanı ($F=8.77$; 0.0001) ve Duygulanım ($F=5.79$; 0.001) ve Sosyal Davranışlar ($F=12.11$; $p<0.001$) alt ölçekleri, ABTO genel puanı ($F=8.31$; $p<0.001$), demokratik ($F=5.04$; $p<0.001$), koruyucu ve

istekçi ($F=7.01$; $p<0.001$) ve otoriter ($F=11.41$; $p<0.001$) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Çizelge 4.10. dikkatlice incelendiğinde, YİYI-II genel ve Kaygı puan ortalamalarının okur-yazar olanlardan üniversite mezunu olan annelere doğru önemli derecede arttığı, buna karşılık Kaçınma alt ölçek puan ortalamalarının üniversite mezunu olanlardan okur-yazar olanlara doğru azaldığı dikkat çekmektedir. GGA genel ve Duygulanım ve Sosyal Davranışlar alt ölçeklerinin puan ortalamalarının da okur-yazar annelerden üniversite mezunu olanlara doğru eğitim düzeyinin artması ile önemli bir artış gösterdiği Çizelge 4.10.'dan görülmektedir. ABTO genel ve Demokratik, Koruyucu ve İstekçi ve Otoriter alt ölçekleri puan ortalamaları incelendiğinde, okur-yazar olan annelerden lise mezunu olanlara kadar önemli bir artış gösterdiği daha sonra üniversite mezunu olanlarda ise bir miktar azalma olduğu dikkat çekmektedir.

Çizelge 4.10: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.

	Eğitim Durumu									
	Okur Yazar		İlköğretim		Lise		Universite		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
YIYE GENEL	3.83	0.24	3.94	0.33	4.04	0.26	4.10	0.31	4.59	0.004
Kaygı	3.19	0.79	3.70	0.88	4.07	0.80	4.33	0.62	9.77	<0.001
Kaçınma	4.46	0.40	4.18	0.34	4.01	0.41	3.88	0.40	9.26	<0.001
GGA GENEL	0.63	0.24	0.83	0.20	0.90	0.19	0.94	0.18	8.77	<0.001
DEHB	0.96	0.08	0.99	0.23	1.03	0.24	1.05	0.27	0.85	0.467
Duygulanım	0.32	0.39	0.68	0.36	0.77	0.34	0.77	0.34	5.79	0.001
Davranım Sorunları	0.68	0.41	0.58	0.26	0.65	0.29	0.64	0.26	1.08	0.360
Akran İlişkileri	0.72	0.10	0.84	0.23	0.84	0.23	0.83	0.29	0.79	0.502
Sosyal Davranışlar	0.48	0.47	1.09	0.51	1.23	0.47	1.40	0.43	12.11	<0.001
ABTÖ GENEL	2.93	0.39	3.03	0.74	3.44	0.48	3.35	0.52	8.31	<0.001
Demokratik	3.11	0.31	3.21	0.73	3.49	0.42	3.46	0.46	5.04	0.002
Koruyucu İstekçi	2.87	0.50	3.01	0.89	3.48	0.62	3.36	0.69	7.01	<0.001
Otoriter	2.75	0.45	2.79	0.75	3.29	0.46	3.16	0.54	11.41	<0.001

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin iş durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve t testi sonuçları Çizelge 4.11.’de sunulmuştur. Bu çizelgeden, çalışan ve çalışmayan annelerin Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıkların olmadığı görülmektedir.

Çizelge 4.11: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin iş durumuna göre tanımlayıcı istatistikleri ve t testi sonuçları.

	İş Durumu				t	P
	Çalışıyor		Çalışmıyor			
	Ort	Ss	Ort	Ss		
YIYE GENEL	4.02	0.31	4.04	0.27	-0.33	0.740
Kaygı	3.99	0.88	4.04	0.64	0.49	0.628
Kaçınma	4.04	0.45	4.04	0.30	-1.44	0.151
GGA GENEL	0.87	0.21	0.92	0.19	-1.31	0.190
DEHB	1.02	0.24	1.02	0.25	0.20	0.844
Duygulanım	0.70	0.34	0.82	0.38	-1.12	0.263
Davranım Sorunları	0.63	0.29	0.63	0.28	-1.23	0.222
Akran İlişkileri	0.83	0.25	0.83	0.21	-0.78	0.437
Sosyal Davranışlar	1.18	0.50	1.29	0.52	-0.86	0.392
ABTÖ GENEL	3.31	0.58	3.25	0.58	-0.16	0.871
Demokratik	3.39	0.53	3.42	0.55	-0.72	0.475
Koruyucu İstekci	3.34	0.73	3.24	0.76	0.15	0.878
Otoriter	3.15	0.57	3.02	0.66	0.04	0.971

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin çalıştığı sektöre göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları Çizelge 4.12.’de verilmiştir. YIYE-II genel ve Kaygı ve Kaçınma alt ölçekleri, GGA’nın Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite, Davranım Sorunları ve Akran İlişkileri alt ölçekleri ve ABTO genel ve Demokratik, Koruyucu ve İstekçi ve Otoriter alt ölçekleri puan ortalamaları annelerin çalıştıkları sektörlerle göre anlamlı farklılıklar

göstermedikleri tespit edilmiştir. Buna karşılık, GGA genel puan ($F=3.76$; 0.012) ve Duygulanım ($F=2.93$; 0.034) ve Sosyal Davranışlar ($F=6.34$; $p<0.001$) alt ölçeklerinin puan ortalamalarının annelerin çalıştıkları sektöre göre önemli farklılıklar gösterdiği Çizelge 4.11.'den görülmektedir.

Çalışılan sektöre göre ortalamalar incelendiğinde, GGA genel puan ortalamasının kendisine ait işyerinde çalışan annelerde en yüksek (0.95 ± 0.16) özel sektörde çalışanlarda en düşük (0.84 ± 0.22), Duygulanım alt ölçek puan ortalaması çalışmayan annelerde en yüksek (0.82 ± 0.39) ve özel sektörde çalışan annelerde en düşük (0.66 ± 0.36) ve Sosyal Davranışlar alt ölçek puan ortalamasının kamu sektöründe çalışan annelerde en yüksek (1.40 ± 0.44) ve özel sektörde çalışan annelerde ise en düşük (1.06 ± 0.51) olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.12: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının annenin çalıştığı sektöre göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.

	Çalıştığı Sektör									
	Çalışmıyor		Kendine Ait İş Yerinde Çalışıyor		Kamu Sektöründe Çalışıyor		Özel Sektörde Çalışıyor		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
YIYE GENEL	4.06	0.27	4.11	0.21	4.04	0.39	3.97	0.28	2.00	0.115
Kaygı	4.07	0.63	4.27	0.53	4.13	0.91	3.85	0.91	2.63	0.051
Kaçınma	4.04	0.29	3.95	0.36	3.94	0.48	4.10	0.45	1.88	0.133
GGA GENEL	0.92	0.19	0.95	0.16	0.91	0.18	0.84	0.22	3.76	0.012
DEHB	1.02	0.25	1.09	0.22	1.00	0.27	1.01	0.22	0.97	0.407
Duygulanım	0.82	0.39	0.79	0.24	0.71	0.34	0.66	0.36	2.93	0.034
Davranım Sorunları	0.63	0.28	0.73	0.25	0.57	0.24	0.63	0.30	1.81	0.146
Akran İlişkileri	0.82	0.22	0.89	0.23	0.86	0.26	0.81	0.25	0.91	0.436
Sosyal Davranışlar	1.31	0.53	1.22	0.34	1.40	0.44	1.06	0.51	6.34	<0.001
ABTÖ GENEL	3.28	0.57	3.41	0.48	3.42	0.35	3.23	0.67	1.51	0.213
Demokratik	3.44	0.54	3.39	0.43	3.50	0.30	3.33	0.61	1.31	0.272
Koruyucu İstekçi	3.27	0.76	3.52	0.63	3.46	0.52	3.23	0.81	1.81	0.146
Otoriter	3.04	0.66	3.29	0.39	3.23	0.41	3.07	0.65	1.81	0.146

Çizelge 4.13., Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının ailenin aylık ortalama gelirine göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçlarını vermektedir. Sadece GGA'nın Davranım Sorunları alt ölçeğinin puan ortalamaları ailenin aylık ortalama gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, buna karşılık, YİYE-II genel ($F=8.75$; $p<0.001$) ve Kaygı ($F=9.56$; $p<0.001$) ve Kaçınma ($F=3.67$; 0.006), alt ölçekleri, GGA genel ($F=8.22$; $p<0.001$) ve Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite ($F=2.88$; 0.024), Duygulanım ($F=5.71$; $p<0.001$), Akran İlişkileri ($F=3.06$; 0.018) ve Sosyal Davranışlar ($F=9.10$; $p<0.001$) alt ölçekleri, ABTO genel ($F=11.81$; $p<0.001$) ve Demokratik ($F=7.31$; $p<0.001$), Koruyucu ve İstekçi ($F=12.83$; $p<0.001$) ve Otoriter ($F=11.04$; $p<0.001$) alt ölçekleri puan ortalamaları ailenin aylık ortalama gelirine göre anlamlı farklılıklar gösterdikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.13.'den ailenin aylık ortalama gelirine göre ortalamalar arasındaki farklılıklar incelendiğinde, YİYE-II genel ve Kaygı puan ortalamalarının ailenin aylık ortalama geliri arttıkça önemli derecede arttığı, buna karşılık Kaçınma alt ölçek puan ortalamalarının ailenin aylık gelir artışına bağlı olarak azaldığı dikkat çekmektedir.

Ortalamalarda aylık gelire göre anlamlı farklar olan GGA genel puan ve alt ölçek puan ortalamaları ailenin aylık ortalama gelirine göre farklı bir seyir göstermektedir. GGA genel puan ortalamasının aylık ortalama geliri 8001-10.000 arasında olan ailelerde en yüksek (0.93 ± 0.17) 2000 TL'ye kadar geliri olanlarda en düşük (0.57 ± 0.18), Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite alt ölçek puan ortalamasının aylık ortalama geliri 8001-10.000 arasında olan ailelerde en yüksek (1.09 ± 0.21) 2000 TL'ye kadar geliri olanlarda en düşük (0.90 ± 0.11), Duygulanım alt ölçek puan ortalamasının aylık ortalama geliri 4001-6.000 arasında olan ailelerde en yüksek (0.81 ± 0.35) 2000 TL'ye kadar geliri olanlarda en düşük (0.28 ± 0.26), Akran İlişkileri alt ölçek puan ortalamasının aylık ortalama geliri 8001-10.000 arasında olan ailelerde en yüksek (0.96 ± 0.21) 2000 TL'ye kadar geliri olanlarda en düşük (0.68 ± 0.10), ve Sosyal Davranışlar alt ölçek puan ortalamasının aylık ortalama geliri 8001-10.000 arasında olan ailelerde en yüksek (1.34 ± 0.35) 2000 TL'ye kadar geliri olanlarda en düşük (0.45 ± 0.66) olduğu bulunmuştur.

ABTO genel ve Demokratik, Koruyucu ve İstekçi ve Otoriter alt ölçekleri puan ortalamalarının ailelerin aylık gelirine göre puan ortalamaları Çizelge 4.13.'den incelendiğinde, puan ortalamalarının ailenin aylık ortalama geliri arttıkça önemli derecede arttığı görülmektedir.

Çizelge 4.13: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının ailenin aylık ortalama gelirine göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.

	Ailenin Aylık Ortalama Geliri											
	2000 TL'ye Kadar		2001-4000 TL Arası		4001-6000 TL Arası		6001-8000 TL Arası		8001-10.000 TL Arası		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
YIYE GENEL	3.63	0.20	3.90	0.34	4.05	0.24	4.09	0.29	4.12	0.18	8.75	<0.001
Kaygı	3.04	0.60	3.60	1.02	4.08	0.77	4.23	0.63	4.34	0.44	9.56	<0.001
Kaçınma	4.22	0.37	4.19	0.48	4.02	0.39	3.96	0.40	3.90	0.25	3.67	0.006
GGA GENEL	0.57	0.18	0.82	0.23	0.92	0.19	0.91	0.16	0.93	0.17	8.22	<0.001
DEHB	0.90	0.11	0.96	0.21	1.07	0.28	1.00	0.22	1.09	0.21	2.88	0.024
Duygulanım	0.28	0.26	0.64	0.38	0.81	0.35	0.74	0.32	0.79	0.31	5.71	<0.001
Davranım Sorunları	0.55	0.18	0.63	0.30	0.67	0.33	0.65	0.24	0.49	0.20	1.62	0.171
Akran İlişkileri	0.68	0.10	0.86	0.23	0.79	0.25	0.84	0.26	0.96	0.21	3.06	0.018
Sosyal Davranışlar	0.45	0.66	1.03	0.58	1.26	0.46	1.33	0.40	1.34	0.35	9.10	<0.001
ABTÖ GENEL	2.59	0.44	3.00	0.71	3.32	0.58	3.48	0.38	3.63	0.24	11.81	<0.001
Demokratik	2.73	0.38	3.24	0.68	3.38	0.55	3.55	0.33	3.60	0.32	7.31	<0.001
Koruyucu İstekçi	2.58	0.59	2.88	0.85	3.37	0.73	3.55	0.53	3.75	0.25	12.83	<0.001
Otoriter	2.43	0.36	2.82	0.77	3.15	0.53	3.27	0.44	3.49	0.24	11.04	<0.001

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının ortaokul ve lise öğrenimi gören çocukların cinsiyetine göre tanımlayıcı istatistikleri ve t testi sonuçları Çizelge 4.14.'de sunulmuştur. Bu çizelgeden, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt ölçek puan ortalamalarının çocukların cinsiyetine göre anlamlı farklılıkların göstermediği söylenebilir.

Çizelge 4.14: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının çocuğun cinsiyetine göre tanımlayıcı istatistikleri ve t testi sonuçları.

	Çocuğun Cinsiyeti				t	P
	Kız		Erkek			
	Ort	Ss	Ort	Ss		
YİYE GENEL	4.02	0.30	4.03	0.30	-0.33	0.740
Kaygı	4.04	0.82	3.98	0.83	0.49	0.628
Kaçınma	4.00	0.43	4.08	0.40	-1.44	0.151
GGA GENEL	0.87	0.21	0.90	0.20	-1.31	0.190
DEHB	1.02	0.23	1.02	0.25	0.20	0.844
Duygulanım	0.70	0.37	0.76	0.34	-1.12	0.263
Davranım Sorunları	0.61	0.27	0.66	0.30	-1.23	0.222
Akran İlişkileri	0.82	0.22	0.84	0.27	-0.78	0.437
Sosyal Davranışlar	1.18	0.52	1.24	0.49	-0.86	0.392
ABTÖ GENEL	3.29	0.61	3.30	0.55	-0.16	0.871
Demokratik	3.37	0.57	3.42	0.49	-0.72	0.475
Koruyucu İstekçi	3.32	0.73	3.31	0.74	0.15	0.878
Otoriter	3.12	0.61	3.11	0.58	0.04	0.971

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının çocuğun gittiği okulun türüne göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları Çizelge 4.15.’da sunulmuştur. Öncelikle, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite, Davranım Sorunları ve Akran İlişkileri, alt ölçek puan ortalamalarının okul türüne göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Çizelge 4.15.’den; çocuğun gittiği okul türüne göre YİYE-II genel puanı ($F=5.37$; 0.005), Kaygı ($F=8.90$; $p<0.001$) ve Kaçınma ($F=6.65$; 0.002) alt ölçekleri, GGA genel puanı ($F=7.08$; 0.001) ve Duygulanım ($F=12.33$; $p<0.001$) ve Sosyal Davranışlar ($F=8.75$; $p<0.001$) alt ölçekleri, ABTO genel puanı ($F=7.15$; 0.001), Demokratik ($F=5.27$; 0.006), Koruyucu ve İstekçi ($F=5.53$; 0.005) ve Otoriter ($F=9.43$; $p<0.001$) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Çizelge 4. 15: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Güçler ve Güçlükler Anketi ve Anne Baba Tutum Ölçeği genel puan ve alt boyutlarının çocuğun gittiği okul türüne göre tanımlayıcı istatistikleri ve varyans analizi sonuçları.

	Çocuğun Okul Türü							
	Devlet		Özel		İmam Hatip		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
YIYE GENEL	3.97	0.30	4.08	0.31	4.13	0.19	5.37	0.005
Kaygı	3.83	0.90	4.26	0.66	4.32	0.45	8.90	<0.001
Kaçınma	4.12	0.43	3.91	0.39	3.93	0.28	6.65	0.002
GGA GENEL	0.85	0.21	0.93	0.18	0.97	0.13	7.08	0.001
DEHB	1.01	0.24	1.03	0.24	1.01	0.24	0.18	0.836
Duygulanım	0.66	0.34	0.77	0.35	0.99	0.30	12.33	<0.001
Davranım Sorunları	0.63	0.30	0.62	0.25	0.67	0.26	0.28	0.754
Akran İlişkileri	0.83	0.23	0.84	0.28	0.82	0.22	0.07	0.936
Sosyal Davranışlar	1.10	0.54	1.37	0.43	1.37	0.31	8.75	<0.001
ABTÖ GENEL	3.18	0.66	3.46	0.40	3.47	0.36	7.15	0.001
Demokratik	3.31	0.61	3.54	0.35	3.51	0.34	5.27	0.006
Koruyucu İstekçi	3.19	0.82	3.51	0.55	3.50	0.51	5.53	0.005
Otoriter	2.99	0.65	3.28	0.48	3.38	0.33	9.43	<0.001

Çizelge 4.15.’den okul türüne göre ortalamalardaki farklılıkları incelediğimizde, YIYI-II genel puan ortalamasının İmam Hatip okulunda en yüksek (4.13 ± 0.19) devlet okulunda en düşük (3.97 ± 0.30) ve Kaygı puan ortalamalarının İmam Hatip okulunda en yüksek (4.32 ± 0.45) devlet okulunda en düşük (3.83 ± 0.90) ve Kaçınma alt ölçek puan ortalamasının devlet okulunda en yüksek (4.12 ± 0.43) özel okulda en düşük (3.91 ± 0.39) olduğu dikkat çekmektedir.

GGA genel puan ortalamasının okul türü İmam Hatip olan çocuklarda en yüksek (0.97 ± 0.13) devlet okuluna gidenlerde en düşük (0.85 ± 0.21), Duygulanım alt ölçek puan ortalamasının İmam Hatip için en yüksek (0.99 ± 0.30) devlet okulu için en düşük (0.66 ± 0.34) ve Sosyal Davranışlar alt ölçek puan ortalamasının okul türü özel ve İmam Hatip olan çocuklarda en yüksek (1.37) devlet okulu olanlarda en düşük (1.10 ± 0.54) olduğu bulunmuştur.

ABTO genel ve Demokratik, Koruyucu ve İstekçi ve Otoriter alt ölçekleri puan ortalamaları incelendiğinde, ABTO genel ve Otoriter alt ölçek puan

ortalamasının okul türü İmam Hatip olan çocuklarda en yüksek (sırasıyla 3.47 ± 0.36 ve 3.38 ± 0.33) ve devlet okuluna gidenlerde en düşük (sırasıyla, 3.18 ± 0.66 ve 2.99 ± 0.65), buna karşılık Demokratik, ve Koruyucu ve İstekçi alt ölçekleri puan ortalamaları okul türü özel okul olan çocuklarda en yüksek (sırasıyla 3.54 ± 0.35 ve 3.51 ± 0.55) ve devlet okuluna gidenlerde en düşük (sırasıyla, 3.31 ± 0.61 ve 3.19 ± 0.82) olduğu anlaşılmaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmanın ana amacı anne bağlanma özelliklerinin farklı ebeveynlik tutumları ve çocukların ruhsal, davranışsal durumu ile ilişkisini incelemektir. Çalışmanın ana ve alt amaçları yapılan araştırma ve bulgular doğrultusunda tartışılmıştır.

Çalışmanın amaçlarından biri annenin bağlanma özelliğinin nasıl bir ebeveynlik tutumu sergilediğiyle arasındaki bağlantıyı incelemektir. Çalışmayla ilgili literatür incelendiğinde kişinin bağlanma özelliğinin ebeveynlik tutumlarını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Ainsworth (1989), bebeklikten sonraki bağlanma evrelerini irdelediği yazısında anne babanın sahip olduğu güvenli bağlanmanın, çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Araştırmacı, bağlanmanın kişinin bütün duygusal ilişkilerini etkileyen bir yapı olduğunu belirtmektedir (Ainsworth, 1989). Volling, Notaro ve Larsen (1998), anne babaların güvenli bağlanmaları ile hem ebeveynlik tutumları hem de ebeveynlik algıları arasındaki ilişkileri incelemiş ve güvenli bağlanmaya sahip annelerin kendilerini daha iyi ve yeterli ebeveynler olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Crandel, Fitzgerald ve Whipple (1997), güvensiz bağlanmaya sahip annelerin küçük çocuklarıyla iletişimlerinde yeteri kadar sıcak olamadığını, çocuklarla birlikte yapmaları gereken görevlerde organize olamadıklarını ve kendilerine güvenemediklerini belirtmiştir. Adam, Gunnar ve Tanaka (2004) ise araştırmalarında saplantılı annelerin öfkeli ve müdahaleci olduklarını ve her iki güvensiz bağlanma grubunun da olumlu ebeveynlik duygularının güvenlilere kıyasla düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmada kaygılı bağlanma puanları ile, otoriter ebeveynlik puanları arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Kaygılı bağlanma stili, bireylerde sevdiği insanlar tarafından terk edilebileceklerine, yalnız bırakabileceklerine dair yoğun beklentileri nedeni ile, duygusal yatırım yaptığı insanlar ile sürekli yakın olma, onlardan duygusal yakınlık ve onay bekleme şeklinde tepkiler ve davranışlar ortaya çıkarabilmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2005). Bu araştırmanın

sonuçları, kaygılı bağlanma özelliği bulunan annelerin çocuklarını sürekli arama, kaygıları nedeni ile onların özerkliklerine müdahale etmesi ile açıklanabilir. Çocuklarının arkadaşları ile sık görüşmesi annede yalnızlık, çocuğunu kaybetme, çocuğunun sevgisinin azalması tepkisini oluşturabilir. Bu durum annelerde “haber vermeden neden geç geldin, telefonda kimle yazışıyorsun, odanda sürekli yalnızsın, ailen ile yemek masasına oturmuyorsun” tarzı tepkiler oluşturabilir. Bu durum çocuğun ve özellikle ergenlerin üstünde otoriter ebeveynlik tarzında baskıcı tutum anlamına gelebilir. Bu sonuç, Zhao’nun (2010) çalışması ile uyumludur. Otoriter tutumdaki anne-babalar, yüksek düzeyde kontrol ve olgunluk beklentisine sahip, açık iletişim ve bakım boyutlarının düşük olduğu ebeveynlerdir. Bu tutuma sahip ebeveynler, diğer bir bakış açısıyla gerçek bir yönetici rolünü üstlenmektedirler. Anne-baba katı bir disiplin uygular ve çocuktan her kurala uyması beklenmektedir. Baskı altında olan çocuk sessiz, uslu, nazik ve dikkatli olmasına karşılık, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilir (Yavuzer, 2003).

Çalışmada kaçınan bağlanma stilinin otoriter tutum ile olumsuz yönde ilişki gösterdiği saptanmıştır. Kaçınan bağlanma bireylerde sevdiği kişilere karşı kayıtsız tutum oluşturabilir. Kaçınan bağlanma geliştiren bireylerin diğerleri ile mukayese edildiğinde daha az güven duyan, ilişkilere dair olumlu yönde beklentileri olmayan ve yakınlık kurmaktan uzak duran yetişkinler olduğu fark edilmiştir (Sümer ve Güngör, 1999). Kaçınan bağlanma geliştiren bireylerin, kendilerini diğerlerinden yadsımakta olduğu ve yardım isteme konusunda çekingen bir tavra sahip olduğu bildirilmiştir (Warren, 2009). Bu durum da annelerde çocuklarına karşı şefkat gibi olumlu duyguların ortaya çıkmasını engelleyebileceği gibi, otoriter tutum tepkilerinin de dışa vurulmasını azaltabilir.

Çalışmada annenin kaçınan bağlanma stili puanı arttıkça demokratik tutum azalmaktadır. Demokratik tutum çocuğa yönelik koşulsuz sevgi ve saygı gösterilen, çocuğun ilgi ve eğilimlerine önem verilen, gelişim dönemine göre çocuğun kendisi ile ilgili olarak bazı kararlar almasında çocuğun desteklenmesine katkıda bulunan, çocuğun fikirlerine saygılı olan, güven sağlayan tutarlı ve kararlı anne baba tutumuna sahip ebeveyn tutumudur (Sezer

ve Oğuz, 2010). Kaçınan bağlanma geliştiren anneler, çocuklarına olumlu duygularını yansıtmakta kısıtlı kalabilecekleri için, sevgi, şefkat, anlayış gibi demokratik tepkilerini az yansıtıyor olabilirler.

Çalışmada annelerin bağlanma özelliklerinin, çocukların duygusal ve davranışsal sorunları üzerindeki etkisi de araştırılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde annelerde kaygılı bağlanma stili çocuklarda duygulanım sorun riskini arttırabilmektedir. Çocukları ile ilişkilerinin azalması ve kopması endişesini yoğun olarak yaşayan ebeveynler, çocuklarında da güvensizlik, kaygı sorunları oluşmasına zemin hazırlayabilirler. Bu stilde bağlanma geliştiren erişkinler, diğerk insanların kendileri ile ilişki kurmayı reddettiklerini, aslında kendilerini sevmediklerini sanmaktadırlar. Sıkça şüphe hissine bürünmekte ve olumsuz duygularda artış yaşamaktadırlar (Sümer ve Güngör, 1999a). Bu durum kaygılı bağlanma stili geliştiren ebeveynlerin çocuklarında duygulanım sorunları yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu sonuç, bağlanma sorunları yaşayan ebeveynlerin çocuklarında kaygı sorunlarının görülme riskinin yüksek olduğunu bildiren Manassis ve ark. (1994) çalışması ile uyumludur.

Beklentilerimizden farklı olarak kaygılı bağlanma stiline sahip ebeveynlerin çocuklarında olumlu sosyal davranışlar yüksek oranda bulunmuştur. Bu durum çocuklarına, sevgi ve ilgi kaybı endişesi ile aşırı yakınlık gösteren ebeveynlerin çocuklarında empatik yaklaşımı arttırabileceğini düşündürmektedir. Ailelerin duygulanımlarını aşırı göstermelerinin çocuklarda empatik yaklaşımı arttırabileceğini bildiren çalışmalar bulunsa da, bu konu ileri araştırmalar gerektirmektedir (Cornell ve Frick, 2007).

Kaçınan bağlanma stiline sahip ebeveynlerin çocuklarında davranım sorunları yüksek, olumlu sosyal davranış puanları ise düşük bulunmuştur. Kaçınan bağlanma stili duyguların, ilgili kişiye sağlıklı yansıtılmasının yeterli ölçüde sağlanamadığı durum ortaya çıkarabilir. Bu stilde bağlanma geliştiren erişkinlerin, diğerk bireyler ile serbestçe ilişki kuramadıkları, güven duyamadıkları, bağlanma problemi yaşadıkları yakınlık kurmaktan uzak durduğı bildirilmiştir (Shaver ve Brennan, 1992). Bu durum çocuğuna kuralları hatırlatması ve sınır koyması gereken ebeveynin, bu tepkisinin yetersiz kalmasına ve davranım sorunları olan bir çocuk yetiştirmesine sebep olabilir. Ek olarak sevgi, şevkati az gösteren ebeveyn çocuğunda empatik yapının

gelişmesini engelleyebilir ve sosyal davranış gelişimini sekteye uğratabilir. Bu bilgiler ile uyumlu şekilde, bağlanma sorunları bulunan annelerin çocuklarının yolunda gitmeyen yaşam olaylarında uygun tepkileri vermekte yetersiz kalabildikleri bildirilmiştir (Fivush ve Sales, 2006).

Araştırmanın konuları içerisinde annenin ebeveyn tutumlarının çocuğun duygusal ve davranışsal durumunu etkilediği konusunun araştırılması da yer almaktadır. Bulgular sonucunda ortaya çıkan veriler, otoriter tutumun çocukların duygusal ve davranışsal durumunu olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde Otoriter ebeveyn tutumlarının, çocuklarda duygulanım, davranım sorunları ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite belirtileri riskini arttırdığı görülmektedir. Otoriter ebeveyn tutumu çocuklarına özerklik tanımayan, sert eleştiriler ve ceza yöntemleri kullanan ebeveyn tutumlarını işaret etmektedir. Çocuklarda bağımsız kişilik gelişimine olanak tanımayan otoriter anne baba tutumunun, çocuklarda benlik saygısını fazlaca düşürdüğü, değersizlik hissinin ve saldırganlık davranışının yoğunluğunu arttırdığı fark edilmektedir. (Sezer, 2010). Baskıcı ve otoriter tutum ile yetişen ergenler sosyal bağlar kurarken de ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çocuklar aynı zamanda maruz kaldıkları aşırı baskı, ceza ve disiplin uygulamaları neticesinde kendilerini şaşkın, engellenmiş ve yetersiz hissetmekle beraber, sevgi ve merak duygularından da yoksundurlar (Gazeloğlu, 2000). Bu durum da duygulanım sorunları açısından risk yaratabilir. Ek olarak sert ebeveyn tutumları çocukların okulda ders ve disiplin sorunlarına, aşırı katı bir yaklaşım sergilemelerine neden olabilir. Bu durum çocuk ve ebeveyn arasında özerklik çatışmasını arttırabilir ve paradoksal olarak ebeveyn çözüm odaklı olmak yerine aşırı hareketlilik ve davranım sorunları belirtilerini arttırabilir.

Demokratik ebeveyn tutumu çocuklarda olumlu sosyal davranışlar ile ilişkili bulunmuştur. Bu sonuç beklentiler ile uyumludur. Çocuğunun duygularına, davranışlarına ve özerkliğine saygılı ebeveyn, çocukları için olumlu bir rol model olacak ve çocuğunun empatik yaklaşımını ve sosyal uyumunu arttırabilecektir. Bu bulgular Öztürk ve arkadaşlarının (1990) yaptığı çalışmalar ile uyumludur. Kendi değerlerinin farkında olan, kendilerini diğer insanlar nezdinde kabul ettirebilen ve ifade edebilen demokratik bir aile içerisinde

yetişen bireyler, sosyal ilişkiler kurmakta ve sürekliliğini sağlamada zorluk çekmemektedir. Diğer insanlara saygı ve sevgi göstermenin anlamını kavramaktadırlar (Öztürk 1990, Ekizoglu 1993, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000). Demokratik bir yaklaşımla yetiştirilmiş olan çocukların girişken, kendine güveni olan, bireysel olarak karar alabilen, sorumluluk sahibi oldukları fark edilmektedir. Bununla birlikte bu çocukların başarılı, hayal gücü geniş, kontrol mekanizması yüksek, kendilik algısı ve vicdani açıdan yüksek şekilde bir ergenlik süreci geçirdikleri görülmektedir. Akranlarına göre daha aktif, girişken, savundukları fikirleri kendine özgü olan, kendilerini ifade ederken sorun yaşamayan, sağlam kişilikli insanlar olduğu fark edilmektedir (Öztürk 1990, İkizoglu 1993, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000).

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Ebeveynin çocukla arasında gerçekleşen ilişki çocuğun ruhsal ve davranışsal yönden gelişiminde, kişilik yapısının ortaya çıkmasında önemli etken olmaktadır. Ebeveynin çocukla arasındaki tutarlı davranışları, çocuğun ebeveynini rol model olarak görmesiyle kişiliğini olumlu etkilemektedir. Fakat ebeveynin çocuğa karşı tutarsız davranışları, çocuğun ebeveynini rol model almasıyla çocuğun kişiliğinde olumsuz etkiler bırakmaktadır (Tarhan, 2012). Çocukların sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmelerinde; özellikle anneleriyle kurdukları iletişimin önemli bir yeri vardır. Bu bağlamda, çalışmada annenin bağlanma özelliği ile farklı ebeveyn tutumları ve çocukların ruhsal, davranışsal durumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya yönelik elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

- Annelerin kaygılı bağlanma stili ile otoriter ebeveyn tutumu arasında pozitif, kaçınan bağlanma stili ile otoriter ebeveyn tutumu arasında ise negatif yönde bir ilişkisi olduğu bulunmuştur.
- Annelerin kaygılı bağlanma stili çocukların duygulanım sorunları düzeyini arttırmaktadır. Ek olarak, kaygılı bağlanma stilinin çocukların olumlu sosyal davranışlarını da arttırdığı görülmüştür.
- Annelerin kaçınan bağlanma stilinin demokratik ebeveyn tutumu ile negatif yönde ilişkisi olduğu bulunmuştur.
- Annelerde kaçınan bağlanma stili, çocuklarda davranım sorunlarını arttırmakta ve olumlu sosyal davranışları azaltmaktadır.
- Annelerin demokratik tutumu çocukların olumlu sosyal davranışlarını arttırmaktadır. Otoriter tutumu ise davranım sorunları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite belirtileri ve duygulanım sorunları düzeyini arttırmaktadır.
- Ek olarak, kaygılı bağlanma stilinin çocukların olumlu sosyal davranışlarını da arttırdığı görülmüştür.

Çalışmada elde edilen sonuçlar ışığında uygulamada ve gelecekte konuyla ilgili yapılabilecek araştırmalara ilişkin öneriler aşağıda sunulmuştur:

- Klinik görüşmelerde, çocuğuna karşı baskıcı, özerkleşmesine izin vermeyen anne tutumu, bunun sonucu olarak çocukta davranım ve duygusal sorunlar görüldüğünde, annenin kendi anne babası ile olan ilk dönem ilişkisi, ayrıca eşi ve arkadaşları ile olan ilişkisinin ele alınması, annenin bağlanma özellikleri hakkında bilgimizi arttırabilir. Bu durum annenin iç görüşünün arttırılmasına, çocuğunun özerkliğine müdahalesinin kendi kaygılı tutumu ile ilişkili olduğu kavrayışının oluşturulmasına yardımcı olabilir.
- Araştırma, Antalya’da öğrenim gören çocuklar ve anneleriyle gerçekleştirilmiştir. Farklı ülkelerde ve kültürlerde çalışmanın tekrarlanması, araştırma bulgularının diğer kültürlerdeki geçerliğini test etmede yararlı olacaktır.
- Okullarda psikolojik danışmanlar, rehberlik servisleri aracılığıyla çocuklardaki ruhsal ve davranışsal sorunları tespit edebilir ve bu sorunların oluşmasına annenin bağlanma özelliklerinin, aynı zamanda ebeveyn tutumlarının etkisi incelenebilir.
- Çocuklarının özerkliklerini kısıtlayan, tahammülsüz bir şekilde onları eleştiren ebeveynlerin, tutumlarını direk düzeltme çabalarının yanı sıra, ebeveynlerin çocukluk yaşantılarını dinlemek ve şu anki tepkileri ile ilişki kurarak ebeveynlere iç görüş kazandırmak faydalı olabilir.

KAYNAKLAR

- Ainsworth, M. D. S.** (1989). Attachments Beyond Infancy. *American Psychologist*, 44 (4), 709-716.
- Ainsworth, M., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S.** (1978). *Pattern of Attachment: A Psychological Study of The Strange Situation*. NJ: Hillsdale.
- Aksaray, S.** (1992). *Adölesanların Benlik İmajlarını Etkileyen Etmenlerden Anne Baba Tutum Algısı*. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). Çukurova Üniversitesi, 132 s. Adana.
- Allen JP, Moore C, Kuperminc G, Bell K.** (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child Dev*; 69:1406-19.
- Amado, S.** (2005). *Emotional Well-Being of First-Year University Students: Family Functioning and Attachment Styles*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Amerikan Psikiyatri Birliği** (2014). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal Ve Sayımsal El Kitabı*, Beşinci Baskı 8 (DSM- 5), Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı, Çev. Ertuğrul Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Arslan, E., Arı, R.** (2010). Analysis of Ego Identity Process of Adolescents in Terms of Attachment Styles and Gender. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2 (2), 744- 750.
- Aslan, E.** (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 7-14.
- Aydın, S.** (2002). *Attachment styles and motivational profile*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, N.** (2004). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydın, B.** (2015). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Bakırcıoğlu, R.** (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bakırcıoğlu, R.** (2007). *Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Bartholomew K, Horowitz Leonard M.** (1991). Attachment styles among young adults: A test of four- category model. *J Pers Soc Psychol* 1991; 61:226- 44.
- Bartholomew, K.** (1990). Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7 (2), 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M.** (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of A Four-Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Belsky J.** (2002). Developmental origins of attachment styles. *Attach Hum Dev*; 4:166- 170.
- Berk, L. E.** (2013). *Bebekler ve Çocuklar*. (N. Işıkoğlu Erdoğan, Çev.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Bilgin, N.** (2001). İnsan İlişkileri ve Kimlik. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bowlby J.** (1998). Attachment and loss, vol. II. separation, anxiety and anger. Vintage Publishing, London, United Kingdom.
- Bowlby J.** (1979). The making and breaking of affectional bonds. Tavistock Publications, London.
- Bowlby J.** (1958). The nature of the child's tie to his mother. Int J Psychoanal; 39:350-73.
- Bowlby, J.** (1958). The Nature of The Child's Tie to His Mother. International Journal of Psycho-Analysis, 39, 350-373.
- Bowlby, J.** (1969). Attachment and Loss. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1973). Attachment and Loss Vol II: Separation. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1980). Attachment and Loss: Loss, Sadness and Depression, V. 3. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1982). Attachment and loss: Attachment V. 1. New York: Basic Books.
- Bozkurt, S.** (2006). Temas Biçimleriyle Bağlanma Stilleri ve Kişilerarası Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bretherton, I.** (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. Developmental Psychology, 28 (5), 759-775.
- Bretherton, I.** (1997). Bowlby's Legacy to Developmental Psychology. Child Psychiatry and Human Development, 28 (1), 33-43.
- Brown, B. B., Von Bank, H., & Steinberg, L.** (2008). Smoke in the looking glass: Effects of discordance between self-and peer rated crowd affiliation on adolescent anxiety, depression and self-feeling. Journal of Youth and Adolescence, 37, 1163-1177.
- Buhrmester, D., & Furman, W.** (1987). The development of companionship and intimacy. Child Development, 58, 1101-1113.
- Campbell, B. S.** (1995). 'Behavior Problems in Preschool Children: A Review Of Recent Research', Journal of Child Psychology & Psychiatry, Cilt: 36, 113- 149.
- Candemir, F.** (2000). Anne-baba tutumlarının çocuklukta benlik kavramının üzerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canel, A. N.** (2013). *Evlilik ve Aile Hayatı*. 3.Baskı. İstanbul: Pirintaş.
- Cassidy, I. N., Berlin, L. J.** (1994). Insecure/Ambivalent Pattern of Attachment Theory and Research. Child Development, 65, 971-991.
- Colin, L. Virginia** (1996). Human Attachment.
- Cornell, A. H., Frick, P. J.** (2007). The moderating effects of parenting styles in the association between behavioral inhibition and parent-reported guilt and empathy in preschool children. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 36(3), 305-318.
- Crandel, L. E., Fitzgerald, H. E., & Whipple, E. E.,** (1997). Dyadic Synchrony in Parent-Child Interactions: A Link with Maternal Representations of Attachment Relationships: Infant Mental Health Journal, 18/3, 247-264. Easterbrooks, A. M., & Goldenberg, A. W., (1990). Security of Toddler- Parent Attachment: Relation to Children's Sociopersonality Functioning During Kindergarten in T. Greenberg, D. Cicchetti, E. M. Cummings, Attachment in Preschool

- Years, Chichago University of Chichago Press, 221-244.
- Craig, J. G., & Kermis, D. M.** (1995). *Children today*. New Jersey: Pretince Hall Englewood Cliffs.
- Crockenberg, S., Lyons-Ruth, K., Dickstein, S. Ve Ark.** (1993). The Family Context Of İnfant Mental Health: II. Infant Development İn Multiple Family Relationships. *Handbook of Infant Mental Health*. New York Guilford Press, 38-55.
- Çıkrıkçı, S.** (1999). Ankara il Merkezinde Resmi Banka Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Okul Olgunluğu ile Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). Gazi Üniversitesi, 88 s. , Ankara.
- Deniz, B. M.** (2013). *Aile Hukuku*. 3.Baskı. İstanbul: Pirintaş.
- Dönmez, A.** (2000). Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve. *Türk Psikoloji Bülteni*, 16(17), 29-50.
- Dönmezer, İ.** (1999). Ailede iletişim ve etkileşim. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Eldeleklioğlu, J.** (1996). “Karar Strejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Epstein, S.** (1973). The self-concept revisited: Or a theory of a theory. *American Psychologist*, 28(5), 404-416.
- Erol, N. vd.,** (2008). Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Epidemiyolojisi, Çocuk Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları; aktaran Dursun, O. B. (2009). Gelişim Ve Ruhsal Sağlık Değerlendirmesi Türkçe’ ye Uyarlama Ve Geçerlik Çalışması, Tıp Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi).
- Erözkan, A.** (2004). Romantik İlişkilerde Reddedilmeye Dayalı İncinebilirlik, Bilişsel Değerlendirme ve Başa Çıkma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Firush, R., Sales, J. M.** (2006). Coping, attachment and mother-child narratives of stressful events. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 125-150.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A.** (2000). An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology* , 78 , 350-365.
- Gander, M. J. and Gardiner, H. W.** (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi. 5. Baskı. İngilizceden Çevirenler: Dönmez, A., Çelen, N. ve Onur, B. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gazeloğlu, C.** (2000). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-sosyal Gelişimine Ana Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 100 s., Ankara.
- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer., N, Uysal, A.** (2005). Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formunun Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 13-23.
- Hamarta, E.** (2004). Bağlanma Teorisi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 14 (1), 53-66.
- Hamilton, C. E.** (2000). Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence. *Child Development*, 71: 690–694. (Crossref), (PubMed), (Web of Science ®), , (Google Scholar).
- Harlow, H. F., & Zimmermann, R. R.** (1958). The Development of Affective

- Responsiveness in Infant Monkeys. Proceedings of the American Philosophical Society, 102, 501-509.
- Hazan, C., Shaver, P. R.** (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.
- Hazan, C., Shaver, P. R.** (1990). Love and Work: An Attachment Theoretical Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (2), 270-280.
- Hazan, C., & Shaver, P.** (1987). Romantic Love Conceptualized As An Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazar, M.** , (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı – Bir Alan Çalışması, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Bahar 2011, Sayı:32, ss:151-175.
- Heaven, P. C., Ciarrochi, J., & Cechaviciute, I.** (2005). Adolescent peer crowd self identification, attributional style and perceptions of parenting. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 15, 313-318.
- Hess, R.D. ve Holloways, S.D.** (1984), “Family and school as educational institutions.” In: Parke RD (eds). *Review of child development research*. Chicago: University of Chicago Press, 7: 179-222.
- Hortaçsu, N.** (2003). Çocuklukta ilişkiler: Ana baba kardeş ve arkadaş. Ankara: İmge Yayınevi.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., & Atıcı, M. K.** (2017). Gelişim Psikolojisi. Pegem Akademi, Ankara.
- İkizoglu, M.** (1993). “Demokratik” ve “Otoriter” Ana-Baba Tutumlarının, Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 125 s. , Ankara.
- İşmen, Gazioğlu, A. E.** (2013). *Hayatın İlk Çeyreği*. 3.Baskı. İstanbul: Pirintaş.
- Kağıtçıbaşı, Ç.** (2006). *Yeni İnsan Ve İnsanlar*. 10.Baskı, İstanbul: Evrim.
- Kapçı, E. G., Küçüker, S.** (2006). Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk Üniversite Öğrencilerinde Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (4), 286-295.
- Kaplan, H.** (2003). İlköğretim öğrencilerinin aile ortamını algılayış biçimleriyle öğrenilmiş çaresizlik davranışlarının karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karadeniz, A.** (1994). Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerinde Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kesebir Ş, Kavzoğlu S.Ö., Üstündağ M.F.** (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*; 3:321-342.
- Keough, M. T., Penniston, T. L., Vilhena-Churchill, N., Bagby, R. M. and Quilty, L. C.** (2018). Depression Symptoms and Reasons for Gambling Sequentially Mediate The Associations Between Insecure Attachment Styles and Problem Gambling. *Addictive Behaviors*, 78, 166-172.
- Know, J. Y.** (2010). ‘The Relationship Between Parenting Stres, Parental Intellegence and Child Behavior Problems in a Study of Korean Preschool Mothers’, *Early Childhood Development and Care*, 2007, 177 (5), 149- 160; aktaran Dursun A. Okul Öncesi Dönemdeki

- Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Kulaksızoğlu, A.** (2000). *Ergenlik Psikolojisi*. 3.Baskı. İstanbul: Remzi.
- Kulaksızoğlu, A.** (2002). *Ergenlik Psikolojisi*. (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lazarus, R. (1991). Psychological Stress in The Workplace. *Journal of Social Behavior and Personality*, 6 (7), 1-9.
- Kuzgun, Y.** (1972). Ana baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y.** (2009). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. 8.Baskı. Ankara.
- Çubukçu, Z. (2004). Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilllerinin Öğrenme Biçimlerini Tercih Etmelerindeki Etkisi, *13. Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz, Malatya.
- Kuzgun, Y., Eldeleklioğlu, J.** (2005). *Ana Baba Tutum Ölçeği El Kitabı*. Yıldız Kuzgun& Feride Bacanlı (Ed.), Pdr’de Kullanılan Ölçekler içinde. 2. Baskı. İstanbul: Nobel.
- Lamb M., Teti D., Bornstein M.** (2002). Developmental phases: infancy. In: Lewis M Editor, *Child and adolescent psychiatry* (3th ed) Lippincott Williams Wilkins, Philadelphia, pp. 293-323.
- Lauth, G. ve Naumann, K.** (2009). ADHS in der Schule, Weinheim: Beltz;
- aktaran Esin İ. S.(2013), Okulda Sorun Davranışı Olan Öğrencilerde Psikopatoloji Ve İlişkili Psikososyal Faktörler, Tıp Fakültesi Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi, Erzurum(Yayınlanmış Uzmanlık Tezi).
- Maccoby, E. E., Martin, J. A.** (1983). Socialization İn The Context Of Family: Parent Child İnteraction (Eds. Mussen, P.H. Ve Hetherington, E. M.), *Handbook Of Child Psychology: Socialition, Personality And Social Development*, New York: Willey, 1- 101.
- Maccoby, E. E.** (2002). Parenting effects: Issues and controversies. In J. G. Borkowski, S. L. Ramey, & M. Bristol-Power (Eds.), *Monographs in parenting. Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual, and social-emotional development* (pp. 35-46). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Mains, M., & Solomon, J.** (1986). Procedures for Identifying Infants as Disorganized/Disorieented During the Ainsworth Strange Situation. Chicago: Chicago University of Press.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R.** (2005). Attachment theory and emotions in close relationships: Exploring the attachment related dynamics of emotional reactions to relational events. *Personal Relationships*, 12(2).
- Manassis, K., Bradley, S., Goldberg, S., Hood, J., Swinson, R. P.** (1994). Attachment in mothers with anxiety disorders and their children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 33(8).
- Nazlı, S.** (2012). *Aile Danışmanlığı*. 8.Baskı. Ankara: Anı.
- Öğretir, A. D.** (1999). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 360 s. , Ankara.
- Öner, P. vd.** (2003). ‘Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu’, *Sürekli Tıp*

Eğitim Merkezi.

- Örgün, S.** (2000). Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Marmara Üniversitesi, 140 s. , İstanbul.
- Özalp, G.** (2006). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Epilson Yayıncılık.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. & Nasıroğlu, S.** (2012). Kişilik Gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4(4); 566-589.
- Özgüven, İ. E.** (2001). Ailede iletişim ve yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, O. ve Uluşahin, A.** (1997), Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Patterson, J., Cubin, M. H. I.** (1987). Adolescent Coping Style and Behaviors: Conceptualization and Measurement. Journal of Adolescents, 10, 163-186.
- Paterson, J. E., Field, J., & Pryor, J.** (1994). Adolescents perceptions of their attachment relationships with their mothers, fathers, and friends. Journal of Youth and Adolescence, 23(5), 579-600.
- Petermann, F. ve Hampel, P.** (2009). ‘Die Aufmerksamkeitsdefizit/Hyperaktivitätsstörung (ADHS)’, Kindheit und Entwicklung; aktaran Kaymak Ö. S. (2011) ‘Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu’nda Çok Yönlü Eğitim Uygulamalarının Etkisi’, Eğitim ve Bilim, 2011, Cilt: 36
- Rothbard, J. C., Shaver, P. R.** (1994). Continuity of Attachment Across the Life-Span.
- Ryder, V.** (1995). Parents and their children. New York: Willcox Company.
- Sarıbayır, Y. A.** (2000). *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*. İstanbul: Alfa.
- Saymaz, İ.** (2003). Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Seven, S.** (2008). Çocuk Ruh Sağlığı, Pegem Akademi, Ankara.
- Sevim, A.** (1995). Nedensel yüklemeler ve başarı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.
- Sezer, Ö & Oğuz, V.** (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 18(3): 743758.
- Shaver, P., Brennan, K. A.** (1992). Attachment Styles and the ‘Big Five’ Personality Traits: Their Connections with Each Other and with Romantic Relationship Outcomes. Personality and Social Psychology Bulletin, 18 (5), 536-545.
- Soygüt, G.** (2004). Bir Düzeltici Bağlanma İlişkisi Olarak Psikoterapi: Psikoterapi Süreçlerinde Bağlanma ve Terapötik İttifak. Türk Psikoloji Yazıları, 13 (7), 63-77.
- Sunar, D., Pehlivanoglu, P., Bayraktar, R. and Townes, B. P.** (1998). Differences between Sexes and Generations in Child Rearing, Practices and Marriage Styles among and Urban Turkish Sample. (Unpublished paper, Bogazichi University).
- Sümer N, Güngör D.** (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. Türk

- Psikoloji Dergisi; 14:35-58.
- Sümer, N. , Güngör, D.** (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43). 71-106.
- Sümer, N. , Güngör, D.** (1999a). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44), 35-58.
- Sümer, N. ve Güngör, D.** (1999b), “Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma”. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Tarhan, N.** (2012). *Aile Okulu*. 16.Baskı. İstanbul: Elma.
- Tarrant, M.** (2002). Adolescent peer groups and social identity. *Social Development*, 11, 1010-124.
- Tennov, D.** (1979). Love and limerence: The experience of being in love. New York: Stein and Day.
- Thompson R.** (2002). Attachment theory and research. In: Lewis M Editor, *Child and adolescent psychiatry* (3rd ed) Lippincott Williams Wilkins, Philadelphia, pp. 164- 172.
- Tola, D.** (2003). İlkokul 5. sınıf Çocuklarında Ahlaki Yargı ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Trinke, S. J. , Bartholomew, K.** (1997). Hierarchies of Attachment Relationships in Young Adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14 (5), 603- 625.
- Tuzgöl, M.** (1998). Ana-baba Tutumları Farklı lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Uluğtekin, S.** (1984), “Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana Baba Çocuk İlişkisi”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, C:2, S:3, Ankara.
- Usta, A.** (2004). Çocukların ruhsal süreçleri üzerinde ailenin etkisi. *Altı Aylık Hakemli Bilimsel Fakülte Dergisi*, 5(7), 83-97.
- Volling, B. L., Notaro, P. C., & Larsen, J. J.** (1998). Adult attachment styles: Relations with emotional well-being, marriage, and parenting. *Family Relations* 47, 355–367.
- Weinfield, N. S., Sroufe, L. A., Egeland, B., & Carlson, E. A.** (1999). The nature of individual differences in infant–caregiver attachment. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 68-88). New York, NY, US: The Guilford Press.
- Warren, H. N.** (2009). Emerging Adult’s Attachment Styles, Perceptions of Communication, Satisfaction, Parental Knowledge and Parental Prevention Strategies Relationship to Emerging Adult’s Alcohol Use. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Texas: Texas Tech Üniversitesi.
- Webster, J. D.** (1998). Attachment Styles, Reminiscence Functions, and Happiness in Young and Elderly Adults. *Journal of Aging Studies*, 12 (3), 315-330.
- Weimer, B. L., Kerns, K. A., Oldenburg, C. M.** (2004). Adolescents’ Interactions with a Best Friend: Associations with Attachment Style.

- Journal of Experimental Child Psychology, 88 (1), 102-120.
- Yavuzer, H.** (2000). Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2003). *Çocuğu Tanımak Ve Anlamak: Ana Babaların En Çok Sorduğu Soru Ve Cevaplarıyla*. 3. Baskı, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H.** (2005). *Ana Baba Çocuk: Ailede Çocuk Eğitimi*. 18. Baskı, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H.** (2008). *Çocuk Psikolojisi*. 31. Baskı, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H.** (2010). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. 26. Baskı, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H., Aydoğmuş, K., Baltaş, A., Baltaş, Z. Ve Ark.** (2006). *Ana Baba Okulu*. 12. Baskı, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H.** (1996), *Çocuk ve Suç*, Remzi Yayınevi (4. Baskı). İstanbul, ss.134
- Yıldız-Bıçakçı, M.** (2004). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının ve Benlik İmajlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Ankara Üniversitesi, 173 s. , Ankara.
- Yörükoğlu, A.** (2000). Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayınları, Ankara.
- Yörükoğlu, A.** (2008) Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayınları, İstanbul.
- Zhao, J. X.** (2010). Relationships among mothers 'attachment, parenting style and preschoolers' anxiety. Chinese Journal of Clinical Psychology.
- Zimmermann, P., Becker-Stoll, F.** (2002). Stability of Attachment Representations during Adolescence: The Influence of Ego-Identity Status. Journal of Adolescence, 25 (1), 107-124. 770.

EKLER

EK 1- Anket Formu

EK 2- Etik Kurul Raporu

EK 1- Anket Formu

**ANNENİN BAĞLANMA ÖZELLİKLERİ İLE EBEVEYN
TUTUMLARI VE ÇOCUKLARIN RUHŞAL, DAVRANIŞSAL
DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

ANNE KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yaşınız :	
Evde kaç Kişi Yaşıyor :	
Çocuk Sayınız	
• 1 çocuk	____
• 2 çocuk	____
• 3 çocuk	____
• 4 ve üzeri çocuk	____
Medeni Durumunuz	
• Evli	____
• Boşanmış	____
• Eşini Kaybetmiş	____
• Ayrı Yaşıyor	____
Eğitim Durumunuz	
• Okur Yazar	____
• İlköğretim	____
• Lise	____
• Üniversite	____
Evlilik Süreniz	
• 1-4 yıl	____
• 5-10 yıl	____
• 11-20 yıl	____
• 20 yıl ve üstü	____
İş Durumunuz	
• Çalışıyorum	____
• Çalışmıyorum	____
Çalıştığınız Sektör	
• Çalışmıyorum	____
• Kendine ait iş yerinde çalışıyorum	____
• Kamu sektöründe çalışıyorum	____
• Özel sektörde çalışıyorum	____
Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?	

• 2000 TL'ye kadar	____
• 2001-4000 TL arası	____
• 4001-6000 TL arası	____
• 6001-8000 TL arası	____
• 8001-10.000 TL arası	____
• 10.001 TL ve üzeri	____

(YIYE-II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şuanda değil, genel olarak neler olduğuyula yada neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemediğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦

19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
21. Terk edilmekten pek korkmam.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen herşeyi anlatırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
27. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıka, “gerçek ben”den hoşlanmayacağından korkarım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkeliendirir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦

GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ

Her cümle için, Doğru Değil, Kısmen Doğru, Tamamen Doğru kutularından birini işaretleyiniz. Kesinlikle emin olamasanız ya da size anlamsız görünse de elinizden geldiğince tüm cümleleri yanıtlamanız bize yardımcı olacaktır. Lütfen yanıtlarınızı çocuğunuzun son 6 ay içindeki davranışlarını göz önüne alarak veriniz.

	Doğru değil	Kısmen Doğru	Kesinlikle Doğru
1. Diğer insanların duygularını önemser.	①	②	③
2. Huzursuz, aşırı hareketli, uzun süre kıpırdamadan duramaz.	①	②	③
3. Sıkça baş ağrısı, karın ağrısı ve bulantıdan yakınır.	①	②	③
4. Diğer çocuklarla kolayca paylaşır. (yiyecek, oyuncak, kalem v.s.).	①	②	③
5. Sıkça öfke nöbetleri olur ya da aşırı sinirlidir.	①	②	③
6. Daha çok tek başınadır, yalnız oynama eğilimindedir.	①	②	③
7. E Genellikle söz dinler, erişkinlerin isteklerini yapar.	①	②	③
8. Birçok kaygısı vardır. Sıkça endişeli görünür.	①	②	③
9. Eğer birisi incinmiş, morali bozulmuş ya da kendini kötü hissediyor ise ona yardımcı olur.	①	②	③
10. Sürekli elleri ayakları kıpır kıpırdır ya da oturduğu yerde kıpırdanıp durur.	①	②	③
11. En az bir yakın arkadaşı vardır.	①	②	③
12. Sıkça diğer çocuklarla kavga eder ya da onlarla alay eder.	①	②	③

13. Sıkça mutsuz, kederli ya da ağlamaklıdır.	①	②	③
14. Genellikle diğer çocuklar tarafından sevilir.	①	②	③
15. Dikkati kolayca dağılır. Yoğunlaşmakta güçlük çeker.	①	②	③
16. Yeni ortamlarda gergin ya da huysuzdur. Kendine güvenini kolayca kaybeder.	①	②	③
17. Kendinden küçüklere iyi davranır.	①	②	③
18. Sıkça yalan söyler ya da hile yapar.	①	②	③
19. Diğer çocuklar ona takarlar ya da onunla alay ederler.	①	②	③
20. Sıkça başkalarına (anne baba, öğretmen, diğer çocuklar) yardım etmeye istekli olur.	①	②	③
21. Bir şeyi yapmadan önce düşünür.	①	②	③
22. Ev, okul ya da başka yerlerden çalar.	①	②	③
23. Erişkinlerle çocuklardan daha iyi geçinir.	①	②	③
24. Pek çok korkusu var. Kolayca ürker.	①	②	③
25. Başladığı işi bitirir, dikkat süresi iyidir.	①	②	③

ÇOCUK KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz (Çocuğunuzun)			
• Kız	☐		
• Erkek	☐		
Yaşınız :			
Kaçıncı Sınıf			
• Orta 1	☐	• Lise 1	☐
• Orta 2	☐	• Lise 2	☐
• Orta 3	☐	• Lise 3	☐
• Orta 4	☐	• Lise 4	☐
Okul Türü			
• Devlet	☐		
• Özel	☐		
• İmam Hatip	☐		

ABTÖ (ANA BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİ)

Aşağıdaki cümleleri okuyup bu cümlelerin anneniz ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne ölçüde benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek, seçeneklerden size uygun bulduğunuzu işaretleyiniz. Lütfen, hiç boş madde bırakmayınız ve her durum için yalnızca tek bir seçeneği işaretleyiniz.

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Çok uygun
1.Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	①	②	③	④	⑤
2.Çok yönlü gelişmem için beni olanakları doğrultusunda desteklemiştir.	①	②	③	④	⑤
3.Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	①	②	③	④	⑤
4.Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.	①	②	③	④	⑤
5.Aramızda ki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	①	②	③	④	⑤
6.Arkadaşlarımı eve çağırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.	①	②	③	④	⑤
7.Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir.	①	②	③	④	⑤
8.Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	①	②	③	④	⑤
9.Bana hükmetmeye çalışır.	①	②	③	④	⑤
10.Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	①	②	③	④	⑤
11.Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	①	②	③	④	⑤
12.Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.	①	②	③	④	⑤
13.Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabiliriz.	①	②	③	④	⑤
14.Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklardı.	①	②	③	④	⑤
15.Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	①	②	③	④	⑤
16.Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	①	②	③	④	⑤
17.Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.	①	②	③	④	⑤
18.Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	①	②	③	④	⑤
19.Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.	①	②	③	④	⑤
20.Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	①	②	③	④	⑤
21.Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	①	②	③	④	⑤
22.Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi	①	②	③	④	⑤

23.Benim gibi evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	①	②	③	④	⑤
24.Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.	①	②	③	④	⑤
25.Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.	①	②	③	④	⑤
26.Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	①	②	③	④	⑤
27.Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	①	②	③	④	⑤
28.Her zaman her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	①	②	③	④	⑤
29.Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.	①	②	③	④	⑤
30.Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır.	①	②	③	④	⑤
31.Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	①	②	③	④	⑤
32.Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	①	②	③	④	⑤
33.Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	①	②	③	④	⑤
34.İyi bir iş yaptığımda beni övmekten daha çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	①	②	③	④	⑤
35.Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi göstermem.	①	②	③	④	⑤
36.Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.	①	②	③	④	⑤
37.Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	①	②	③	④	⑤
38.Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	①	②	③	④	⑤
39.Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir	①	②	③	④	⑤
40.Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.	①	②	③	④	⑤

EK 2- Etik Kurul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 29/08/2019-4994

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : PARVIN AHMADOVA'nın Etik Onayı
Hk.

Sayın PARVIN AHMADOVA

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 20.08.2019 tarihli ve 2019/12 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Müdür

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEL535R94>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:http://www.aydin.edu.tr/

Bilgi için: NESLIHAN KUBAL
Unvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Parvin AHMADOVA

Doğum Tarihi ve Yeri: 28.01.1987, Azerbaycan/Gence

E-posta: pervin.ahmedova@gmail.com

Telefon: 0545 291 83 51

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ticaret Bilimi Bölümü, 2004-2008

Yüksek Lisans: Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, İktisadi Bilimler Enstitüsü, Reklamcılık Bölümü, 2008-2010

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, 2013-2019

Doktora: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Bölümü, 2019 – Devam Etmektedir

Sertifikalı Eğitim Ve Programlar:

Perinatal Psikoloji Enstitüsü, Çocukların eğitilmesi için ebeveynlerin psikolojik hazırlığı (perinatal ve erken çocukluk dönemlerinde), 504 saat, Moskova

Çocukların eğitilmesi için ebeveynlerin psikolojik hazırlığı. Perinatal psikoloji. Profesyonel hazırlık programı, 150 saat, Moskova

Perinatal periyotta yaşanan kayıplarla çalışma. Seminer programı, 20 saat, Moskova

Ebeveynler için eğitim kurslarının organizasyonuna dair metodik tavsiyeler. Seminer programı, 10 saat, Moskova

“Bilişsel Varoluş Terapisi” Eğitimi, 30 saat, İstanbul.